

FREKVENTATIIVSE NING RETSIPROOKSE *l*-LIITEGA VERBID JA ALGUPÄRASTE LIIDETEGA ADVERBID LIIVI KEELES

E. Vääri

Soome-ugri keelte kateeder

I

Verbisufiksrite hulk on tänapäeva liivi keeles suhteliselt väike, piirdudes paarikümnega, millest osa on põhisufiksrite variantideks. Peale algupärase elementide on mitmeid läti keelest laenatud sufikseid. Enamasti on liited tähendustega üle koormatud. Suhteliselt kindla funktsiooniga on frekventatiivseid ja retsiprookseid verbe moodustav *l*-sufiks.

a'llä 'rutata, joosta, voolata'.

Ail pr. *ailqb* laufen, rennen, segeln, fliesen, fliegen, losgehen auf Einen (LDW, 2); *pojsš-a'llis-k%odai* (LW, 4) 'Poiss ruttas koju'; *ro'uz-a'lläbbät-ku'bbä* (LW, 4) 'Rahvas jookseb kokku'; *si-z-ne i-rgist a'ilä* (LT, 15) 'Siis nad hakkasid ruttama; *Aga Jēzus, nāds ku rouz ailist kubbō, ādastiz ābpūdiz vaimō* (UT, 88) 'Aga Jeesus, nähes, et rahvas jooksis kokku, sõitles ebapuhast vaimu'; *Peri-miez ailōb nitōz je'ds-pēdi* (LF, IV) 'Peremees ruttab niites edasi'; *siz-ne a'llist | ku'l nāntān v%ol jōudā ; mīnā a'llis | kui-jen miñnān set v%ol jōudā* (KI) 'Siis nad jooksid, kui palju neil oli jõudu; ma jooksin, kui palju mul oli jõudu'; *lūomāz-a'lläb | rišt'ng a'lläb | ve'iš-ka juokšāb un a'lläb || un rišt ka juokšāb sāl | a'llāmi āb-uo* (Va) 'Loom jookseb, inimene jookseb, vesi ka jookseb ja ruttab; nõu ka jookseb, seal ruttamist ei ole'.

Sõnal leidub vasteid sugulaskeeltes: e *aelema* (ÖS), sm *ajella* (NS), vdj *ажелла* (VKAH, 31), krj *ajella* (KKS, 1, 24), krjL *ajelda* (LS, 6), vps *ajelta* (M. Z.). Tuletusliiteta verbitüvi *a'ljä* 'ajada' on liivi keeles samuti tuntud. Verbi tuleb rekonstrueerida kujul **ajeltak*.

aistl 'haista, nuusutada'.

Aistl pr. *aistlub* riechen, Geruch empfinden (LDW, 2).

Nii frekventatiiv kui ka lihttüvi on registreeritud üksnes Salatsi murdest. Sõna kuulub kokku *haist-tüvega*: e *haistma* (OS), sm *haistella* (NS), krj *haista-*, krjL *haižuda*, vps *haišta*, vdj *aisag* (KKI SU).

amtlä ~ amlä ~ antlä 'haigutada'.

Antl pr. antlqb gähnen (LDW, 4); *amtläšs_u'm sū valdiñ t'emist* (LW, 9) 'Haigutamisel tuleb suu lahti teha'; *Ta amtlöb ëtab ëntšta pitkaliz ja ieb maggöm* (Līvli, 12, 1932) 'Ta haigutab, heidab enese pikali ja jääb magama'; *Ikš nai kitiz, ku ta nel lrgiji vjentõ un amtlõ* (VL, 391) 'Üks naine ütles, et ta hakkavat ringutama ja haigutama'; *amtlä, antlä* (GLL, 76) 'Haigutada'; *amtläb | sū um vāldiñ kūorast sōñ* (KI) 'Haigutab, suu on kõrvust saadik lahti'; *ku tulāb uñ' | siz mūnda kerd akūb amtlām* (Va) 'Kui tuleb uni, siis mõnikord kisub haigutama'; *Tukkõs ja antlõs pilõb eptš vord pālõ kik* (JL, 73), 'Tukkudes ja haigutades istub oma õrrel kukk'. Sõna on idamurrakus bilabiaalse nasaaliga, läänemurrakus on aga dissimilatsiooni tõttu toimunud bilabiaalse klusiili ees muutus $m > n$. Väiksema levi- kuga on *t*-kaoline *amlä*.

Verbil puuduvad sugulaskeeltes otsesed vasted, kuigi sõnatüvi on olemas: e *ammuli* (OS), sm *ammolla* (NS), vdj *ammulad* (KKI SU). Verbi rekonstrueeritakse kujul **ammottelē*- (LW, 10), **ammoitteltak* (GLL, 80).

apādl ~ apvādl 'lobiseda, taga rääkida'.

Apādl pr. apādlub nachreden (LDW, 4); *Apvādl* (LDW, 5).

Väga haruldasel sõnal leidub vaste eesti keeles kujul *vadama* ja *vadelema* (EDW, 1416) 'lobisema, edasi-tagasi rääkima'.

brakšlā 'avaneda, välja lüüa, lehte minna'.

Brakšl pr. brakšlqb sich blättern; sich beblättern, ausschlagen (LDW, 10); *pūmppar brakšlāb* (LW, 27) 'Pung lööb välja'; *k'evād_ iṛgābād li'et pūd brakšlā* (LW, 28) 'Kevadel hakkavad lehtpuud lehte minema'; *un ne liēdqd brakšlqbqd* (EMW, 96) 'Ja lehed lähevad lehte'; *ku ne pūmpard lā'bād ulzā | siz ne iṛgābād brakšlā* (KI) 'Kui pungad löövad välja, siis hakkavad nad avanema'; *ku ne pūmpart t'ēbād vāldiš | brakšlābād* (Va) 'Kui pungad lähevad lahti, avanevad'.

Verbi *brakšlā* tüvi on laenatud läti sõnast *brakstēt* (LVV, I, 322—323) 'raksuda, praksuda', millele on liidetud frekventatiiv- liide *-l-*.

eillä 'heidelda, tuikuda, pillutada, siia-sinna viskuda'.

Eitl pr. eitlõb hin- und herwerfen; gleiten (LDW, 15); *ta väñkkarttõb un eilläb* (LW, 44) 'Ta vänderdab ja viskub siia-sinna'; *mis sa eilläd eñts rñntidi löda kouñti* (LW, 44) 'Mis sa pillud oma raamatuid mööda laudu'; *eitlõb. eitlub* (Pz) 'Viskab siia ja sinna, viskub siia ja sinna'; *sle um selli vigali rištõc / sis ta eilläb // ku m'ed alltõ jarõ jüobõno / siz ne eilläbõv* (Kl) 'See on niisugune vigane inimene, siis ta tuigub; kui mehed on jooanud, siis nad tuiguvad'; *eilläb / nel n^o o-višküb* (Va) 'Vaarub, nii viskleb'; *Min laiõ eitõldõnd* (LVL, 59) 'Minu laeva pildudes'; *Aga ku mæg väggõ saim eitõltõ* (UT, 293) 'Kui meid aga väga oli pillutatud'.

Sugulaskeeltes on verbil otsesed vasted: e *heitlema* (ÖS), sm *heittelä* (NS), vdj *eitellä* (P. A.), krj *heidellä* (KKS, I, 206), krjL *heitältä* (LS, 67), vps *hiitelta* (M. Z.). Sõna on rekonstrueeritud kujul **heitlepi* (GLL, 192).

ertlõ 'ärritada, õrritada, nokkida, kiusata'.

Ertl' pr. ertlõb necken, höhnen, ärgern, beleidigen, kränken, verdriessen, Leid zufügen (LDW, 16); *kis teidi ertlõbõd un vajas tõbõd* (LG, 380) 'Kes teid ärritavad ja vaevavad'; *neñtsõd eřtlist püõšsidi* (LW, 47) 'Tüdrukud nokkisid poisse'; *alõ ertlõ kllõppõis p'ññõ, sis ta si'nnõn jãmstab* (LW, 47) 'Ära õrrita koera, külapoiss, ta hammustab siis sind'; *ertlõb, eřtlõb, eřtlub* (GLL, 86) 'Ärritab, õrritab, nokib'; *eřtlõp t'õistõ / nei ku t'õl leb kezõzõks* (Kl) 'Õrritab teist, nii et teine saab vihaseks'; *ertlõb / kittõb nel un nel* (Va) 'Õrritab, ütleb nii ja nii'; *jumahlõ entsch isahntõ sinnõn õb lih ertlõ* (MEL, 6) (Jumalat oma Issandat ei tohi sa pahandada); *Ala ertlõ, kila-pois, se õb uo neitst viga* (VL, 282) 'Ära kiusa, külapoiss, see ei ole tüdruku süü'; *Mæg skuolsõ ertlizmõ tuoõsta skutõ, kis vol jamdõ, loughi aga iz muoõsta danõšõ* (VL, 514) 'Me kiusasime koolis teist tüdrukut, kes oli paks ja aeglane ega osanud tantsida'; *Ma um tund seda rištõnt ertlõm vastõ tam izzõ* (EMÖ, 36) 'Ma olen tulnud seda inimest õrritama isa vastu'; *Selñi tyja ja kievammõfi ertlimi kyl um «metod», mis selñiz aigakõras kui Livli õb kõlb* (Livli, 2, 1936) 'Selline tühi ja kergemeelne õrritamine on küll «meetod», mis sellises ajakirjas nagu «Livli» ei kõlba'; *Pievañdõl, ku õb notik nõlõima, mindõ ertlõs!* (F 175, M 7: 1) 'Vaata ette, et ei juhtuks mind õrritades õnnetus!'

Sõnatüvel on sugulaskeeltes vasted, kuigi puuduvad l-liitelised verbid: e *ärritama* (ÖS), sm *ärtyä*, krjL *ärdüttädä* (LS, 509).

Karjala murdeis võib siiski kohata ka *llä*-tunnuselist verbi *ärzütellä* (M. Z.). Sõnatüve taastamisel on mõningaid eri arvamusi: *(h)ärrit- (LW, 47), *ärðittilepi (GLL, 86).

gerkšlā 'kergemeelselt elada'.

gerkšlā (LW, 56) 'Kergemeelselt elada'.

L. Kettunen on sõna registreerinud Kostrõgist. Verb puudub varasemates allikates ning ka tänapäeva keeles. Ilmselt on *gerkšlā* isikupärane moodustis, mille loomisel olid eeskujuks eestikeelsed sõnad *kerge*, *kergats* ja *kerglane*.

i'mlā 'imestada, imetleda'.

Iml pr. imlōb sich wundern, bewundern (LDW, 21); *ne aitš*

vā'ggi i'mlānd...l' siē rikkkūz...un knaššām (LW, 72) 'Nad on väga imestanud rikkuse ja ilu üle'; ku ne set *ežmāst keřd nā'bāp | siz ne imlābāp* (KI) 'Kui nad alles esimest korda näevad, siis nad imestavad'; *si-z mo-nt...|muñt, sic | ai...i'mlānāp* (LT, 53) 'Siis on teised imestanud'; *Ku Jēzō seda külis, imlis ta* (EMÖ, 25) 'Kui Jeesus seda kuulis, imestas ta'; *Amad imliztō ja eriziztō yl' vōndzō tuoimōl sāmiz nej lālam azaks* (RA, I, 52) 'Kõik imestasid ja rõõmustasid nii raske asjaga valmis saamise üle'; *Pāva jiera leemi ja kū vāl at sääļ puōjması vägi imlist* (RA, II, 50) 'Päikese ära minek ja kuuvalgus on seal põhjamaal väga imelikud'.

Sugulaskeelte vasted on järgmised: e *imetlema* (OS), sm *ihmetellä* (NS), krj *ihmetellä* (KKS, I, 425). Verbil *i'mlā* on liivi keeles lähedased tüved *i'm* 'ime' ja *i'mli* 'imelik'. Sõna saab rekonstrueerida kujul **ihmettel-*. Tänapäeval on verb *i'mlā* muutunud arhailiseks ning asendunud laensõnaga *brinā* (< lt *brīnīties*).

i'ukšlā 'hinkuda, karjuda, kārada'.

i'bbist i'ukšābāp. ku ne ai ke'zzist (LW, 79) 'Hobused vinguvad, kui nad on tigidad'; *jemali e'bbi i'ukšlāb | nūōrd vārzap ka i'ukšlābāp* (KI) 'Emane hobune hingub, noored varsad ka kiunuvad'; *nūōrd lapst it...ku'psā i'ukšlābāp | mis tēg sālā i'ukšlāt tegiz* (Kr) 'Noored lapsed koos karjuvad, mis te seal kārate'.

Verbil on vasted sugulaskeeltes: e *iukama*, *iukelema* (EDW, 141), sm *iukua* (NS), krj *iukkoa* (KKS, 470), *iukahtella* (M. Z.), vdj *iukā* (KKI SU). Frekventatiivverbi *i'ukšlā* kõrval on liivi keeles veel *i'ukšā* ja *i'ukkā*.

jutlā 'jullustada'.

jutlā (LW, 97) 'Jutlustada'; *jutlāb um / ku midād meḷlāb* (Va) 'Jutlustab on, kui midagi mõtleb'; *Ja ta jutliz Jūdeamā zynagogis* (UT, 120) 'Ja ta jutlustas Juudamaa sünagoogides'.

Verb *jutlā* on neologism, mis on loodud eesti sõna *jullema* eeskujul. Sõna on levinud üksnes kirjakeeles.

kā'dlā ~ kō'dlā 'kahelda'.

kā'dlā (kō'dlā) (LW, 111) 'Kahelda'; *kō'dlāb / tāmpā kittāb / ku um jevā / māppā kittāb / ku āp* (Kl) 'Kahtleb, täna ütleb, et on hea, homme ütleb, et ei ole'; *Algid votšigid, mis tēg syöt ja mis tēg jūot ja algid kādligid* (UT, 144) 'Ärge otsige, mida te sööte ja mida te joote ja ärge kahelge'; *Aga kis āb usk vōi kādlōb nēdi sōndi* (PK, 45) 'Aga kes ei usu või kahtleb nendes sõnades'.

Verb *kā'dlā* on levinud kirikukirjanduses, olles loodud eesti sõna *kahtlema* eeskujul. Verb on levinud ka kõnekeelde.

ka'idlā ~ ka'ilā 'kahjatseda, kahetseda, kaevelda'.

Kaidl pr. kaidlōb, kādl pr. kādlōb klagen, wehklagen (LDW, 29); *algid kaidligid taḡ jel pērāst* (LG, 381) 'Ärge kaevolge oma elu pärast'; *ta ka'idlis ku tāmmān āb-ūq* (LW, 101) 'Ta kahjatses, et tal ei ole'; *minā ka'ilāp tagān* (LW, 101) 'Ma kahetsen taga'; *ka'idlāb / kāibab amādān / naḷst jemn i'ebāb* (Kl) 'Kaebab, kaebab kõigile, seda teevad rohkem naised'; *ka'ilāb* (Sr) 'Kahetseb'.

Sugulaskeeltes pole *l*-liitelisi samatüvelisi frekventatiivverbe, küll aga teiste sufiksitega tegusõnu: e *kahetseda* (ÖS), *kahjatseda* (EDW), sm. *kaihotā*. Liivi verb on ühendatav noomeniga *ka'i* 'kahju' ning rekonstrueeritav kujul **kaihoṭteḷe*.

kargl 'hüpelda, karelda'.

Kargl pr. karglōb springen (LDW, 32).

Verb on kaasaja liivi keeles tundmatu, tema täpseks vasteks on aga eesti sõna *karelda*. Liivi keeles on tuntud lihttüvi *kaṛgā*, mille vasteks on eesti *kargama* (*karata*) ja soome *karata*.

karilā 'karta, hirmu tunda'.

ja ūrgiz veržō ja kartlō (UT, 101) 'Ja hakkas värisema ja kartma'.

Sõna on *l*-liite varal tuletatud verbist *kartā* 'karta' ning tarvitatud üksnes kirikukirjanduses.

kazl 'kasvada'.

Kazl pr. kazlõb (LDW, 33).

Sõna leidub üksnes Sjõgreni-Wiedemanni sõnaraamatus, kus viidatakse põhiverbile *kazz*. Verbitüvi on sugulaskeeltes üldtuntud: *e kasvama* (ÕS), *sm kasvaa* (NS), *krj kažva-*, *krjA kazva-*, *krjL kazvada*, *vps kazda*, *vdj kazvā* (SKES, I, 169). Liivi *l*-sufiksiline verb on kas vananenud või juhuslik moodustis.

kensl 'lärmitseda; pööritada'.

Kensl pr. kenslub lärmen; *pā kenslub* mich schwindelt (LDW, 35); *sāda min šudad kenslub* (LW, 114).

Verbi on registreeritud üksnes Salatsi murdest, sugulaskeeltes pole vasted tuntud. Oletatavaks lähtevormiks on küsimärgilisena rekonstrueeritud **kāntsle-* (LW, 114).

keņgzlā 'kāia, jalutada'.

ligit keņgzlām (LW, 114—115) 'Minge jalutama'; *Ne lekšta pits joug naigō kenžlōmō* (Līvli, 9, 1932), 'Nad läksid mööda jõe äärt jalutama'.

Verb on ühendatav nimisõnaga *kānga* 'king', millel on vasted sugulaskeeltes: *e king* (ÕS), *sm kenkā* (NS), *krj keņgā*, *krjA keņgū*, *krjL keņg*, *vdj tšentšā* (SKES, I, 181). Nagu kinnitavad sugulaskeelte näited, on tuletatud nimisõnast ka verbe, näit. *e kingata* (EDW), *sm kengittäā*, *kengätä*, *krjL kengida*, *vps keņkta*, *vdj tšennittä*. Liivi *l*-sufiksiline frekventatiiv on samasuguseks käimistegevust väljendavaks sõnaks, mis kontekstis on tänapäevalgi liivlastele arusaadav: *sle um / ligit kāmā* (K1) 'See on: minge käima'.

kielldl 'ära keelata'.

Kieldl pr. kieldlub verbieten (LDW, 36); *Un tama nantl jara kieldlis sada tietus tied* (LG, 358) 'Ja tema nendel keelas seda teatavaks teha'.

Üksnes Salatsi murdest registreeritud verb on lihtteigusõna *kielldā* 'keelata' frekventatiivseks tuletiseks. Sõnatüvel on vasted sugulaskeeltes: *e keelama* (ÕS), *sm kieltää* (NS), *krjA kieldā-*, *krjL kiel'ttä*, *vdj tšälttä* (SKES, I, 188).

kierlā 'keerelda, pöörelda'.

Kierl pr. kierlõb hin- und herwenden, drehen, wirbeln (LDW, 36); *ta āp pūl kūoš pāl / sis ta kierlāb* (K1) 'Ta ei püsi paigal, ta keerleb'; *ku magūb / sis kier āh t ki.o pūl un uois kilo pāl* (Va) 'Kui magab, siis keerleb ühe külje peal ja teise külje peal'.

Vasted sugulaskeeltes: e *keerlema* (ÖS), sm *kierellä* (NS), krj *kierellä* (M. Z.), vps *kertelta* (M. Z.). Varasemaks vormiks saab rekonstrueerida **kērðel-*.

kirzlä 'karjuda, kisada'.

kajak kirzläš klerlāb (LW, 135) 'Kajakas karjudes keerleb'; *ne lindabād un sis kirzläbād* (KI) 'Nad lendavad ja siis karjuvad.

Verb *kirzlä* on tuletatud nimisõnast *kir* 'kiir, kiirukajakas'. Sõna on individuaaltuletis ning tänapäeval üksnes kontekstis mõistetav.

kõplä ~ kouplä 'kaubelda, tingida'.

Kouplõmi (*kouplimi*) Gewerbe; Handel (LDW, 42);

mä ddān vq'l sār kõplimi nāntkāks (LW, 148) 'Meil oli nendega suur kauplemine'; *ku ne tulbāt sinā | siz nāntān vq'l sār kõplimi* (KI) 'Kui nad tulid sinna, siis oli neil suur kauplemine'; *mimiz jūr sūr kõplimi* (Kr) 'Müümise juures on suur kauplemine'.

Sugulaskeelte vasted: e *kauplema* (ÖS), sm *kaupitella* (NS), krj *kaupitella* (M. Z.), krjL *kaubelda* (SKES, I, 173), vđj *каупела* (KKI SU). Verbi aluseks on nimisõna *kõp* 'kaup', millel on vasted kõikides läänemeresoome keeltes. Tegemist on vana germaani laenuga.

kuožäl 'kosida'.

Kuožäl pr. kuožälqb freien, Freiweber sein (LDW, 47).

Frekventatiivverbi pole hiljem kuskilt registreeritud, tüvi on aga tänapäeval tuntud nii liivi kui ka tema sugulaskeeltes: lv *k^ožžā* (LW, 174), e *kosima* (ÖS), sm *kosia* (NS), krj *kozičče*, *koššo*, krjA *kozičče*-, krjL *kožita*, vps *kožita* (SKES, II, 222). Sõnatüve rekonstrueeringuks on **kosja*. Liivi keelest registreeritud frekventatiivverbi tekkimise ajendiks võis olla ka substantiiv *k^ožāli* 'kosilane'.

kūdlä ~ kūdlä 'kuulata, kuulatleda'.

Kūdlq pr. kūdlqb (lvSal *kūdlub*) hören, kundschlafen (LDW, 45); *Kūdl pr. kūdlub, kūdlumuk kūdl* (Sal) horchen (LDW, 44); *obbōm ta sai vizzō vōttōt ja kūdlōtōt* (Livli, I, 1938).

Verbi on registreeritud üksnes Salatsi murdest tähenduses 'kuulata', hiljem on püütud sõna ka kirjakeelde juurutada tähenduses 'üle kuulata'. Verbi aluseks on soome-ugriline tüvi, millest l-liitelisi frekventatiive on moodustatud mitmes läänemeresoome keeles: eL *kullelda* (KKI MS), sm *kuunnella* (NS), krjL *kundelda*

(LS, 170), krj *kuntele-*, *kuundele-*, vps *kündelda*, *kundelta* (SKES, II, 251).

kurkslā 'krooksuda'.

kruṣṣpāt kurkslābād (LW, 168) 'Kärnkonnad krooksuvad'; *krupāt kurkslābād diksā* | *iṅgābād diksā kurkslā* (Kr) 'Kärnkonnad krooksuvad tiigis, hakkavad tiigis krooksuma'.

Frekventatiiv on saadud *l*-liite lisamisega läti sõnale *kurkt* (LVV, II, 322).

leüglā ~ *liüglā* 'liuelda, libiseda, langeda'.

Lṣugl pr. lṣuglḡb rutschen, glitschen; schleudern (LDW, 59); *leüglāb mṡzā miṅgi aṣā* (LW, 190) 'Libiseb maha mingi asi'; *leüglā*, *liüglā* (GLL, 38) 'Komistada, libiseda, langeda'; *ku mēg lām piš riekkā* | *siz mēg leüglām* (Kl) 'Kui me läheme mööda teed, siis me libiseme'; *leüglāb* | *sle vṡḡks selli lekkāmi* (Va) 'Libiseb, see oleks selline kukkumine'; *leüglāb* | *ne ka mṡzā sadāb* (Kr) 'Libiseb, nagu maha kukub'.

Verbitüvel on vasted sugulaskeeltes: e *liuelda* (OS), sm *liukuilla* (NS), krjA *liuguo*, vđj *liukua* (SKES, II, 299). Verbitüved omakorda on ühendatavad omadussõnaga sm *liukas* ~ e *libe* ~ lv *l'bdī*.

liṅdl 'lennelda'.

Lindl pr. lindlḡb fliegen, schweben (LDW, 55).

Sõnal on vasted sugulaskeeltes: e *lendlema* (OS), sm *lennellä* (NS), krjL *lendeldā* (LS, 199), krj *lennellä*, vps *lendelta* (M. Z.), vđj *lennellä* (P. A.). Varasemaks vormiks on **lentele-*. Tänapäeva liivi keeles frekventatiivverb puudub, esineb üksnes verb *liṅdā* 'lennata'.

loüglā 'tagumistele jalgadele püsti ajada'.

e'bbi loüglāb (Kl) (LW, 203) 'Hobune ajab kahele jalale püsti'; *sis ta loüglāb amā nē'a jālgaks* (Kl) 'Siis ajab ta püsti kõigi nelja jalaga'.

Sõnal leidub vasteid sugulaskeeltes: e *lauelda* (OS), sm *laukata* (NS). Verbi saab ühendada soome tüvega *laukka* 'neljajooks' ja eesti keeles leiduvate sõnadega *laug* ja *lauge* 'tasane, pehme, mahe'. Liivi keeles on tuntud samatüveline määr sõna *loügā* 'aeglaselt, tasa'. Verbi võib taastada kujul **laukal-*.

luoillā ~ *lūolā* 'loovida'.

Luoil pr. luoilḡb laviren (LDW, 58); *ku tūl' um vaštā, sis puřrāk!oigldān um lūqilāmāst* (LW, 207) 'Kui tuul on vastu, siis purjelaevadega tuleb loovida'; *lōja lūqlāb vaštā tūldā* (LW, 207)

'Laev loovib vastu tuult'; *ku ta vastõ tüldõ lüoilõb* (Līvli, 18—19, 1933) 'Et ta vastu tuult loovib'; *l'õillāb | ku purrāks | ku tūl' um vastā | un ku klerāb r'dā pūolā un t'õlzā pūolā* (Va) 'Loovib, kui purjedega, kui tuul on vastu ja kui keerab ühele poole ja teisele poole.

Frekventatiivverbi kõrval on liivi keeles olemas *lūojā* 'edasi-tagasi kõikuda'. Sugulaskeeltes leidub nii liitega kui liiteta vasteid: e *loovida* (OS), sm *luovia*, *luovaila* (NS). Merendusallane verb on laenatud hollandi sõnast *loeven*, kusjuures liivi keeles on tuletatud vastav frekventatiivverb.

l'õbl ~ l'õbl 'vihelda'.

Lõbl pr. lõblõb (lebl pr. leblõb. leblub) (LDW, 57) 'Vihelda'.

Frekventatiivverb on tuletatud tegusõnast *le'bbā* (*l'õbbā*), mille etümoloogia on ebaselge. L. Kettunen taastab tüve **lopi-* ~ **lõpo-* ~ **lõpu-* ning esitab võimalike vastetena soome onomatopoeetilised sõnad *lopina*, *löpöttää* (LW, 186). Usutavasti on tegemist onomatopoeetilist päritolu verbiga.

ma'ikslā 'matsutada, maitsta'.

lāpš ma'ikslās_sļetsā (LW, 215), 'Laps matsutas süües'; *ma'ikslāb sļemāz_jūssā | sļe um ma'ikslāmi | ma'ikslāp_set | mis makā tām-mān um* (Sr) 'Matsutab söömise juures, see on maitmine; maitseb vaid, mis maitse tal on'.

Kõige lähemad vasted leiduvad läänemeresoome keelte põhjarühmas: sm *maiskutella* (NS), *krj mačkutella*, vps *mačkutelta* (M. Z.). Verb lähtub tüvest **majjas*, mis on andnud adjektiivi *maļgāz* (vrd. e *maias*, eL *maķjaz*, vđj *maddaz*, sm *maijas*). Frekventatiivverb *ma'ikslā* on hiline tuletis.

mētlā ~ mītlā 'mõtelda'.

Mõtl pr. mõtlõb (mutl. mutuld. pr. mutlub) denken, meinen; sinnen, nachdenken; sich einbilden (LDW, 66); *mis tēg_mēllāt* (LW, 221) 'Mida te mõtlete?' *mētlāb, mītlub*, van. *mūtub* (GLL, 92) 'Mõtleb'; *Aga kuj sa mõtlud tämyös mād vel'idi lievdõ* (RA, I, 49) 'Aga kuidas sa mõtled sel õöl meie vendi leida'; *Ku mõtlizõm | Ja mādlizõm | Mēg Tsiont, lālams aigas* (Līvli, 3, 1935) 'Et mõtlesime ja meenusime me Siionit rasketel aegadel'; *Um väggi knaššē seda juva paldin mõtlā* (F 175, M 6: 15) 'On väga ilus seda head praegu mõelda'; *pūoš'sid altā mētlānāb | ku sļe vep_t'õlz vēlda* (Va) 'Poisid on mõelnud, kas see võib tõsi olla'.

Verbil on vasted sugulaskeeltes: e *mõtelda* (OS), sm *mieltiä* (NS), krj *mietellä* (M. Z.), vdj *мегелла* (KKI SU), *meṭṭen* (NVK, 117). Lõunarühma *mõte* ja põhjarühma *miete* ühendamisest valitseb kahtlusi, sest sõnade vokaalsus on erinev. Liivi ja eesti keele põhjal saab rekonstrueerida käsitletava verbi kujul **meṭṭele-*.

mu'idlä ~ mujäldä 'naeratada, muhelda'.

Muidl pr. muidlõb (*mujäld pr. mujäldõb*) *lächeln* (LDW, 64); *ta set mu'idläb* (LW, 233) 'Ta vaid muigab'; *ku mēg na'grāmāst äb na'grām | mēg mu'idlām* (Va) 'Kui meie naeru ei naera, siis me muigame'; *mujäldäb | tässä kittäb* (Pz) 'Muigab, öeldakse siin'; *Piški Ants set muidlõs danktiz pädõ* (JL, 88) 'Väike Ants vaid noogutas muiates pead'; *siz ta muidlõs viedab laiga sou ehtš vanast muḡlst pipstõ* (Livli, 12, 1932) 'Siis ta muiates tõmbab laia suitsu oma vanast kulunud piibust'.

Idamurrakus esineb *mu'idlä*, läänemurrakus aga *mujäldä*. Sõnal leidub vasteid sugulaskeeltes: e *muhelema* (OS), sm *myhäillä* (NS), krjL *muhaida* (LS, 245), krj *mühäillä* (M. Z.), vdj *myhähtellä* (KKI SU), kusjuures erinev vokaalsus ulatub läänemeresoome algkeelde. Lõunarühma varasemaks kujukaks saab rekonstrueerida **muhele-*, kusjuures muutus *h > j* on reeglipärane (vrd. e *keha* ja lv *keja*, e *reha* ja lv *reja*, e *liha* ja lv *leja*).

mädälä 'mäletada, meeles pidada, meenutada'.

Mädäl pr. mädälõb gedenken, sich erinnern, eingedenk sein; erwähnen; erinnern (LDW, 61); *mittä senäks ta äb_üq mädälän* (LW, 240) 'Mitte sõnagagi pole ta meenutanud'; *ma mädlub* (Pz) 'Ma mäletan'; *sle siz minnän mä'dältäb | sedä aigä sõb mädältät* (Kl) 'See siis on mulle mälestus, seda aega saab mäletada'; *mädältäbäks sõp_kittät mingiz azä pälä* (Va) 'Mälestiseks võib öelda mingi asja kohta'; *Poiškiz pävsti ma mädädlub yyd aigõ tulmiz* (RA, II, 45) 'Poisikesepõlvest mäletan ühe laeva kaldale tulemist'; *se um Itõn jõva mädlõtõb* (F 175, M 3: 10) 'See on seltsile hea mälestis'.

Sõnal on vasted sugulaskeeltes: e *mäletama* (OS), eL *mälehtämä* (KKI MS), sm *mälehtiä* (NS). Juba E. N. Setälä tõestas, et *l*-element kuulub tüvesse, seega **mäleht-*, mis metateesi tõttu andis **mähtel-* > *mädäl-* (AH, 353). Sama arvamust jagavad L. Kettunen (LW, 240) ja L. Posti (GLL, 248). Suhteliselt vana

metateesijuhtum on sisuliselt frekventatiivliiteta sõna viinud frekventatiivide hulka.

peislā 'soojendada, paista'.

Peisl, peislq, pr. peislqb sich wärmen, sich erwärmen (LDW, 79); *vanäizä um amä e'däk_peislän q'i je'tsā* (LW, 280) 'Vanaisa on kogu õhtu soojendanud ennast ahju ees'; *peislän / ku um kilma / lām q'i_jarē peislām* (Va) 'Soojendanud; kui on külm, läheme ahju-juurde soojendama'; *pāvalikkis_peislāv* (Pz) 'Päikese käes soojendab'; un se *kitən, las vël'ag tām ka sie tul' jūs peisl. ni ta kitən: «peisäl, peisäll»* (NLK, 138) 'Ja see ütelnud, et lubagu temal ka tule juures soojendada. Ta on öelnud: «Soojenda, soojenda!»; *Kui jennō ma um äjjeds tulnaigas peislōn* (JL, 75) 'Kui palju olen ma ahju ees tule ääres soojendanud'; *mūd'i peislōb pāva kā'ds* (VL, 4) 'Mõni soojendab päikese käes'; *Ja nāds Petrusō peislōm* (UT, 103) 'Ja nähes Peetrust soojendamas'; *ja laskōnn tāmōn peislō tulnaigas* (Liviali, 7, 1932) 'Ja lasknud tal soojendada tule ääres'.

Sõnal on vasted eesti keeles: e *peesisklema* (OS), eL *pēstlema* (EDW, 890). Liivi keeles leidub ka verb *peistā* 'soojendada, paista', mille rekonstrueering on **peisutta*, l-liitelisel aga *peistlā* (LW, 280). Tüve võib esitada kujul **peistele-* või ka **paistēle-*, kuivõrd vokaalsus liivi keelest ei selgu, eesti keel aga võimaldab nii eeskui ka tagavokaalset kjuu rekonstrueerida.

piekslā 'ümber ajada, ringi tõmmata'.

P'eksl pr. p'ekslqb sich umtreiben; flattern, sich sperren (LDW, 79); *ta akkup_p'iekslām t'qlz_naiskāks* (LW, 299) 'Ta hakkab teise naisega ringi tõmbama'; *p'iekslāv ikš_kerđ i'tkāks un t'ois_pāva t'oiskāks* (Kl) 'Tõmbab ringi ükskord ühega ja teisel päeval teisega'; *embit sōp_kittāt / sie p'iekslāv sl'ekkāks* (Va) 'Rohkem öeldakse: see tõmbab sellega'; *p'iekslāv| kā'b immār_kautti* (Pz) 'Tõmbab ringi, ajab ümber'; *Kyl ju siz kuigōd piekslōks entš joudkōks löbbō* (F 175, M 1 : 15) 'Küll siis kuidagi ajaks oma jõuga läbi'.

Sõna esineb laiemalt sugulaskeeltes: e *pekslema* (OS), sm *pieksettää* (NS), krjL *pieksadā* (LS, 311), krj *pieksendella*, vps *pekselta* (M. Z.). Sõnatüvi on liivi keeles ka l-liiteta kujul *p'ieksā*. Tegemist on soome-ugrilise verbiga, mille vasted ulatuvad kaugeimatesse keeltesse (FUV, 48).

piezl 'pesta'.

P'ezl pr. p'ezlqb waschen (LDW, 80).

Frekventatiivverbil on vasteid paaris sugulaskeeles: krj *pezellä*, vps *pezeltä*. Teistes keeltes leidub liiteta verb: e *pesema* (OS), sm *pesta* (NS), *peseillä* (SRS, II, 184). Vadja keeles on tuntud enesekohane *peseütä* (P. A.). Ka liivi keeles on tänapäeval üksnes liiteta *p^hezzä*, mis on omandanud kõik tähenduslikud funktsioonid, mis on seotud pesemisega. Frekventatiivi varasema tüve saab taastada kujul **pesele-*.

pierslā ~ pierzlā 'peeretada'.

P'erzl pr. pierzlob farzen (LDW, 80); *siz um pägin pierslāmāst* (LW, 288) 'Siis tuleb palju peeretada'; *e'bbi pierslāb* (Va) 'Hobune peeretab'; *Pierzlōn, pierzlōn, kis u'm pierslōn?* (VL, 35) 'Peeretanud, peeretanud, kes on peeretanud?'; *Ku sin õbbi kolm kōrd pierslōb, siz sa kuolōd jāra* (LF IV, Kr 9) 'Kui sinu hobune kolm korda peeretab, siis sa sured'.

Sõnal on rikkalikult vasteid sugulaskeeltes: e *peeretama* (EDW, 889), sm *pierrä, piereksiä, pieraista* (NS), krjL *pierdä* (LS, 312), krj *pierellä*, vps *perdelta* (M. Z.), vdj *pēreskeä* (KKI SU). Sõnatüvi on kõikjal läänemeresoome keeltes levinud, frekventatiivverbi saab taastada kujul **pēreskele-*. Häälikuliste arengute tõttu läheneb verb sõnale *p'ierz* ning rahvaetümoloogia seobki tegu- ja nimi-sõna. Sõnad on aga erinevat algupära.

puslā 'puselda'.

Pustl pr. puslōb, pūskl (pustl) pr. pūsklōb (pustlōb) mit den Hörnern stossen (LDW, 88); *ārgat puslābād.īt t'uoiskāks* (LW, 319) 'Härjad puskleavad üksteisega'; *puslābād kaks nūortā jōssā* (Kl) 'Puskleavad kaks noort oinast'; *n'emāt puslābād | panbāt pēdi ku'bbā* (Pz) 'Lehmad puskleavad, panevad päid kokku'; *puslāz | n'emāt puslābād | puslāmi* (Va) 'Puseldes, lehmad puskleavad, pusklemine'; *tāpāndād puslābād* (NLK, 24) 'Nurgapalgid ristuvad'; *ku niemōd puslōvōd, siz nānt pāl kitōb doš, doš, doš* (VL, 152) 'Kui lehmad puskleavad, siis öeldakse neile: *doš, doš, doš!*

Sõnal on vasteid sugulaskeeltes: e *pusklema* (OS), sm *puskea* (NS), *puskella* (SKES, II, 659) krjL *puskleda* (LS, 341), krj *puskella*, vps *puskelta* (M. Z.) vdj *puskeä* (KKI SU). Liivi keeles on tänapäeval üksnes frekventatiivverb, tüvi *pusk-* (vrd. sm *puskea*, e *puskma*) lihtverbina puudub. Liivi verbi varasemaks kujuks on **puskele-*.

ra'dlā ~ ra'llā 'raiuda, lõhkuda; hammustada'.

Radl', raidl pr. radl'ōb (ra'l' pr. ra'l'ub; Sal rāgl pr. rāglub) hauen, mit dem Beile hacken; beissen (LDW, 90); *ma um külān*

ku sadajalgi ka ra'dliji (LW, 328) 'Ma olen kuulnud, et sajaljalgne ka hammustavat'; *rädlä, räddäl* (KI), *rällä* (Sr) (GLL, 183) 'Raiuda, lõhkuda'; *ra'dläp_püdi | um ra'dlän* (Pz) 'Raiub puid, on raiunud'; *sobqđ mozq radlqđđ un tullq eitqđ* (EMÖ, 7) 'Raiutakse maha ja heidetakse tulle'; *fäb mä radlötöd un tullö eitöd* (MEL, 5) 'Raiutakse maha ja heidetakse tulle'; *Kärnoz karnqđ silmq äb rad'l'* (RA, II, 39) 'Kaaren kaarnal silma ei noki'.

Frekventatiivliitega verbe sugulaskeeltes ei esine, sõnatüve kohta leidub aga näiteid: e *raiuma* (ÖS), sm mrd. *raijaa* (LW, 328), vdj *radđöa* (WS, 16). Vadja keele *d'*-häälik võimaldab taas-tada tüve **rakj-*, millest saab edasi frekventatiivliitega **rakjel-* > **raglā* > *ra'dlā* (LW, 328, GLL, 258).

raistl 'ratsutada'.

Ratstl pr. ratstlqđ reiten (LDW, 91).

Sõna tänapäeva liivi keeles puudub. Otsene vaste leidub soome keeles: *ratsastella* (NS). Sõna on edasituletiseks verbist *raistā*, mille tüvi on kõikides läänemeresoome keeltes tuntud. Varasema vormi saab rekonstrueerida kujul **ratsuttēl-*.

rešlā ~ rišlā 'köhatada, köhida, rögiseda, röhitseda'.

Rqsl pr. roslqđ (resl pr. reslqđ) raffen, räuspern (LDW, 93); *vanā-izā rešlāb* (LW, 333) 'Vanaisa köhib'; *rišlāb | ku tämmān tulāp_tāgiž | um slend jq jemln* (KI) 'Röhitseb, kui tal tuleb tagasi, kui on söönud liiga palju'; *rišlāb* (Pz) 'Köhatab'.

Etümoloogiliselt ebaselget verbi on püüdnud seletada L. Kettunen, kes rekonstrueerib oletatavad lähtevormid **rōsklā*, **rūsklā*, **rōstlā* ja **rūstlā*, mis on varieeruva onomatopoeetilise verbi võimalikeks vasteteks, ühendades kõik soome verbidega *ryystää* ja *ryystellä* (LW, 333). Küsitavaks jääb liivi *ō* > *e* ja soome *ū*, mis ei ole ühendatavad. Tänapäeva liivi keeles on verb passiivne ning seda peetakse *re'udlā* variandiks.

re'udlā ~ re'udlā ~ ri'e'udlā ~ re'uglā ~ re'uglā 'röhitseda'.

RqvdL pr. rōvdLqđ rülpsen (LDW, 95); *ku ma re'udlāb, siz_jemā ri'dlāb* (LW, 335) 'Kui ma röhitsen, siis ema riidleb'; *ta sel_ēntsta ne'l tādāks | kù ta re'uglitz_īD* (KI) 'Ta sõi ennast nii täis, et muudkui röhitses'.

Vasteid leidub sugulaskeeltes: e *röhitseda* (ÖS), sm *röyhdellä*, *röyhtäytellä* (NS), vdj *röütsütellä* (P. A.), *röühtelöittä* (KKI SU). Verb on onomatopoeetilist päritolu.

riidlä ~ riilä ~ rillä 'riielda, sõimata'.

Ridl pr. ridlõb (Sal ridl pr. ridlub) streiten, zanken, keifen; schelten, züchtigen (LDW, 92); *kõzzi mlez ridlub riista* (LW, 340) 'Kuri mees sõimab naist'; *riidlä, riilä, riidäl* (GLL, 72) 'Sõimata, riielda'; *riidläm kõ'itškiñ | vò'lmidi señdi kittäm lks tuoizän* (KI) 'Riidleme kahekesi, ütleme teravaid sõnu üksteisele'; *mëo tända riidläm* (Va) 'Me riidleme teda'; *nei skolmëstar irgiz ridlõ puoiškist* (F 175, M 1:15) 'Nii hakkas kooliõpetaja riidlema poissi'; *Perrä seda tuoiz pāvan vol' ta juva ezmäst kõrd ril'l'an* (F 175, M 7:3) 'Pärast seda teisel päeval oli ta juba riieldud'.

Sõnal on vasted sugulaskeeltes: e *riidlema* (ÕS), sm *riidellä* (NS), krj *riijellä*, vps *riidelta* (M. Z.), vdj *riijella* (P. A.), *riitelima* (KKI SU). Kõikjal läänemeresoome keeltes tuntud sõnatüvi on vana germaani laen. L. Posti rekonstrueerib varasemaks vormiks **riðeltak* (GLL, 72).

riemlā, rōōmustada'.

Yl sie ni engöld riemlōbōd (LVL, 65) 'Selle üle rōōmustavad inglid'; *Siepierast um min sydām riemli ja min kēļ riemlōb* (UT, 234) 'Seepärast on minu süda rōōmus ja minu keel rōōmustab'.

Sõna on laenatud soome keelest liivi kirjakeelde. Aluseks on olnud *riemuella*. Üldisesse kõnepruuki pole aga *riemlā* jõudnud.

rintlā 'ringutada, sirutada'.

Riñtl pr. riñtlõb (vanti) sich recken, sich reckeln (LDW, 92); *ni tulüb riñtlimi* (LW, 338) 'Nüüd tuleb ringutus'.

Vasteid leidub sugulaskeeltes: e *ringutama* (ÕS), *riñnutlema* (EDW, 1057), sm *renkotella* (NS), vdj *ringotella* (P. A.). L. Kettunen rekonstrueerib tüve **ringutle-*, millele võib lisada veel **riñkottele-*.

ruñdzlā 'rabelda'.

nei ruñdzlōs veglōs ailōb toizōn sālgō (VL, 391) 'Nii rabeldes ajab teisele vägisi selga'; *Mis sa ruñdzlōd un ād ie ma'ggōm!* (VL, 595) 'Mis sa rabeled ega jää magama'.

Sõna on tuletatud adverbist *ruñdzlāz ~ ruñdzlāz*, mille L. Kettunen seob küsimärgiliselt soome sõnaga *ryntäisillä* (LW, 347). Verb on tarvitusel olnud üksnes kirjakeeles, tänapäeva kõnekeeles see puudub.

sa'dlā 'sadada, kukkuda'.

Fallende Sucht *sadltq̄b tq̄b* (*Sal sadami tob*) (LDW, 221); *sa'ddālītāp tq̄bbā um lālam arštā* (LW, 352) 'Langetõbe on raske arstida'.

Frekventatiivverbi tüvi esineb üksnes langetõve nimetuses. Aluseks on verb *sa'ddā* 'sadada, langeda', mis on läänemeresoome keeltes levinud tüvi: e *sadama* (OS), sm *sataa* (NS).

señšlā ~ *señslā* ~ *si'ñslā* 'sõnelda, riielda'.

Sq̄nsl pr. sq̄nslq̄b (*sunšl*) disputieren, streiten, sich zanken, sich überwerfen (LDW, 109); *ma sal tā'mkkāks se'ñšlām* (LW, 361) 'Ma läksin temaga sõnelema'; *señšlāb | ne_ku lāpš akūks rēkādām* (Va) 'Ütleb sõnu, nagu laps hakkaks rääkima'; *ūt_t'oiš vaštā | ta se'ñšlāb* (Sr) 'Üksteise vastu, ta sõneleb'; *ja nēšti, kis vošt Kilikiamāld ja Aziāmāld, Stefanuzōks sōnšlōm* (UT, 243) 'Ja nägid, kes olid Küliikiamaalt ja Aasiamaalt, Stefanusega sõnelemas'.

Sugulaskeeltes on vasted järgmised: e *sõnelda* (OS), sm *sanella* (NS), krjL *sanēda* (LS, 376), krj *sanella*, vps *sanelta* (M. Z.). Sõna varasemaks kujuks saab taastada. **sangle-*.

se'ūvlā ~ *se'ūlā* ~ *stūvlā* ~ *si'ūlā* 'sügelda'.

Sq̄vl pr. sq̄vlq̄b (*Sal šūl pr. šūlub*) jucken (LDW, 110); *m'nnān se'ūlāb | slezārt slebāb* (LW, 361) 'Mul sügeleb, kirbud söövad'; *se'ūlāb | keiž | sālga* (Va) 'Sügeleb käsi, selg'; *se'ūlāb ne_ka* (Sr) 'Nagu sügeleb'; *Ku pierz se'ūvlāb, sis_sōp p'ēksā. Ku ūlt se'ūvlābāb, sis sōb butšlāttāmāst* (LF, kataloog) 'Kui perse sügeleb, siis saab peksta. Kui huuled sügelevad, siis saab musitada'.

Vasteid leidub sugulaskeeltes: e *sügelema* (OS), *süvelemä* (EDW, 1217), sm *syyhyä, syyhytä* (NS). Liivi keeles leidub ka l-liiteta verb *seuvvā*. Liivi, lõunaeesti murde ja soome keele vorme arvestades võib varasema kujuna rekonstrueerida **sevele-*.

sipšlā 'tilkuda, tibutada, nõretada'.

Sipšl, sipšlq̄ pr. sipšlq̄b träufeln, triefen (LDW, 100); *pāgin' āp_sadā, rōškis_sipšlāb* (LW, 367) 'Palju ei saja, natuke tilgub'; *sipšlāb | akūp_sipšlām | sipšlām* (Va) 'Tibutab, hakkab tibutama, tilkuma'; *silmadāks sipšlāb* (Sr) 'Silmadega tilgutab'.

Mõningaid vasteid võib leida sugulaskeeltest: e *sipsima* (EDW, 1155), sm *tiputella* (NS), krj *tiputella* (M. Z.), vdj *сипутелла*. *siputtēb*_jo *vihmā* (KKI SU) 'Tibutada; tibutab juba vihma'. Tegemist on onomatopoeetilise sõnaga, mille tüveks oli **sipise-*.

sittlā 'süüdistada'.

(*sūt* pr. *sūtōb* freq. *sūtl* pr. *sūtlōb*) beschuldigen, richten (LDW, 109); *sittlā* (*sūtlā*). pr. *-lub* (LW, 371) 'Süüdistada, pr. süüdistab'; *sittlābād* | *ku t'oištā pa siltzāks tiēb* (Va) 'Süüdistavad, kui teist süüdlaseks tehakse'; *Algid fūhtligid, ku las teidi ālgōd fūhtlōgōd* (MEL, 13) 'Ärge süüdistage, kui te ei taha, et teid süüdistatakse'; *Set minda tēg vōitō sūtlō — až um mis sūtlō — nēši roukuoda fond instruksijis* (Līvli, 6, 1938) 'Kuid mind te võite süüdistada — kui on, milles süüdistada — neis rahvamaja fondi instruksioonides'; *laz nāntōn volgō tānda sūtlō* (UT, 197) 'Süüdistagu nad teda'.

Vasteid leidub sugulaskeeltes: e *süüdistada* (ÖS), sm *syddellä* (NS). Varasemaks vormiks saab taastada **sūtele-*.

sūdlā 'suudelda'.

Ne vōltō Rāndalist tiēdōd, mis mēg mōlmōd sūdlizmi (RA, I, 49) 'Need olid liivlaste jäljed, mida me mõlemad suudlesime'; *vōltō liivliz tiedōd, mis mēg mōlmōd sūdlizmō* (JL, 83) 'Olid liivlaste jäljed, mida me mõlemad suudlesime'.

Sõna on eesti *suudlema* ja soome *suutella* eeskujul toodud kirjakeelde. See aga ei saanud laiemalt tuttavaks ning tänapäeval on kasutusel läti laeb *butšīnfā*.

sūrslā ~ *sūslā* 'suurustada, suurustleda'.

Sūrsl, *sūrslō* pr. *sūrslōb* (*Sal sūrl* pr. *sūrlub*) prählen, gross thun (LDW, 108); *sūrslāb_ēitš* *joūtškāks* (LW, 389) 'Suurustleb oma jõuga'; *ne sūslābād* | *sie um s'ēldā* (Va) 'Nad suurustlevad, see on selge'; *krievās_sūrslāb* (Sr) 'Venelane suurustab'; *sle āb_ūo sūslimi* (KI) 'See ei ole suurustamine'; *sūrslimizōn āb uo mingi vertuz!* (RA, I, 43) 'Suurustamisel pole mingit väärtust'; *Ja sūrslōb pāgiņ tiedam* (LVL, 39) 'Ja suurustab palju, teame'.

Vasted on olemas sugulaskeeltes: e *suurustleda* (ÖS), sm *suurustella* (NS). Varasemaks kujuks on **sūrustēle-*. Verbi aluseks on soome-ugrilist päritolu adjektiiv *sūr* (FUV, 59).

sādlā 'seada, korrastada, kokku leppida'.

Sādl pr. sādlub (Sal) erwarten (LDW, 95); ma. sādlāb_ū't_ kovał mi'e jūrā (LW, 393) 'Ma lepin ühe targa mehega kokku'; ne_ku sādlāp p'eri mi'e jūrā p'olšsāks agā val'anikaks (Va) 'Seab peremehe juurde poisiks või rentnikuks'; sādāb um sie senā / sādłami āb_ūo (Sr) 'Seab on see sõna, seadlemine ei ole'; sie ma fāhdłōb mingi kowahl mie juhrō (MEL, 15) 'Seda ma lepin kokku kellegi targa mehega'.

Sõnal on vasted sugulaskeeltes: e seadlema, säädlema (EDW, 1127), sm säädellä (NS), vps sädelta (M. Z.). Verb on tuletatud l-liite abil sõnast sā'dā 'seada'. Rekonstrueerida saab tüve kujul *sātele-.

z'ekslā ~ z'ekšlā ~ z'ukslā 'valutada, tuigata'.

Zōōks pr. zōōksōb, freq. zōōksl pr. zōōkslōb hüpfen, tanzen (LDW, 140); kazai z'ekslāb (LW, 400) 'Kasvaja valutab'; z'ekslāb | kazāb miŋgis kūožās | sis_ta siškāb | z'ekšlāb (Va) 'Tuikab, kasvaja mingis kohas, siis ta torkab, tuikab'; z'ekslāb | aŋbāt_p'ō'ddā Miz_jūr sōp_kittāt (Sr) 'Tuikab, hambavalu juures öeldakse'; ku vōlad zyōkslōbōd (dānčōbōd) kuredōks (RA, I, 52) 'Et nõiad keerutavad (tantsivad) kuraditega'.

Sõnal on vasteid ka sugulaskeeltes: e sōöstma (ÕS), sm syōksyillā (NS). Verbi saab rekonstrueerida kujul *sōksele-, kusjuures ka muutus s > z sõna alguses on liivi keeles võimalik (GLL, 142–145).

taplā 'tapelda, võidelda, kakelda'.

Tapl pr. taplōb (Sal tapild, tapuld pr. taplub) schelten, ausschelten, zanken, balgen, sich schlagen, streiten (LDW, 111); kūōlkkaniikkāt taplīst mōm'etkēks (LW, 409) 'Kolka elanikud taplesid maameestega, s. t. lätlastega'; tapl, tappāl (HLF, 84) 'Tapelda'; lā'bāt_taplām vt_t'ōlžān | mi'et_ka taplābāo (Va) 'Lähevad üksteisega kaklema; mehed ka kaklevad'; taplābāo | amā passōul taplāb (Sr) 'Taplevad, kogu maailm tapleb'; Ne at kubs taplōnōd suodas Saksad vastō (RA, II, 72) 'Nad on koos võidelnud sõjas sakslaste vastu'; siz min pūōšid taplōkst (UT, 223) 'Siis minu poisid võitleksid'.

Kõikjal sugulaskeeltes leiduvad sõnal vasted: e taplema (ÕS), sm tapella (NS), krj tapella, vps tapelta (M. Z.), vdj tapella (P. A.). Põhiverbiks on tappā, millest l-liitega on saadud frekventatiiv, mille varasemaks vormiks oli *tappele-.

teḡšlā 'kloppida, tuksuda'.

sidām teḡšlāb (LW, 414) 'Süda tuksub'; *mi'nnān kazā'i ne'i teḡšlāb* (LW, 414) 'Mul kasvaja tuksub'; *teḡšlāb | s'edā ma külān um* (Va) 'Tuksub, seda olen ma kuulnud'.

Sõnal on vaste üksnes eesti keeles sõna *tukslema* näol. Verb on onomatopoeetiliselt päritolu, kusjuures *l*-liide väljendab ka frekventatiivsust.

teḡmlā ~ teḡmlā ~ timblā ~ timlā 'tõmmelda, ümber lasta, ringi tõmmata'.

Timbl pr. timblōb streiten, kämpfen, fechten, ringen, balgen (LDW, 114); *mūnda keṛt teḡmlābāt ka sūrd-ro'uz, ku ne rid'lābād* (LW, 414) 'Mõnikord tõmbavad ka suured inimesed, kui nad riidlevad'; *tāmmān āb-ūo nei jeḡnā jōūdā | sis-ta teḡmlāb set* (Sr) 'Tal ei ole nii palju jõudu, ta vaid tõmbab aeg-ajalt; *sis-ta teḡmlāb set inā* (Kl) 'Siis ta tõmbleb vaid koos'; *teḡmlāb | jōūdā kḡlāks* (Va) 'Tõmbleb, prooviks jõudu'; *ne'i ne sālā timlist un k'ūwnist* (ULS, 46) 'Nii nad seal tõmblesid ja kiunusid'; *mēg kaadskin' tōmblimiz mingiz puol stun'dō* (F 175, M 3:10) 'Nii me kahekesi tõmbasime oma pool tundi'.

Verbil on vasteid sugulaskeeltes: e *tõmmelda* (OS), sm *tempailla* (NS), krjL *t'empaita* (LS, 429), krj *tembaila* (M. Z.), vđj *tempia* (KKI SU). Kahtlemata vana frekventatiivverbi saab taastada kujul **tempele-*.

teḡšlā ~ timšlā 'tõmmelda, siia ja sinna kiskuda'.

Tōmšl pr. tōmšlōb (*tumšl, Sal tumšl pr. tumšlub*) *hin und her ziehen* (LDW, 120); *teḡšlīji e'bbi kiskāb-azāt kaḡki* (LW, 414) 'Siia ja sinna kiskuv hobune rebib asjad katki'; *e'bbi ka | ku jeḡlšt āb-ū'edā | sis teḡšlāb* (Va) 'Hobune ka, kui hästi ei vea, siis tõmbleb'; *teḡšlābād | ū'edābād vaštūkst | kiskāb ikš r'ttā un t'ōl t'ōlštā* (Sr) 'Tõmblevad, veavad vastamisi, üks tõmbab üht, teine teist'; *sis-ta teḡšlāb* (Kl) 'Siis ta tõmbleb'; *Un ni-t'ta | i-rgis- | te-ḡšlā* (ULS, 149) 'Ja nii ta hakkas tõmblema'; *kalamiez en'tš mielkaks — tōmšlāmā ta lāb* (F 175, M 7:2) 'Kalamees oma aruga läheb tõmbama'; *Ja ābpūdi vaim tōmšlis tānda ja lekš tāmst ulzō vegiz yōlkōks ourōs* (UT, 69) 'Ja kuri vaim tõmbas teda ja läks temast välja suure häälega karjudes'.

Verb *teḡšlā* on mitme liitega tuletatud sõna. Lähteverbiks on *teḡmbā* 'tõmmata', millele liitus *sk*-liide ning seejärel sufiks *-l*.

Verb erineb *tēmlā*-sõnast vahepealse liite poolest. Varasemaks kujuks on seega **tēmpeskele-*.

tikšlā 'trampida, kloppida, hüpelda'.

Tukšl pr. tukšlōb (*tikšl pr. tikšlōb*) würgen (LDW, 120); *n'em āb_veļ ku'zzā, ta tikšlāb* (LW, 421) 'Loom ei saa kuseda, ta trambib'; *tikšlāb | ibiz_vedām_jūssā | ē'bbi āp_tō' ve'ddā* (Sr) 'Trambib, hobusekoorma juures, hobune ei taha vedada'; *Tulvals istōs, loulōs, vōikslōs, ō_dōg löbbō timblōs, tikšlōs* (Līvli, 18—19, 1933) 'Tule valgusel istudes, vōisteldes, kogu õhtu tömmeldes ja trampides'; *ta āb tikslō sie tagan, mis um muntēn* (Līvli, 3, 1939) 'Ta ei kaeble seda taga, mis on teistel'; *Kikimē kikiz tōmšliz, tikšliz* (F 176, M 7:16) 'Kütket kiskus, tõmbles, trampis'; *ku tādōn āb lih wāftō tūkschlō sie āb juwahn* (MEL, 10) 'Et teile ei hüppaks vastu see halb'; *Ma tādōn kitōb, ku tādōn āb li vastō tukšlō sie āb jōvān* (EMÖ, 15) 'Ma teile ütlen, et teile ei hüppaks vastu see halb'.

Sõna päritolu pole selge. Kõigepealt on liivi frekventatiivverb ühendatav eesti verbiga *tükkima*. Ka liivi keeles leidub sõna *tikkā* 'tikkuda'. Eelneva põhjal ongi L. Kettunen rekonstrueerinud **tük-kiskele* (LW, 421), mis sisaldab nagu eelnev verb *tēmslā* sufiksidsid **sk* (>š) ja **le* (>l).

tuñšlā ~ tuñšlā 'tunnistada, vaevu tunda'.

(Tuñsl pr. tuñslōb), ulz t., ulz t. bekennen (LDW, 119); *ma tuñšlis_sinda amā āiga* (LW, 440) 'Ma tunnistasin sind kogu aja'; *mis sina ni tuñšlāb* (Kl) 'Mida sa nii tunnistad?'; *miñgi rištīng vōqlks ne_ka tuñtāb | sis_tuñšlāb* (Va) 'Keegi inimene oleks nagu tuttav, siis tunnistab'; *ne ni je'ddāvedāi tu'ñsliz un vēšiz* (NLK, 405) 'Noh, siis isamees tunnistas ja otsis'.

Sõnal on ulatuslikult vasteid sugulaskeeltes: e *tunnistama* (OS), *tunnistelema* (EDW, 1350), sm *tunnustella* (NS), krjL *tundustada* (LS, 453), krj *tunnustella*, vps *tundištelta*, vđj *tunnussā* (KKI SU). Sõnas toimunud muutus *s* > *š* on tingitud järgnenud *i*-vokaalist, seega on liivi *tuñšlā ~ tuñšlā* otseseks eesti *tunnist-lemma* vasteks.

tākšlā 'täkselda, raiuda'.

tākšlā. pr. -b (Sr) (LW, 445) 'Kirvega mængeldes raiuda'; *mis_sa ni tākšlāt sāl | ne_ka lāpš vētāb kirrād kā'ddā* (Kl) 'Mis sa seal täksled, kui laps võtab kirved kätte'; *tākšlāb | ne_ka radlāb* (Va) 'Täksleb, nagu raiub'.

Verbil on vasted eesti keeles: *täksima* (ÖS), *täkslema*. Ka liivi keeles on leidunud tüvi *täks*, mille on fikseerinud Sjögren ja Wiedemann (LDW, 112), kuid tänapäeval on tuntud üksnes *täkslā*.

uidlā 'häbeneda'.

(*Uidl pr. uidlōb*) beschämen (LDW, 121), Ausschelten *apuidl* (*uidl, Sal apvuigl*) (LDW, 167); *uidlāb | tām̄mān v^uql rōz_uld* (Kl) 'Häbeneb, tal oli natuke häbi'; *uidlāb | ne_ka t^uolzān tleb uidā* (Va) 'Häbistab, teisele teeb nagu häbi'. Verbi liivi keeles ei tunta, *uid*-tüve kasutades suudetakse seda aga tänapäevalgi tuletada, kuigi eri tähenduses. L. Kettunen ühendab sõnatüve soome verbiga *huieta* ja vepsa tegusõnaga *huihtazhe* (LW, 448—449), mis on igati paikapidav.

umblā 'õmmelda'.

Umbl, umblō pr. umblōb (*Sal ummel, umuld pr. umblub*) nähen (LDW, 122); *pām̄ppart um jūrā umblām̄māst* (LW, 452) 'Nööbid tuleb külge õmmelda'; *umblāb vt knaššā e'žž_ōrāno* (Kl) 'Õmbleb ilusat põlle'; *nālst_puolist umblast | amād umblast tikktz* (Kl) 'Naisterahvad õmblesid, kõik õmblesid igasugust'; *Amad eedmōd: kybar, aarnōd ja iiz sāpkōd at kērabist lāngadōks jiera umblōtōd* (RA, II, 53) Kõik rõivastusesemed: kübar, rõivad ja ka saapad on kirjude lõngadega ära õmmeldud'.

Sugulaskeeltes on vasted järgmised: e *õmblema* (ÖS), eL *umblema* (EDW, 1385), sm *ommenella* (NS), krjL *ombelada*, krj *ommella*, vps *ombelta* (M. Z.), vdj *emmealla* (KKI SU). Varasemaks kujuks oli **ompele-*.

va'idlā 'vaielda'.

Vaidl pr. vaidlōb (*Sal vaidlub*) vertauschen (LDW, 127); *Yl mis vaidlist tēg sōndi riek pāl?* (UT, 88) 'Mille üle te vahetasite sõnu tee peal?'; *lekšt jūdōd jara entš vail pāgiņ sōndi vaidlōs* (UT, 296) 'Läksid juudid ära, omavahel palju sõnu vahetades'.

Sõna puudub tänapäeva liivi keeles, selle fikseerisid Sjögren ja Wiedemann ning elustasid hiljem liivi kirjakeele arendajad. Siiski ei jõudnud see trükistest kaugemale. Verb on ühendatav sugulaskeelte vastavate tegusõnadega: e *vaidlema* (ÖS), sm *vaidella* (NS).

vañtlā ~ vañtlā ~ vāñklā 'vaadata, vaadelda'.

Vañtl pr. vañtlōb (*vañkl pr. vañklōb, Sal vañtild pr. vañtlub*) sehen, blicken, schauen, besuchen, nachstellen (LDW, 129); *vañtlā*

illā touvā tēdi (LW, 470) 'Vaata üles taevatahti'; *siz vañtlāb* (Va) 'Siis vaatab'; *vañtlāb | nēi | midāgāst nāb | vañtlāb | ku ta kūod'in nāb* (Sr) 'Vaatab, nii, midagi näeb; vaatab, kui ta just näeb'; *Kus set vañkl'ub, amši pimda* (ELL, 2) 'Kuhu vaid vaatab — kõikjal pime'; *R'gōs ŷrgiz Sārlist etnografisk vañflōtōks* (RA, II, 59) 'Riias algas eesti etnograafia näitus'.

Sõnal on vasted sugulaskeeltes: e *vaatlema* (ÕS), sm *vaania* (NS), *vaaniella* (SRS, II, 856). Kõige lähemal on liivikeelsele verbile aga soome murdeis leiduv *vaanitella*. Sõnatüvi ulatub läänemeresoome keeltest kaugemalegi.

veikslā ~ vuikslā 'võistelda, kihla vedada'.

Võikslōmi (*võikslimi vuikslimi*); *võikslimiz perr* um die Wette (LDW, 137—138); *veikslābād | kis emlñ veib_nustā* (LW, 482) 'Võistlevad, kes suudab rohkem tõsta'; *veikslābād | kis jō jemlñ veib* (Kl) 'Võistlevad, kes suudab rohkem'; *veikslāb | ku ma tōb emlñ sōdā | agā_nustā* (Sr) 'Võistlen, kui ma tahan rohkem saada või tõsta'; *Aga tām kievad irlist irligist vōikslō ūdpālō tegiz* (Līvli, 6, 1932) 'Aga sel kevadel hakkasid iirlased uuesti võitlema'; *kui eñč vōikslimizt vindōs vōikslō* (RA, II, 31) 'Kui oma võistlemist võites võistelda'.

Retsiprooksel verbil *veikslā ~ vuikslā* on vaste üksnes eesti keeles verbi *võistelda* näol. Sõna häälikuline koostis kinnitab, et tüvele on liitunud taas liited *sk + *lę.

veilā 'võidelda, võistelda'.

ne tlem'et t'ebāt tledā veilās (LW, 482) 'Need töömehed teevad võisteldes tööd'; *ku kaks lābād rallāmās_pālā | ne veilābād | veikslābād* (Va) 'Kui kaks lähevad raietöole, siis nad võistlevad'; *veilābād | klen um jō emlñ jōudā* (Kl) 'Võistlevad, kellel on rohkem jõudu'; *ta veilāb vttā un veilāb t'olstā* (Sr) 'Ta võistleb ühega ja teisega'; *missōks vōitliz Krievođ kēzar Aleksandōr Nevski ymmār* (RA, I, 45) 'Millega võitlesid venelased keiser Aleksander Nevski ümber'.

Sõnal on vaste eesti keeles verbi *võitlema* näol. Liivi verbid *veikslā* ja *veilā* erinevad tähenduslikult vähe, sõnu kasutatakse tihti samas tähenduses.

vienlā ~ vienlā 'venitada, ringutada'.

Vañtl pr. vañtlōb sich recken, im Bette reckeln (LDW, 130); *mi'n vanāma kittiz, ku ne, kiš pāgin ēntšta v'e'nllijid, ejit p'e'rrā*

vāndizāks (LW, 497) 'Minu vanaema ütles, et need, kes ennast venitavad, jäävat hiljem küürakaks'; *lōda jāš mānda ķērd v'ēnllāb* (Kl) 'Laua juures mõnikord ringutab'; *ta nel ānllāb un v'ēnllāb* (Va) 'Ta nii haigutab ja ringutab'.

Vasteid leidub sugulaskeeltes: e *venitama* (OS), *venitelema* (EDW, 1488), sm *venytellā* (NS), krj *venütellä*, vj *venüttā* (KKI SU). Sõna saab rekonstrueerida kujul **venüttel*.

v^uo'dlā ~ v^uo'ddāl 'oodata'.

Vodl pr. vōdlōb (*vodl, vuodl*) warden, erwarten, harren, sich umsehen (LDW, 136); *v^uo'dlā sa señtš kuñtš ma tulūb* (LW, 502) 'Oota sa seni, kuni ma tulen'; *alā v^uo'ddāl mīnda | minā āp_tō'* *v^uo'ddāl tānda* (Kl) 'Ära oota mind, mina ei taha oodata teda'; *v^uo'dlābād mīnda* (Va) 'Ootavad mind'; *Mōca vōdliz eñč pīga tut-kamt* (RA, I, 51) 'Mets ootas oma peatset lõppu'; *Kōņigt vodlōs, pūdōks iem* (LVL, 45) 'Kuningat oodates puhtaks jääme'.

Frekventatiivsel verbil *v^uo'dlā ~ v^uo'ddāl* on vasted läänemeresoome keeltes: sm *odotella*, vj *ōτελλα* (SKES, II, 419).

*

Kõigist liivikeelseist ja liivi keele kohta kirjutatud allikaist ning üleskirjutistest on registreeritud kokku 71 l-liitelist verbi. Suurem osa neist on frekventatiivid, mõned ka retsiproogid. Fikseeritud verbidest leidub 54 Sjörgeni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tänapäeva liivi keele aktiivses sõnavaras on 47 l-liitelist verbi, millest 42 on algupärased, 2 vana germaani sõna, 2 laenatud läti ja 1 hollandi keelest. Algupärased verbid on järgmised: *a'llā, amllā, eillā, eřllā, i'ukšlā, ka'idlā, klerlā, leūglā, loūglā ma'ikslā, meillā, mu'idlā, mād'lā, peišlā, p'ekslā, plerslā, pušlā, ra'dlā, rešlā, re'udlā, rinllā, ruñdzlā, señšlā, sgūvlā, stpšlā, stllā, sūrs'lā, sād'lā, z'ekslā, taplā, teķšlā, te'mlā, te'mšlā, tikšlā, tuñtšlā, tākslā, umb'lā, vañllā, ve'ikslā, ve'illā, v'ēnllā, v^uo'dlā*. Neil on vasted kas kõigis või mõnes läänemeresoome keeles, paljudel samatüveline verb liivi keeles eneses. Küsimärgilistena kuuluvad loetletud verbide hulka *rešlā* ja *ruñdzlā*, kuivõrd sugulaskeelte vasteis pole täit selgust. Sõnad *kōplā* ja *řidlā* on vanad germaani laenud. Läti laenud on *brakšlā* ja *kurkšlā*, hollandi laenuks merendusalaane *l^uoillā*, mis võib olla laenatud nii otse kui ka vahendavate keelte kaudu. Registreeritud sõnadest on 24 tänapäeval tundmatud, uuesti elustatud või individuaalsed. Uksnes Sjörgeni—Wiedemanni sõnaraamatust on tuntud *astl, apād'l, kargl, kazl,*

kensl, kleldl, kuožal, küdlä, lündl, lö'bl, piezl, ratstl, sa'dlä. Samas sõnaraamatus leiduvad ka *imlā, uldlā* ja *va'idlā*, mida on käesoleval sajandil kasutatud liivi kirjakeeles, kuid mis pole tänapäeval enam tuntud. Seega on Sjögreni—Wiedemanni sõnaraamatu 54 sõnast arhaismideks muutunud 16, mille hulgas on mõned Salatsi murde verbid, mida Kuramaa liivi keeles pole leidunudki. Ülejäänud 8 sõna on sugulaskeelte eeskujul tuletatud või üksikisikute loodud ning needki on kas üksnes häälikulise koostise poolest või kontekstis tuntud. Need sõnad on *gerkslā, ju'llā, kar'llā, ka'dlä, ke'ngz'lā, kirz'lā, riem'lā, südlā.*

Kui võrrelda Sjögreni—Wiedemanni sõnaraamatu ja kaasaja liivi keeles tarvitavate verbide hulka, siis selgub, et tänapäeva liivlaste verbide hulk on väiksem. Kaasaja liivi keelt iseloomustab see, et käsitletava liitega ei saa moodustada uusi verbe — seega on liite tarvitamissfäär piiratud loendiga, mis leidub eespool.

II

Järgnevas vaadeldakse adverbisufiksiste esinemust, tähendusvarjundeid ja etümoloogiat. Võrreldes noomeni- ja verbisufiksistega moodustavad nad väikese rühma, kuigi sise- ja väliskohakäändelõppude muutumisega adverbiliiteiks on vaadeldav rühm suurenenud. Adverbisufiksiseks saabki tinglikult pidada väliskohakäänete endisi lõppe *-lā*, *-l* ja *-ld* (*mōlā, mōl, mōld* 'maale, maal, maalt'). Ka sisekohakäänete lõpud on omandamas adverbisufiksiste funktsioone, kuigi sisse-, sees- ja seestütlev on käänatena tarvitusel. Käesolevast käsitlest jäävad nii välis- kui ka sisekohakäänetest kujunenud adverbid välja. Järgnevas esitatakse aga ülejäänud algupäraste adverbiliidete sõnad, mis leiduvad teatmeteoseis, ilu-, aja- ja tarbekirjanduses, arhiivimaterjalides ja käsikirjades. Kontroll- ja lisaandmed pärinevad Kuramaa liivlastelt, kellelt kirjutise autor on kahe aastakümne vältel keelelist ainekku kogunud.

1. *-lā*.

Suhteliselt arvukalt leidub liivi keeles *lā*-liitelisi adverbe, millest üksikuis esineb liide ka kujul *-lān*. Tuletatavad adverbid moodustavad nii tähenduslikult kui ka tuletuslikult ühtlase rühma.

āiglā 'ajuti, aegadel'.

va'itt-āiglā (LW, 466) 'Vaheaegadel'; *tāuzilā āigilā sōp_kittā* (KI) 'Täisaegadel saab öelda'.

Adverb *àigin* kuulub keeletarvitusse ühendina *vat àigin*. Tüvi *àiga* 'aeg' on germaani päritolu.

amln 'alati, üha'.

lvSal amin längst, vorlängst (LDW, 4); *nl'emäd lã'bãd amin* (LW, 9) 'Lehmad lähevad alati'; *amln àigin* (Kl) 'Alati, igal ajal'.

Adverb *amln* on tuletatud genuiinsest liivi sõnast *amã* 'kõik'.

barln 'hulgakaupa, parvekaupa'.

barin haufen-, schaaren-, truppweise (LDW, 9); *Ne tulbqđ barin* (LG, 295) 'Nad tulevad parvekaupa'; *barln* (LW, 21) 'Parvekaupa'; *lindãd lindabãd barln* (Kl) 'Linnud lendavad parvekaupa'.

Adverb *barln* on moodustatud läti laensõnast *barã* 'jõuk, parv, salk', mille aluseks on *bars* die Schwade; ein bestimmter Strich Felder bei der Flachsräuf; die Mast; der Haufe, die Menge, die Scher, Herde (LVV, I, lk. 264).

leitn 'õiti, õõsiti'.

leitn (LW, 66) 'Õõsiti'.

Adverb *leitn* on teoretiseering soome-ugrilisest sõnast *le* 'öö'.

ikšigin 'üks, üksinda'.

Ukšugin, ukšugnis (auch *ukšigi, lvSal jukšin*) allein (LDW, 125); *üks'n, üksni, üksü'ggi, üks'ugniz* (KA) 'Üksinda'; *aga paldin ta lãb ikš-i'ggin* (NLK, 213) 'Aga praegu läheb ta üksinda'; *pã-p um l-end i-kš'ggën ka-ntstër pã-lã* (LT, 70) 'Pastor on jäänud üksinda kantslisse'; *nel piški lind v'ol ikšigin tãne lend* (Kl) 'Nii oli väike lind üksinda siia jäänud'; *ma uob ikšigin* (Pz) 'Ma olen üksinda'.

Adverb *ikšigin* on tuletatud tüvest *ikš* (vrd. *ikšln*), millele on liitunud *gi-* ja *in-*sufiks.

ikšln 'üks, ühekaupa'.

ukšin, ukšin üd einzeln (LDW, 25); *Ma jelab sit jukšin* (LG, 298) 'Ma elan niisiis üks'; *jo'ugüzãt kazãbãd ikšln* (LW, 70) 'Jugapuud kasvavad ühekaupa'; *ikšln ne kazãbãd* (Ii) 'Üks nad kasvavad'.

Adverb *ikšln* on tuletatud soome-ugrilise tüvega numeraalist *ikš* 'üks', millele liitunud *-ln* tuletab instruktiivadverbi. Viimasel ajal on erinevus sõnade *ikšigin* ja *ikšln* vahel kadumas ning esimene omandamas mõlema funktsioone.

ildi-n 'kohe, otsekohe'.

Uldin, uldis (*lvSal juldies, juldias, uldies*) schnell, bald, so-
gleich (LDW, 125); *ildi-n ma lã^b* (LW, 71) 'Kohe ma lähen'; *ildiñ
ma tã^mmãn sõttã^b* (KI) 'Kohe ma talle saadan'.

Adverb *ildi-n* (van. *üldin*) on järgsilbil asetseva rõhuga, mille
põhjal on L. Kettunen oletanud kontaminatsiooni algupärastest
tüvedest **ülda-ünin* > *üldin* > *ildiñ*.¹

ĩ^din 'üks, ühekaupa'.

ĩ^din (*ũ^din*) (LW, 80) 'Üks, ühekaupa, üksinda'; *ĩ^din iz₋vui
lã^ddã* (Pz) 'Üks ei või minna'.

Adverb *ĩ^din* on tuletatud numeraali *ĩks* 'üks' genitiivist *ĩ^d*
(vrd. ka *ĩksin* ja *ĩksigin*).

ĩ^rgin 'ajuti'.

ĩ^rgin (*ũ^rgin*) (LW, 82) 'Ajuti, vahepeal'; *ĩ^rgin um s'eldã* (Pz)
'Ajuti on selge'.

Adverb *ĩ^rgin* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *irō*
'silmapilk, aeg'.

jãlgin 'jala, jalgsi'.

jãlgin (*lvSal jalin*) zu Füsse (LDW, 24); *Ma laeb sinn jalin*
(LG, 295) 'Ma lähen sinna jalgsi'; *Vui jãlgin laed vui ratsol*
(LG, 349) 'Kas lähed jalgsi või ratsa'; *ni sa li jãlgin* (NLK, 197)
'Sa mine jalgsi'; *ma tu'l jãlgin* (LW, 85) 'Ma tulin jalgsi'; *lãⁿ
jãlgin ri-gã* (LT, 13) 'Läinud jalgsi Riiga'; *jãlgin* (ЛЯ, 150)
'Jalgsi'; *sle jãlgin lã^b / agã tẽg ka jãlgin lã^t-p'izzã* (li) 'See läheb
jalgsi, kas teie ka jalgsi lähete Pizasse'; *sa lekst jãlgin irrã* (Pz)
'Sa läksid jalgsi Irele'.

Adverb *jãlgin* (Salatsis *jalin*; vrd. sm *jalan*) on tuletatud
soome-ugrilist päritolu sõnast *jãlga* 'jalg'.

-jettin 'jätvalt'.

jettin : *jeñg-j.* (LW, 90) 'Jätvalt; hingetult'.

Adverb *-jettin* leidub juhusliku kirjapanekuna Kettuse sõna-
raamatus. Tuletamisel on lähtunud läänemeresoomelisest verbist
jettã 'jätta'.

kabãlin 'tükiti, tükiviisi'.

kabãlin zum Theil; stückweise (LDW, 29); *kabãlin* (LW, 99)
'Tükiviisi'; *kabãlin veļb₋ãndã* (KI) 'Tükikaupa võib anda'.

¹ L. Kettunen, LW, lk. 71.

Adverb *kašaliñ* on tuletatud balti laensõnast *kašal* 'tükk'.

kaššlñ 'kaksi, kahekaupa'.

kaššlñ je zwei, paarweise (LDW, 30); *Pakakšlñ* (*kaššlñ*) paarweise (LDW, 75); *ma veštāp pa kaššlñ* (LW, 102) 'Ma võtan kahekaupa'; *ne mibāt kaššlñ* (Kl) 'Nad müüvad kahekaupa'.

Adverb *kaššlñ* (vrd. sm *kaksin*) on tuletatud soome-ugrilisest numeraalist *kašš* 'kaks'.

kazamiñ 'põlvkonniti, põlvkondade kaupa'.

Knaš silmadārōn, mis mierneitst Jākabōn mymtiz, vel kōgiñ — set kazamiñ — piliz Jākōb sugudōn (Līvli, 10, 1932) 'Ilus silmarätik, mille merineitsi Jakobile kinkis, oli kaua — palju põlvkondi — Jakobi sugulaste käes'.

Adverb *kazamiñ* on kirjakeele uustuletis, mille aluseks on soome-ugrilise tüvega *kazām* 'kasv, põlvkond'.

kātskiñ vt. *kōtskiñ*.

kērdiñ 'kordselt, korra'.

kođ (*kađ*) *kōrdiñ* (*kūrdiñ*) doppelt, zweidrählig (LDW, 50); *ta sōp sadā kērdiñ tāgiz* (LW, 121) 'Ta saab sajakordselt tagasi'; *kād kōhrdiñ emihn* (MEL, 58) 'Kahekordselt rohkem'; *kōt kērdiñ* (Kl) 'Kahekordselt'.

Adverb *kērdiñ* on tuletatud balti laensõnast *kērda* 'kord'.

kiñgiñ 'kümnekesi, kümnekaupa'.

kiñgiñ (LW, 127) 'Kümnekesi'; *kiñgiñ lā'bāo* (Ii) 'Kümnekesi lähevad'; *pōr kiñgiñ* (Kl) 'Paarikümnekesi'.

Adverb *kiñgiñ* on tuletatud läänemeresoome ja mordva keelte ühisest sõnast *kiñ* 'kümme' ja liiteks kujunenud elemendist *-gān* (* < *kunta*), mille instruktiivne kuju on reeglipäraselt *kiñgiñ*.

kopikiñ 'kopikakaupa'.

sis jega ukš ētab pa kopikin (LG, 372) 'Siis igaüks heidab kopikakaupa'; *pa kopikiñ k^aořrāb* (Kl) 'Kopikakaupa korjab'; *pa kopikiñ ma sāv* (Ii) 'Kopikakaupa ma saan'.

Adverb *kopikiñ* on tuletatud vene laensõnast *kopik* 'kopikas' (vrd. vn копейка).

kōgiñ 'kaua'.

Kōgin, Comp. *kōgim*, *kougim*, lange (LDW, 40); *ku meig*

vaggis un armstis tām all vel kōgin vuiksmo jello (LG, 408) 'Et me vagusi ja armsasti tema all veel kaua võiksime elada'; *un ni ne a'dt señts kōgin rabbənd s'iedā kurēst* (NLK, 103) 'Ja siis on nad niikaua peksnud kuradit'; *kuš sa nei kogiñ vq'ld* (LW, 147) 'Kus sa nii kaua olid'; *uñ nā-l kō-gāñ kō-tskiñ je'llāno* (LT, 51) 'Ja nad on kaua kahekesi elanud'; *Kōgiñ laskoks rouvo kōrkuzt* (RA, I, 50) 'Kaua taluks rahva kõrkust'; *āp-kōgiñ 'Hil-juti* (P. A., 1949); *señts kōgiñ taplist / ku kùolist jarā* (K1) (Senikaua taplesid, kuni surid); *kuš ta v'ql nei kōgiñ* (Ii) 'Kus ta oli nii kaua'; *kāgiñ sle um* (Pz) 'See on kaua'.

Adverb *kōgiñ* (Lüžist registreeritud *kōglz*) on soome-ugrilist päritolu tüvega, mille läänemeresoomeliseks kujuks saab taastada **kauy-*. Otsesed adverbivasted on soome murrete *kauan* ja *kauvan*.

kō'tskiñ ~ kã'tskiñ 'kahekesi'.

Kodskin (*kadskin*) je zwei, selbänder (LDW, 39—40); *Kã'dskin* (KA) 'Kahekesi'; *un jelābəd vel paldin kã'dskiñ* (NLK, 66) 'Ja elavad veel praegu kahekesi'; *lã'mā kã'tskiñ m'errā* (LW, 152) 'Läheme kahekesi merele'; *kã'tskiñ* (ЛЯ, 150) 'Kahekesi'; *mēg_ūom kō'tskiñ tās* (K1) 'Me oleme kahekesi siin'; *nei kã'tskiñ* (Pz) 'Nii kahekesi'.

Adverb *kō'tskiñ ~ kã'tskiñ* (Kolkas ka *kō'tskiñ*) on kujunenud kahe genuinse tüve liitumisest. A. Penttilä taastab lähtekujuks **kahōen kesken*.²

ku'odiñ 'otse'.

küodin, kuodis (*lvSal kuodiši*) gerade (LDW, 46); *Le küodin siez koddq* (LG, 295) 'Mine otse sellesse majja'; *ma kittāp ku'odiñ* (LW, 163) 'Ma ütlen otse'; *siz laz ta vanklāg, mis um' se ku'odiñ kierdād* (NLK, 114—115) 'Siis vaadaku ta, mis on see otse keeratud'; *minā lã'b ku'odiñ sle kōrand pāl ulzā* (K1) 'Ma lähen otse selle talu peale välja'; *lã'b nei ku'odiñ le'bbā* (Pz) 'Läheb nii otse'.

Adverb *ku'odiñ* (harva ka *ku'odiz*) on samast tüvest adjektiiviga *ku'odi* 'otsene, sirge'. Varasemaks kujuks saab taastada **kohdin* (vrd. sm *kohti, kohden*). z-liitelise variandi taastab Kettunen kujul **kōhtisin*.³

² A. Penttilä, Eestin *kahekesi* ilmaustyyppi. — Virittäjä, 1930, XXXIV, lk. 366.

³ L. Kettunen, LW, lk. 163.

k^uolmskiñ 'kolmekesi'.

Kuolmskin (*kuolmskiskin*) selb dritter; zu dreien (LDW, 46); *K^uolmskin* (KA) 'Kolmekesi'; *mæg_võlmä k^uolmskiñ lõjas* (LW, 173) 'Me olime kolmekesi laevas'.

Adverb *k^uolmskiñ* (harva *k^uolmskiñ*) on kujunenud genuiinsete tüvede liitumisest: **kolmen kesken* (vrd. ka *kõtskiñ ~ kätskiñ* ja *küşkiñ*).

küiñ ~ küjiñ 'kuuti, kuukaupa'.

küiñ, küjiñ (LW, 170) 'Kuuti, kuukaupa'.

Adverb *küiñ ~ küjiñ* on teoretiseerimisel saadud sõna, mis ei kuulu keeletarvitusse. Aluseks on soome-ugriline *kü* 'kuu'.

küşkiñ 'kuuekesi'.

Küşkin (*küşkiskin*) selb sechste (LDW, 48), *mæg_võlmä küškiñ mie'ršsə* (LW, 171) 'Me olime kuuekesi merel'; *mæg_üom küškiñ* (KI) 'Me oleme kuuekesi'.

Adverb *küşkiñ* on tuletatud sõnadest **küden kesken* (vrd. *kõtskiñ ~ kätskiñ* ja *k^uolmskiñ*).

lapñ 'lapiti'.

lupāt lapiñ Lumpenhund (LDW, 58); *lapññ, lapññ* (LW, 184) 'Lapiti'.

Adverb *lapñ* on juhuslik instruktiiv eesti laensõnast *lap* 'lapp'. Keeletarvituses leidub eesti laenuna *lapñ* 'lapiti'.

lebiñ 'läbini, segiläbi'.

le'b_lebiñ (LW, 186) 'Läbini, segiläbi'.

Adverb *lebiñ* on tuletatud läänemeresoomelisest tüvest **läpi* (vrd. lv *le'b* 'läbi'). Sõna ei kuulu keeletarvitusse.

loriñ 'vulinal'.

Loriñ rauschend (LDW, 56); *loriñ, loriñ* (LW, 202) 'Vulinal'; *jüokšəb_loriñ* (li) 'Jookseb vulinal'.

Adverb *loriñ* on tuletatud onomatopoeetilise verbi *lorikšə* 'vuliseda' tüvest.

lõdigiñ 'lastikaupa, laadingukaupa'.

lõdiñ (LW, 204) 'Lastikaupa, laadingukaupa'; *sai lõdigiñ kaldi* (KI) 'Sai lastikaupa kalu'.

Adverb *lõdigiñ* on tuletatud alamsaksa laensõnast *lõdie* 'laadung, last'.

mülin 'mullu'.

Mülin (*mullin*, *lvSal mulli*) im vorigen Jahre (LDW, 64); *Mülin sov vol jo lemm ab ku tam sov* (LG, 298) 'Mullu oli suvi soojem kui see suvi'; *mülin* (KÄ) 'Mullu'; *tubā mülin velti jēlūd jerā ra'bbānād* (NLK, 274) 'Tunamullu olid elumajad lagunened'; *mülin* (LW, 237) 'Mullu'; *tuba mülin / pār āigast tagispēdin* (NLK, 274) 'Tunamullu, paar aastat tagasi'; *mülin* (ЛЯ, 152) 'Mullu'; *kittāb mülin un tubā mülin* (Pz) 'Õeldakse mullu ja tunamullu'.

Adverb *mülin* (vrd. sm *muuloin*) on läänemeresoomeline, tüvi *mü* 'muu' aga soome-ugrilist päritolu.

nel'skiin 'neljakesi'.

Nel'skin (*nēl'askiskin*) selv vierte, zú vieren (LDW, 68); *nel'skiin* (LW, 244) 'Neljakesi'; *nel'skiin lā'bād* (Ii) 'Neljakesi lähivad'.

Adverb *nel'skiin* on tuletatud genuinsetest **neljän kesken* (vrd. *kō'tskiin* ~ *kā'tskiin*, *ku'olmskiin*, *kū'skiin*).

nādillin 'nädaliti, nädalakaupa'.

nādillin (LW, 259) 'Nädaliti, nädalakaupa'; *nādil'in ma um duoniksā* (KI) 'Nädalakaupa olen ma Dundagas'.

Adverb *nādillin* on tuletatud slaavi laensõnast *nādil* 'nädal'.

paldin 'praegu, nüüd'.

Paldin bald, sogleich (LDW, 76); *paldin*, *paldin*, *paldin*, *paldin*, *paldin*, *paldin* (LW, 272) 'Praegu, nüüd'; *paldin um knaš āiga* (KI) 'Praegu on ilus ilm'.

Adverb *paldin* on tuletatud läti eesliitest *pa* ja viisimäärsõnast *ildi-n*.⁴

pāikiin 'paiguti'.

paikin stellweise (LDW, 75); *Paikin vol lūnda, paikin vol pal'as* (LG, 318) 'Kohati oli lund, paiguti oli paljas'; *tāmnāigast um pāikkiin ri'ggāz-ulzā kilmān* (LW, 270) 'Sel aastal on rukis paiguti külmunud'; *ma um pāikin nēdi būakstōajdi Siegān* (LK, 3:5) 'Ma olen kohati tähti segi ajanud'; *pāikiin* (ЛЯ, 150) 'Paiguti'.

Adverb *pāikiin* (vrd. sm *paikoin*) on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *pāika* 'paik, koht'.

⁴ L. Kettunen, LW, lk. 272.

perlñ 'pärit, päri'.

Perin hernach; nach; hin gehörig (LDW, 80); *kušt ta um perin* (LW, 281) 'Kust ta on pärit'; *ma um rändast perin* (Kl) 'Ma olen rannast pärit'.

Adverb *perlñ* (vrd. sm *perin*) on tuletatud soome-ugrilise tüvega sõnast *pi'erä* 'pära'.

-pēdān ~ *-pēdiñ* ~ *-pēñ* '-pidi, -poole'.

ullā-pēdān, (*ulz*)*pēdi* = wärts (KA); *je'ts(ə)-pēdāñ*, *je'ts-pēñ*, *je'ddā-pe'ddi*, *je'ddā-pēdāñ*, *je'ddā-pēdiñ* (LW, 86, 89) 'Edasi, edaspidi'; *s'izzāl-pēdān*, *-pēdiñ*, *-pēñ* (LW, 367) 'Seespool'; *ullāp-pēdān* (LW, 451) 'Väljaspool'; *s'izzāl-pēdāñ* (Kl) 'Seespool'; *a'jjān sie vanā brūdganā je'dspeđān un tuli't pand siekəks salōlatəm* (NLK, 138) 'Ajanud vana peigmehe minema ja pannud kohe sellega laulatama'.

Adverb *-pēdān* ~ *-pēdiñ* ~ *-pēñ* on kaotanud iseseisva sõna funktsioonid ning muutunud järelliiteks. Kulumise tõttu puudub sõna lõpust mõnikord ka oodatav *-ñ*: *Peidi* -wärts (LDW, 79); *alapeidi* unterwärts, niederwärts; *allopeidi*, unterwärts (LDW, 3); *Stnopeidi* künftighin (LDW, 100); *Ullōpeidi*, (*uldōpeidi* *ullispeidi*) ausserhalb, draussen; vor (LDW, 122); *Ulzpeidi* aufwärts; *Ulpeidi* (*lvSal*) übermüthig, vornehmste (LDW, 120); *Vannōspeidi* mit zunehmendem Alter (LDW, 129); *tagāpēdi*, *ta'ggispēdi* (KA) 'Tagasipooles'; *un akkən iwəks lā'də je'dspeđə* (NLK, 61) 'Ja hakanud vooluga edasi minema'; *Nei jo um kēratōd neišti jeddōpeidi kitijist* (EMÖ, 4) 'Nii on ju kirjutatud neist edaspidise ennustajaist'; *je'ddā_pēdi* (Pz) 'Edasi'.

Järelliitena märgib *-pēdān* ~ *-pēdiñ* ~ *-pēñ* (vrd. sm *pāin*) suunda millegi poole. Aluseks on instruktiivivorm soome-ugrilisest *pā* 'pea'.

plūoitiñ 'hulgakaupa'.

plūoitiñ (LW, 304) 'Hulgakaupa'; *plūoitiñ ne lābēd* (Kl) 'Hulgakaupa nad lähevad'.

Adverb *plūoitiñ* on tuletatud läti laensõnast *plūot* 'hulk, salk'.

pōrin 'paariti, paarikaupa'.

porin (*parin*) *lvSal* *pār parast* paarweise (LDW, 84); *Paporin* (*parin*) paarweise (LDW, 77); *pa pārin* (KA) 'Paariti'; *pūqš-*

slid ja neitsät_kä'bät_p[õriin] p'its randā (LW, 308); 'Poisid ja tüdrukud käivad paarikaupa mööda kallast'.

Adverb *põriin* (läänemurrakus ka *pāriin*) on tuletatud germaani laensõnast *pōr* 'paar'.

pu'ojiin 'pārani'.

pe'rp-pu'ojiin (LW, 281) 'Pārani'; *uks um pe'rp_pu'ojiin vāldiin* (KI) 'Uks on pārani lahti'; *vā'rād_umad pe'rp_pu'ojiin vāldiin* (Va) 'Väravad on täiesti lahti'.

Adverb *pu'ojiin* esineb ühendis *pe'rp_pu'ojiin*, olles tuletatud läänemeresoomelisest *pu'oi* 'põhi'.

pāviin 'päeviti, päevade kaupa'.

pāviin (LW, 327) 'Päevade kaupa'; *ni'emāt_pilābēd pāviin un nādliin niitsā* (Va) 'Lehmad on päevade ja nädalate kaupa heinamaal'.

Adverb *pāviin* on tuletatud soome-ugrilisest sõnast *pāva* 'päev'.

rāndiin 'piki randa'.

rāndiin pitkin rantaa (KA).

Adverb *rāndiin* on tuletatud germaani laensõnast *rānda* 'rand', leidudes üksnes Setälä kirjapanekuis.

rōziin 'raasukaupa, vähehaaval'.

Parozin (*parazin*) allmählig, bei wenigem (LDW, 77); *Brouts parazin, sis sad kōgas* (LG, 412) 'Sõida vähehaaval, siis jõuad kaugemale'; *pa-rāziin vuib* (Ii) 'Vähehaaval võib'.

Adverb *rōziin* (läänemurrakus ka *rāzin*) esineb harilikult läti prefiksiga *pa-*. Sõna *rōz* 'raas' on deskriptiivset päritolu nii liivi kui eesti keeles.

rubliin 'rublakaupa'.

sadiin rubliin (LW, 345) 'Sadade rublade kaupa'; *rubliin k'oõrāb rōdā* (KI) 'Rublade kaupa korjab raha'; *rubliin āndas* (Ii) 'Rublade kaupa annab'.

Adverb *rubliin* on tuletatud vene laensõnast *rubl* 'rubla' (vrd. vn рубль).

sadiin 'sadade kaupa'.

kujastēt silkkāt_sōbāt_sadiin midēd (LW, 352) 'Kuivatatud silgud müüakse sadade kaupa'; *ni vengd vgs.āidi pa sadiin jūš*

(NLK, 198) 'Nüüd olnud ostjaid sadade kaupa juures'; *kis võib nu'o-lu'ggâ | täššâ um saaln* (Ii) 'Kes võib loendada, siin on sadade kaupa'; *sadln | sadâ rištlnktâ* (Pz) 'Sadade kaupa, sada inimest'.

Adverb *sadln* (vrd. sm *sadoin*) on tuletatud indo-euroopa laensõnast *sada* 'sada'.

setmiin 'naapalju'.

setmiin, setmin (LW, 358) 'Erinevalt, palju'; *setmiin keřd ma um kuręst nānd* (Kl) 'Naapalju kordi olen ma kuradit näinud'.

Adverb *setmiin* on tuletatud soome-ugrilise tüvega sõnast *set* 'ainult, nii, ainult nii palju'.

seudin 'sõudes'.

şvadin = finn. *soutain* rudernd, mit Rudern (LDW, 110).

Adverb *seudin* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Verb *şvudâ* 'sõuda' on soome-ugrilist päritolu.

strękkiin 'ajuti, puhuti'.

strękin (trękin) bisweilen (LDW, 105); *ta strękkiin juov* (LW, 382) 'Ta ajuti joob'; *strękkiin pū'gāv* (Kl) 'Ajuti puhub'.

Adverb *strękkiin* on tuletatud alamsaksa laensõnast *stręk* 'tükk aega'.

sugudin 'sugude kaupa'.

Sin aigastod pilobod sugstod sugudin (LG, 405) 'Sinu aastad seisavad soost sugude kaupa'.

Adverb *sugudin* on tuletatud läänemeresoome tüvest **suku*. Sufiks *-in* on liitunud pluurali tunnusele *-d*.

tazln 'tasa, tasakesi'.

ūd tazln gleich, gleichmässig (LDW, 111); *taziin* (KA) 'Tasakesi'.

Adverb *tazln* leidub Sjögreni-Wiedemanni ja Setälä kirjanekuis. Instruktiivadverbi aluseks on läänemeresoomeline *tazâ* 'tasa'.

tārbiin 'tõttu, pärast'.

Ārdin (auch ārdiš) wegen, um Willen (LDW, 5); *eņts-tārbiin, eņts-tardiin eņts-ārdiin* (LW, 46) 'Enese pärast, tõttu'.

Adverb *tārbiin*, mis on muutumas postpositiooniks, tuletub

germaani tüvest (vrd. *tārbali* 'vajalik'). Sõna on vananenud ega kuulu keeletarvitusse. Variandid *ārdiñ* ja *tārdiñ* on samast tüvest.

tilkiñ 'tilkhaaval'.

tilkin tropfenweise (LDW, 114); *tilkkiñ* (LW, 423) 'Tilkhaaval'; *tilkiñ sadab* (KI) 'Tilkhaaval sajab'; *ni'em āndap tilkiñ semdi* (Va) 'Lehm annab tilkhaaval piima'.

Adverb *tilkiñ* on tuletatud onomatopöeetilist päritolu sõnast *tilka* 'tilk'.

tōkkiñ 'kimbuviisi, rühmiti, salguti'.

tōkkiñ (LW, 429) 'Salguti'; *tōkkiñ kazabāD* (Va) 'Salguti kasvavad'; *aina ka kazāp tōkkiñ* (KI) 'Hein ka kasvab salguti'.

Adverb *tōkkiñ* on tuletatud võimalikust balti laensõnast *tōkka* 'kobar, salk, kimp'.

tōliñ 'tollikaupa'.

tōliñ (LW, 429) 'Tollikaupa'; *tōliñ mi'et kittist* (KI) 'Tollikaupa ütlesid mehed'; *tōliñ um vanā kittāmi* (Sr) 'Tollikaupa on vana ütlus'.

Adverb *tōliñ* on tuletatud alamsaksa laensõnast *tōl* 'toll'.

tu'onitiñ 'tuhandekaupa'.

tu'onitiñ (LW, 441) 'Tuhandekaupa'; *tu'onitiñ tu'liā* (li) 'Tuhandekaupa tulid'; *tu'onitiñ um* (KI) 'Tuhandekaupa on'.

Adverb *tu'onitiñ* on tuletatud balti laensõnast *tu'onī* 'tuhat'.

tāūziñ 'täiesti, täielikult'.

tavziñ Adv. vollends, ganz, genau, vollkommen (LDW, 112); *tavziñ* (KA) 'Täielikult'; *neidi vel jo tavziñ višintoks* (LG, 408) 'Neid veel täielikumalt tugevdaks'; *aš sa tad tavziñ vuolda, sis le, mū jera* (EMW, 73) 'Kui sa tahad täis olla, siis mine, müü ära'; *tāūziñ* (ЛЯ, 150) 'Täielikult'; *tāūziñ* (LW, 447) 'Täielikult'; *um tāūziñ* (KI) 'On täielikult'.

Adverb *tāūziñ* on tuletatud genuiinset päritolu sõnast *tāūž* 'täis'.

va'ilin ~ *va'ittiñ* 'vaheti, aeg-ajalt'.

v[ait] vailin (vaifis) bisweilen (LDW, 127); *mikš ta um nej wait waitin kēratad* (LK, 375) 'Et ta on nii vaheaegadega kirjutatud'.

Adverb *va'llin* ~ *va'ltiin* leidub varasemais allikais ning on tuletatud geniinses sõnast *va'lt* 'vahe'. Variant *va'liin* sisaldab väliskohakäände *l*-elemendi.

vāldin 'lahti, valla'.

Vāldin, vāldinš (*oder vāldin, vāldinš, vāldis, IvSal vallis*) los, ledig, frei; offen, auf- (LDW, 128); *Amād ukst umāt vāldin* (LG, 298) 'Kõik ukсед on lahti'; *vāldin* (KA) 'Lahti'; *un señtš na'grān kuñtš iend sū vāldin* (NLK, 61) 'Ja naernud seni, kuni jäänud suu lahti'; *alā t'ie slę uks vāldin* (LW, 474) 'Ära tee seda ust lahti'; *sū vq:l a-mādān vāldin* (LT, 16) 'Suu oli kõigil lahti'; *un teitq eñtš vil'a vāldin*, škiñkist tammon kuldq, vīrakq un mīr-ridi (EMÖ, 5) 'Ja tegid oma varanduse lahti: kinkisid talle kulda, viirukit ja mūrri'; *Vertuzkērad sābqđ vastq vōttqđ vāldin* (RA, I, 21) 'Väärtkirjad võetakse vastu lahtiselt'; *kunā ma sōb vāldin s'instā* (KI) 'Millal ma saan sinust lahti'.

Adverb *vāldin* on tuletatud germaani laensõnast *vālda* 'võim, jõud'.

vaklñ 'vakkade kaupa'.

vaklñ loofweise (LDW, 128); *vakklñ* (LW, 466) 'Vakkade kaupa'; *mīštā vaklñ* (Va) 'Müüsid vakkade kaupa'.

Adverb *vaklñ* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *vakā* 'vakk'.

viškiñ 'viiekesi, viiekaupa'.

Viškiñ (*viškiskin*) selbfünfte (LDW, 135); *viškiñ* (LW, 495) 'Viiekesi'; *viškiñ un kūškiñ* (Ii) 'Viiekesi ja kuuekesi'.

Adverb *viškiñ* on tuletatud genuiinsetest tüvedest **viðen kes-ken* (vrd. *k'olmskiñ nel'skiñ, kūškiñ*).

Teoreetiliselt võiks tuletada instruktiivadverbe ka numeraalidest *seiš* 'seitse', *kō'dāks* 'kaheksa', *ī'dāks* 'üheksa', kuid keeletarvituses neid pole.

Kokku leidub 57 instruktiivadverbi, millest kaasajal on tarvitusel 45, tundmatuks muutunud 12 (*leiñ, jettlñ, kazāmiñ, kūiñ ~ kūjiñ, laplñ, lebiñ, rāndiñ, seūdiñ, sugūdiñ, tazlñ, tārbiñ, va'lliñ ~ va'ltiñ*). Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus leidub 34 sõna, puuduvad *āigiñ, leiñ, īdiñ, irgiñ, jettlñ, kazāmiñ, kimgiñ koplkiñ, kūiñ ~ kūjiñ, lebiñ lōdigiñ, nādliñ, plūoitiñ, pu'ojiñ, pāviiñ, rāndiñ, rubilliñ, sadiñ, setmiñ, sugūdiñ, tōkkiñ, tōliñ, tu'onliñ*.

Tuletamisel on 39 juhul lähtunud algupärasest tüvest, 18 juhul laenust. Nende hulgas leidub 1 indo-euroopa laen (*sadln*), 4 germaani (*äigiñ, põriñ, rändiñ, tärbiñ*), 3 alamsaksa (*lõdigiñ, strëk-kiñ, tõl'iñ*), 1 slaavi (*nädlliñ*), 4 balti (*kabàliñ, kërdiñ, tu'onliñ, tõkkiñ*), 2 vene (*kopikiñ, rublliñ*), 2 läti (*bariñ, plu'otliñ*) ja 1 eesti laen (*lapliñ*).

Adverbiliide *-iñ* pärineb varasemast instruktiivist, mis on keeletarvitusest kadunud. L. Kettunen esitab instruktiivi varasemaks lõpuks ainsuses **-n*, mitmuses **-in*, nagu see on omanel traditsioonilistele käsitlustele. Vastavalt liivi keele häälikuseadustele kadus kõikjalt sõnalõpuline **-n*, mida kinnitavad oletatavad ainsuslikud instruktiivadverbid *nël'a* 'neljakesi', *kouñt* ~ *kouñfi* 'kaudu' jt., kus esineb üksnes tüvi. Mitmuslikes instruktiivadverbides on sufixi *-iñ* nasaal palataliseeritud, mis viitab sellele järgnenud *i*-vokaalile. Seega saab taastada varasemaks kujuks **-iniñ*.⁵ Sama seisukohta pooldab ka P. Ariste oma käsitluses läänemeresoome keelte adverbidest. Ainsusliku instruktiivi suhtes on märgitud autor eitaval seisukohal ning peab traditsioonilisi näiteid genitiivvormidest lähtuvaiks.⁶

Esitatud *iñ*-liitelised adverbid on säilitanud instruktiivile oma- sed viisi väljendavad funktsioonid. Teoreetiliselt on soome keele eeskujul võimalik moodustada viisiadverbe (*amiñ äigiñ* 'kõigil aegadel', *iein* 'õiti', *kõt kërdiñ* 'kahekorra', *päviñ* 'päevade kaupa' jt.), millest võidakse küll aru saada ning mida suunamise korral isegi kasutatakse kontekstis, kuid mis ei kuulu üldisse keeletarvitusse.

2. *-kid* ~ *-kist* (*-gid* ~ *-gist*).

Erilaadilise ülesandega on *kid-* ~ *kist-* (*gid-* ~ *gist-*)liide, mis esineb adverbides.

iškist ~ *iškiz* 'eriti, iseäranis'.

Īškis (*iškiskin*) besonders, vornehmlich; untereinander (LDW, 22); *ta sōb-Īškiz-vizās pttāt* (LW, 82) 'Teda peetakse eriti kinni'; *iškist tāma* (K1) 'Eriti tema'.

Adverb *iškist* ~ *iškiz* on tuletatud soome-ugrilise tüvega pro- noomenist *iž* 'ise'. L. Kettunen esitab küsimärgilise vastena eesti adverbi *isekeskis*,⁷ millest lähtudes liide *-kiz* pärineb iseseisvast sõnast, kusjuures *z*-element on possessiivsufiksi rudiment. Et aga

⁵ L. Kettunen, LW, lk. LII—LIII.

⁶ P. Ariste, Adverbide arenemisest läänemere keeltes. — Teaduslikud tööd pühendatud Tartu Riikliku Ülikooli 150. aastapäevale, Tallinn 1952, lk. 105—106; 114—115.

⁷ L. Kettunen, LW, lk. 82.

röõbikkujuna esineb *iškist*, võib eesti vasteks esitada ka *isegi* ning lähtuda tugevdusliitest *-kist* ~ *-kid*.

kuigid ~ *kuigist* 'kuidagi'.

Kuigid (od. *ats kui*) irgend wie (LDW, 44); *kuigād, kuigāst, kuigid* (LW, 159) 'Kuidagi'; *āts_kuigid um jelāmāst* (Sr) 'Kuidagi tuleb elada'; *mittā kuigist āp_sō arū* (Kl) 'Mitte kuidagi ei saa aru'.

Adverb *kuigid* ~ *kuigist* on tuletatud ilmselt soome-ugrilise tüvega sõnast *ku* 'kuidas'. On tõenäoline, et liide *-gid* ~ *-gist* lisati eesti keele eeskujul (vrd. e *kuigi, kuigid, kuidagist*).

kunāgid ~ *kunāgist* 'kunagi'.

Kunāgid, kunāgist jemals, irgend wann (LDW, 46); *aga āb kunāgid* (LG, 412) 'Kuid mitte kunagi'; *kunā'gid* = koskaan (KA); *kunāgid* (LW, 162) 'Kunagi'; *ku ne āb tul'tā k'odāi āb kunāgišt* (NLK, 119) 'Et nad ei tule kunagi koju'; *kunāgāst ma jera āb un* (NLK, 48) 'Kunagi ei unusta ma ära'; *mina āb uo teidi vel āb kunāgid tundon* (EMÖ, 23) 'Ma ei ole teid veel kunagi tundnud'; *minā mittā kunāgist* (~ *kunāgid*) *āb_lā sīnā* (Kl) 'Mina mitte kunagi ei lähe sinna'; *mittā kunāgid / kunāgist um kīttāt* (Pz) 'Mitte kunagi; kunagi on öeldud'.

Adverb *kunāgid* ~ *kunāgist* on tuletatud soome-ugrilise tüvega sõnast *kunā* 'kunas, millal', millele on liitunud sufiks *-gid*. Paralleelne *-gist* on tekkinud *ne*-liiteliste sõnade mõjul (vrd. *pūnnist, e'bbist*).

kunāskid 'ei kunagi, mitte iialgi'.

Kis um sundon un kunāskid āb kuolon (LG, 416) 'Kes on sündinud, kuid kunagi pole surnud'.

Adverb *kunāskid* leidub üksnes Sjögreni-Wiedemanni kirjanekuis. Soome-ugrilise tüvega adverbile *kunāz* 'kunas, millal' on liitunud *-kid*.

ku'ogid 'kuhugi'.

Kuogid (LDW, 46) 'Kuhugi'; *kuogid* = ei mitään (KA); *sa āt tu'od mittā ku'ogid lā'dā* (LW, 163) 'Sa ei tohi mitte kuskile minna'; *āb_vēl ku'ogid lā'dā* (Sr) 'Ei või kuskile minna'.

Adverb *ku'ogid* on etümoloogialt ja tähenduselt kokkulangev sõnaga *kuškid* ~ *kuškist*.

kuškid ~ *kuškist* 'kuskil, kuskile'.

Kuskid irgend wo, irgend wohin (LDW, 48); *kuškiš, kuškist*

(LW, 168) 'Kuskil, kuskilt'; *äp_keljv kuskis* (KI) 'Ei kõlba kuskile'; *kuskist* (Va) 'Kuskilt'.

Adverb *kuskid* ~ *kuskist* (ka *kuskis*) on tuletatud genuiinest kohamäärsõnast *kuš* 'kus'. Tähenduste kujunemisel on mõju avaldanud inessiiv ja elatiiv.

mikškid 'milleški'.

Mikškid; *ta ab pan m.* er achtet für nichts (LDW, 62).

Adverb *mikškid* leidub üksnes Sjögreni-Wiedemanni kirjapanekuis. Aluseks on soome-ugrilise tüvega sõna *mikš* 'miks, mispärast', millele liitus *-kid*.

siegid 'siiski'.

siegid pärast (lvSal *siegit pärast*) dennoch (LDW, 98); *rõ'dä ab_äq slegit_ta um rikkáz* (LW, 363) 'Raha ei ole, siiski on ta rikas'; *slegit_ta ändaB* (KI) 'Siiski ta annab'.

Adverb *siegid* on tuletatud soome-ugrilist päritolu pronoominist *sie* 'see', millele on liitunud *-gid*.

sugid 'sugugi'.

ab sugid gar nicht, durchaus nicht (LDW, 106); *sugid* (LW, 384) 'Sugugi'; *ma mittä sugid is_tõ' lã'dä* (KI) 'Ma mitte sugugi ei tahtnud minna'.

Adverb *sugid* on suhteliselt vähem tarvitatav variant *su'ggä* kõrval. Läänemeresoomelisele tüvele **suku* on liitunud sufiks *-gid* (vrd. e murd. *sugugid*), mis lühenemisel ongi andnud kuju *sugid* (lühenenult ka *su'd*).

veitigid 'veidigi'.

veitigid, *veittägäD* (LW, 477) 'Veidigi'.

Adverb *veitigid* ei kuulu keeletarvitusse, kuigi tuletamisel aluseks olev algupärane sõna *veittä* 'veidi' on tuntud.

Liivi keeles leidub 10 *kid-* ~ *kist-* (*gid-* ~ *gist-*)liitelist adverb, mis väljendavad kohta, aega või määra. Tuletamisel on lähtunud algupärastest tüvedest. Kaasajal kuulub keeletarvitusse 7 sõna, passiivsed on *kunäskid*, *mikškid* ja *veitigid*. Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus leidub 8 sõna, puuduvad *ku'ogid* ja *veitigid* (viimane on Sjögreni-Wiedemanni grammatikas).

Vaadeldav liide on rõhutava või kinnitava ülesandega ning esineb ka sugulaskeeltes (vrd. e *-gi*, *-ki*, sm *-kin*, *-kaan*, *-kään*).

Liite varasemast kujust on säilinud *-ki-* (*-gi-*), millele on liitunud *-d* või *-st*. Tõenäoliselt seostub *d*-element osastava käände lõpuga, *st*-element on tekkinud aga analoogia põhjal (vrd. *pu'nnist*, *e'bbist* jt.).

3. *-ld*

Suhteliselt vähe leidub *ld*-sufiksilisi adverbe, mis väljendavad viisi, moodustades omaette instruktiivadverbide rühma.

klebāld 'kuumalt, keevalt'.

kiebōld heiss, kochend (LDW, 36); *klebāld_rīppās kiitāp_sū jārā* (LW, 123) 'Kuumalt rüübates põletab suu ära'; *klebāld āb_veļ jūdā* (Kl) 'Kuumalt ei või juua'.

Adverb *klebāld* on tuletatud adjektiivist *klebā* ~ *klebi* 'keev, palav'.

laidāld 'madalalt'.

lodā laidāld vūqigub (LW, 181) 'Lodi ujub madalalt'.

Adverb *laidāld* on üksnes Kettuse sõnaraamatus leiduv sõna, mis ei kuulu keeletarvitusse. Tüvi *lald* 'lame, mitte sügav' on läänemeresoomeline.

laigāld 'laialt'.

Adv. *laigāld*, weit, breit, weitläufig (LDW, 51); *laigāld jēllā* (LW, 181) 'Laialt elada'; *laigāld* (ЛЯ, 150) 'Laialt'; *laigāld jēllstā sakšāvd* (Kl) 'Laialt elasid saksad'.

Adverb *laigāld* (vrd. e *laialt*) on tuletatud läänemeresoomelisest tüvest **lakja* (vrd. lv *laigā* 'lai').

lapsāld 'lapsena'.

lapsōld (von Kindheit an, eigentl. vom Kinde) (LG, 74); von K. an *laps pavšti* (*lapsōl* oder *lapsōld vuolds*) (LDW, 260).

Adverb *lapsāld* leidub Sjögreni-Wiedemanni teoseis, olles tuletatud läänemeresoomelisest tüvest **lapsi* (vrd. lv. *lāps* 'laps').

lēkkald ~ *lūkald* 'poikvel'.

Lōkal, *lōkald* (*lūkald*); ukš um 1. die Thür ist zu, angelehnt (LDW, 59); *livkald*, *likald* (KA) 'Poikvel' *ukš um lū(v)kkald* (LW, 190) 'Uks on poikvel'; *um lēkkald / āb_ūo vizāš* (Kl) 'Uks on poikvel, ei ole kinni'.

Adverb *lõkkald* ~ *liukkald* on tuletatud soome-ugrilist päritolu tüvest, mille läänemeresoomeline kuju oli **loukko*.

littäld 'lühidalt'.

Adv. *litöld*, in der Kürze, summarisch (LDW, 55); *littäld* (LW, 199) 'Lühidalt'; *littäld mäg_nizäm* (Va) 'Me jutustame lühidalt'; *littäld / agä pitkald* (Kl) 'Kas lühidalt või pikalt'.

Adverb *littäld* (vrd. e *lühidalt*) on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *lit* 'lühike'.

loisäld 'lõdvalt'.

loisäld (LW, 202) 'Lõdvalt'.

Adverb *loisäld* on läänemurrakust fikseeritud sõna, mis ei kuulu keeletarvitusse. Deskriptiivset päritolu tüvi leidub verbis *loisä* 'lõdvalt rippuda'.

nüoräld 'noorelt'.

Opq nüoröld, ku sa tad koväl vuolda vañši pavši (LG, 411) 'Opi noorelt, kui sa tahad tark olla vanul päevil'.

Adverb *nüoräld* leidub üksnes Sjögreni-Wiedemanni liivi keele grammatikas. Tüvi **nōri* (vrd. lv *nōr* 'noor') on läänemeresoomeline.

ōrald 'harva'.

Adv. *orastis, orald* (*arastis, arald, toSal aruldi, arulti*), selten, undicht; wenige (LDW, 73); *Sina tulud sid aruldi* (LG, 204) 'Sa tulud siia harva'.

Adverb *ōrald* leidub Sjögreni-Wiedemanni teoseis. Sõna tuletamisel on eeskujuks olnud eesti *harvalt*. Tänapäeva keeletarvitusse kuulub samatüveline *ōrastiz* 'harva'.

pēṅkald 'pingul'.

Pqñkald (*puñkald*) straff (LDW, 89); *pēṅkkald* (LW, 285) 'Pingul'; *k'euž_um pēṅkald* (Va) 'Kõis on pinguli'; *pēṅkald vēlda* (Kl) 'Pingul olla'.

Adverb *pēṅkald* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega verbist *pēṅktä* 'pingutada'.

pitkald 'pikalt'.

pitkald (Adv.) weit; lang, langwierig; weitläufig (LDW, 83);

ta izv'ien'nān nei' pitkāld un ma'ggān (NLK, 128) 'Ta on sirutanud nii pikalt ja maganud'; *Jēzqs vēntis eētš kad pitkāld, tam jūrō* (EMO, 24) 'Jeesus sirutas oma käe pikalt tema juurde'; *pitkāld* (ЛЯ, 150) 'Pikalt'; *vi'e'ddān nei' pitkāld* (KI) 'Vedanud nii pikalt'; *nei pitkāld* (Pz) 'Nii pikalt'.

Adverb *pitkāld* on tuletatud läänemeresoomelisest tüvest **pitkā* (vrd. lv *pitkā* 'pikk').

sa'ggāld 'sageli'.

Sagōld oft (LDW, 95); *ta kā'p_sa'ggāld_neitšād_jūrš* (LW, 352) 'Ta käib sageli tüdrukute juures'; *sa'ggāld min_tu'lbāt ki'ndāld silmā* (KI) 'Sageli tulevad mulle pisarad silma'.

Adverb *sa'ggāld* on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *sa'gdā* 'sage, sagedane'.

sa'ngdāld 'tihedalt'.

Adv. sa'ngdōld (LDW, 96) 'Tihedalt'; *Vil'a peri mies vuol' pa sa'ngdōld nüokullōn* (LG, 448) 'Vilja oli peremees tihedalt külvanud'; *sa'ngdāld veip_ki'llā* (Va) 'Tihedalt võib külvata'.

Adverb *sa'ngdāld* on tuletatud genuiinsest adjektiivist *sangdā* ~ *sangdi* 'tihe'.

teväld ~ *tivāld* 'sügavalt'.

Adv. tōvāld (*tuvāld*), tief; Tiefe (LDW, 121); *sāl u'm tēvāld_vietā* (LW, 416) 'Seal on sügavalt vett'; *jo'ksā um tivāld_vietā* (Pz) 'Jões on sügavalt vett'.

Adverb *tēvāld* ~ *tivāld* on tuletatud läänemeresoome ja volga keeltes tuntud tüvest, mis liivi keeles on tuntud adjektiivis *tēvā* ~ *tivā* 'sügav'.

tijāld 'tühjalt'.

um tijāld_bro'utsēmāst (LW, 420) 'Tuleb tühjalt sõita'; *ta. e-ī tijāld* (LT, 49) 'Ta jäi tühjalt'; *tijāld* (ЛЯ, 150) 'Tühjalt'; *lā'bāt_tijāld* (KI) 'Lähevad tühjalt'.

Adverb *tijāld* on tuletatud balti laensõnast *tija* 'tühi'.

tivāld vt. *tēvāld*.

varāld 'vara'.

Adv. varāld, *Comp. varim*, *Adv. varimōld* früh (LDW, 129);

Kui varald sa nūzõd ulz? (LG, 298) 'Kui vara sa tõused üles';
varald (KA) 'Vara'; *Åga uõndzil varald amād ulõd priesterd*
 (EMW, 112) 'Aga hommikul vara kõik ülempreestrid'; *varald um*
le'māst (KI) 'Tuleb vara minna'; *sa uõd varalt tuñd* (LW, 471)
 'Sa oled vara tulnud'.

Adverb *varald* on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *varaz* 'varajane'.

vēlagald 'hõredalt'.

se õ'rān um vēlagālt ku'ddēt (LW, 480) 'See riie on hõredalt kootud'.

Adverb *vēlagald* ei kuulu keeletarvitusse. Tuletamisel on läh-
 tutud läänemeresoomelise tüvega verbist *vēlagā* 'kuluda, hõre-
 neda'.

Liivi keeles on 17 *ld*-liitelist adverbi, mis märgivad viisi, aega
 või olukorda. Igapäevasesse keeletarvitusse kuulub 11 sõna, pas-
 siivseid on 6. Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus leidub 12 sõna,
 puuduvad *klebald*, *laidald*, *loisald* *tijald* ja *vēlagald*. 16 juhul on
-ld liitunud algupärasele tüvele, sõnas *tijald* aga balti laenule.

Sufiks *-ld* on kujunenud ablatiivilõpust või ablatiivi- ja latiivi-
 lõpu segunemisest.⁸

4. *-liz* (*-lāz*).

Suhteliselt vähe on moodustatud adverbe *liz*-(*lāz*-)sufiksiga.
 Sõnad märgivad püsivat olukorda, asendit, seisundit või viisi.

a'bliz 'õlale'.

vetā a'bliz (Pz) 'Võta õlale'; *a'blis vetā* (Ii) 'Õlale võtta'.
 Adverb *abliz* on tuletatud sõnast *ab* 'õlg'.

istliz 'istuli'.

ta um nūzān istlāz (LW, 77) 'Ta on tõusnud istuli'; *vana nikkā*
nūzān istlāz un va'nīlān amā immār laiļā (ULS, 88) 'Vana Nika
 on tõusnud istuli ja vaadanud kõikjale ümber paadi'; *Ja kūolōn*
nūziz istlōz ja yrgiz rōkandō (UT, 126) 'Ja surnu tõusis istuli ja
 hakkas rääkima'; *nei ku bro'utšāb | siz istlāz | ma labāk istlās*
pīlāb (Ii) 'Kui sõidab, siis istuli; ma olen parem istuli'; *istlāz um*
 (KI) 'On istuli'.

⁸ L. Hakulinen, SKRK, lk. 211.

Adverb *istliz* (*istlāz*) on tuletatud läänemeresoome ja mordva keeles leiduvast tüvest, mis esineb verbis *istā* 'istuda'.

kumälāz ~ *ku'mliz* 'kummuli'.

Kumälis (od. *kumlis*, *kumis*) umgeworfen, umgestürzt (LDW, 45); *Kien kēnga kumälis sadāb* (LG, 367) 'Kelle king kukub kummuli'; *Kum'lis* (KA) 'Kummuli'; *lāja um ku'mliz* (LW, 161) 'Paat on kummuli'; *siz ma kierāb sie nīn ku'mliz* (NLK, 312) 'Siis ma keeran lossi kummuli'; *ku klerāb tānda kumälāz* (Sr) 'Et keerab seda kummuli'.

Adverb *kumälāz* ~ *ku'mliz* on tuletatud genuiinse tüvega verbist *ku'mtā* 'kummutada'.

ma'gliz 'maoli'.

Maglis auf dem Bauche (LDW, 59); *ma'glāz* (KA) 'Maoli'; *ta sadiz ma'gliz mō'zā* (LW, 215) 'Ta kukkus maoli maha'.

Adverb *ma'gliz* on tuletatud germaani laensõnast *ma'g* 'magu'.

nanäliz 'ninuli'.

sadiz nanäliz (K1) 'Kukkus ninuli'; *ku r^uoikāb* / *sis sadāb nanäliz* (Va) 'Kui rutatakse, siis kukutakse ninuli'.

Adverb *nanäliz* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *nanā* 'nina'.

p'ērliz 'perseli'.

ta sadis p'ērliz mō'zā (LW, 301) 'Ta kukkus perseli maha'; *Tāma sie irmkōks vōi āb uo sa'ddōn pjerzlōs mō'zo* (LF, IV) 'Ta on selle hirmuga kasvōi perseli maha kukkunud'; *p'ērliz mā* / *ādāgāb jarā* (Ii) 'Perseli maha, kohkub ära'; *sadis p'ērliz* (Va) 'Kukkus perseli'.

Adverb *p'ērliz* (*p'ērlāz*) on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *p'ērz* 'perse'.

pītkäliz ~ *pītkliz* 'pikali'.

pītkälāz, *pītkäliz* (LW, 293) 'Pikali'; *jōn pa'n āndrāks pītkliz mō'* (LW, 294) 'Jaan pani Andrese pikali maha'; *pītkälāz velp kittā* (K1) 'Pikali võib öelda'.

Adverb *pītkäliz* ~ *pītkliz* on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *pīkā* 'pikk' (vrd. ka *pīkāl* 'pikali').

raisliz 'ratsa'.

raisliz (LW, 330) 'Ratsa'; *raisliz a'ilābāp* (Va) 'Ratsa sõidavad'; *izānd bro'ufšiz raisliz* (Kl) 'Härä sõitis ratsa'.

Adverb *raisliz* on tuletatud genuiinsest verbist *raistā* 'ratsutada'.

riñdzliz 'rinnuli'.

ma lomls tämmān riñdzlis pālā (LW, 337—338) 'Ma asetusin talle rinnuli peale'; *um riñdzlis pāl* (Kl) 'On rinnuli peal'.

Adverb *riñdzliz* on tuletatud germaani laensõnast *rinda* 'rind'.

rištliz 'risti'.

rištliz (LW, 339) 'Risti'.

Adverb *rištliz* on registreeritud üksnes Īrast analoogiamoodusisena. Tuletamisel on aluseks slaavi laensõna *rišt* 'rist'.

ruñdzliz 'vāgivaldselt'.

Ruñglis mit Gewalt, mit schneller Bewegung (LDW, 94); *ruñdzliz* sivuttain (KA); *ruñdzlāz, ruñdzlāz* (LW, 347) 'Jōuga'; *ruñdzlāz vetāb* (Kl) 'Vāgivaldselt vōtab'.

Adverb *ruñdzliz* on tuletatud läänemeresoomelisest tüvest **rūntā* ~ **runta*.

suiliz 'suuli'.

Suilis auf dem Munde, auf dem Bauche liegend (LDW, 106); *suiliz* = suullaan (KA); *sle lāpš u'm suilās siñdān* (LW, 384) 'See laps on suu peal sündinud'; *suiliz magūb* (Kl) 'Suu peal magab'.

Adverb *suiliz* on tuletatud soome-ugrilisest sõnast *sū* 'suu'.

sālgaliz 'selili'.

Sālgalis (lvSal) *salliš, sālganis* auf dem Rücken, rücklings (LDW, 97); *um sālgaliz* (Kl) 'On selili'.

Adverb *sālgaliz* on idamurrakus tuntud variant levinumast vormist *sālgandžāl* 'selili, seljakil'.

ve'gliz 'vāgisi'.

Adv. *vaglis, veglis* (lvSal *vagliži*) durchaus, mit Gewalt (LDW, 130); *Sitst mīnda ab vqi veglis jera vid* (LG, 298) 'Siit ei saa mind vāgisi āra viia'; *ve'glis tōš mīnda eñtšān inis sōdā* (LW, 475) 'Vāgisi tahtis mind kaasa saada'; *ni tābād ve'gliz viitta*

(NLK, 417) 'Nüüd tahavad vägisi võtta'; *ne tǎbǎd ve'gliz_vuttǎ* (Pz) 'Nad tahavad vägisi võtta'; *ta lǎ'b ve'gliz* (Kl) 'Ta läheb vägisi'.

Adverb *ve'gliz* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *vǎ'g* 'vägi'.

amnǎ'mliz vt. *amnǎ'mniz*

Üldse on liivi keeles 14 *liz*-liitelist sõna, milledes sufiks võib esineda ka kujul *-lǎz*. Keeletarvitusse kuulub neist 13, tundmatu on üksnes juhuslikult moodustatud *rišt'liz*. Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus leidub 6 *liz*-sufiksilist adverbi.

Tuletamisel on 11 juhul olnud aluseks genuiinne tüvi, kahel juhul germaani (*ma'gliz*, *rihndz'liz*), ühel juhul slaavi tüvi (*rišt'liz*).

Sufiksi *-liz* (*-lǎz*) päritolu selgitab J. Mägiste, pidades võimalikuks lähtuda adessiivilõpust ja possessiivsufiksist ning taastades varasemaks kujukse **-lla-nsak* ~ **-llǎ-nsǎk*. Autor esitab enamiku vaadeldavatest adverbidest: *sǎlgaliz*, *pihkǎlǎz*, *amnǎ.liz*, *ve'gliz ku'mliz* ~ *kumǎlǎz ab'liz*, *ma'gliz*, *nanǎliz*, *pi'erz'liz*⁹. Samal seisukohal on ka L. Kettunen, kes sufiksi *z*-hääliku seletamiseks jätab mitmeid võimalusi.¹⁰ Kahtlemata sisaldab liide adessiivilõpu ja possessiivsufiksi.

5. *-n*, *-nd*.

Üksikuid adverbe on tuletatud *n*- ja *nd*-sufiksi varal. Sõnad väljendavad aega ja kohta.

ǎ'dǎn 'õhtul'.

Ōdǎn (*ūdǎn luSal ūdgin*) Abends (LDW, 138); *tǎm'mǎn um brǎdǎg ūdǎn tulmǎst si'vezǎ kǎrand pi'ema'ggǎm* (NLK, 396) 'Tal tuleb reede õhtul tulla sellesse tallu magama'; *īdǎn* (KA) 'Õhtul'; *tǎ'mm-ǎ'dǎn* (LW, 52) 'Täna õhtul'; *ǎ'dǎn pǎvi-šsam tǎ-nda ǎ-p-tu'-oǎ re-kkǎndǎ* (LT, 21) 'Õhtul ei tohi seda üldse rääkida'; *ǎ'dǎn ma um k'uonnǎ* (Kl) 'Õhtul olen ma kodus'; *ūdǎn ma lǎ'b* (Pz) 'Õhtul ma lähen'.

Adverb *ǎ'dǎn* (läänemurrakus *īdǎn*, varemini *ūdǎn*) on tuletatud substantiivist *ǎ'dǎc* 'õhtu'. Adverbisufiksiga vaste leidub soome sõnas *ehtoona*, *g*-element on säilinud üksnes salatsimurdelises kujus *ūdgin*.

⁹ J. Mägiste, Eräitä liiviläistä possessiivisuffiksina jäännöksiä. — Viritäjä, XXXII, 1928, lk. 286.

¹⁰ L. Kettunen, LW, lk. 293.

in ~ *inā* 'ühes, koos, kaasa'.

Ūnis (*lvSal kāzu*) mit, zugleich mit, mitsammen; dabei, anbei (LDW, 126); *tu'l mi'nñān inā* (LW, 81) 'Tule minuga kaasa'; *nāñtān inā ma vel' i'ejuond* (NLK, 49) 'Nendega koos olin ma joonud'; *sā-l_tāmmān um_a-ñttāt i-nā | lovād_un a-mā u-š'f_lāmi* (LT, 62) 'Seal on antud talle ühes ase ja ülalpidamine'; *tulgid min ūnis* (EMÖ, 10) 'Tulge koos minuga'; *mēg lekšmā tāmkāks inā* (Kl) 'Me läksime temaga kaasa'; *tulgid inñiz* (Pz) 'Tulge kaasa'.

Adverb *in* ~ *inā* (variandid *ināz*, *iniz*, *inñiz*, *inākst*) on tuletatud numeraalist *ikš* 'üks'. Mitmete häälikumuutuste tõttu on sufiks raskesti käsitatav. Reeglipärase *in* ~ *inā* kõrval esinevad variandid sisaldavad sekundaarseid elemente. L. Kettuse järgi on *in* ~ *inā* otseselt seostuv soome sõnaga *ynnä*, mis sisaldab samuti essiivilõpu (* < -nä).¹¹

kougān, *kougānd* 'kaugel, kaugelt'.

Kougon (*lvSal koug*, *kaug*, *kouge*), *Comp. kougim* (*lvSal kaugim*) weit (LDW, 42); *Kougond* von weitem, von fern her (LDW, 42); *kougān*, *kougñ*, *kōgin* (KA) 'Kaua'; *Sāldo kougon vol ukš sūr bara sigdi kora mošo* (EMÖ, 27) 'Seal kaugel oli suur kari sigu karjamaal'; *sūomlist jelābād_mēšti kougān* (LW, 146) 'Soomlased elavad meist kaugel'; *ne attā kougānt_tuññāo* (LW, 146) 'Need on kaugelt tulnud'; un *lekš je'ddā-pe'dān jo kougān* (Kl) 'Ja läks edasi kaugemale'; *laš kougān killāo* (Pz) 'Kõlagu kaugel'.

Adverbid *kougān*, *kougānd* on tuletatud soome-ugrilisest tüvest, mille läänemeresoome kujuks on **kauka*-.

kʷo'nnā, *kʷo'ndā* 'kodus, kodunt'.

Kuonn, *kuonnō*, *kuondō* *konn*, *konnō* (*lvSal koun*, *koda*) zu Hause (LDW, 17); *kʷo'nnā kʷo'ndā*, *kʷo'ndāst*, *kʷo'nstā* (LW, 173) 'Kodus, kodunt'; *se-lli_ju ā-p_pī'l kʷo'nnā* (LT, 13) 'Selline ju ei püsi kodus'; *lina um kʷo'nnā* (Kl) 'Lina on kodus'; *ta tul kʷo'ndāst ulzā* (Pz) 'Ta tuli kodunt välja'.

Adverbid *kʷo'nnā*, *kʷo'ndā* on tuletatud soome-ugrilisest substantiivist *kʷodā* 'ehitis, maja'.

¹¹ L. Kettunen, LW, lk. 81.

-pēdānd 'pidi, -poolt'.

pāldāst attā knāsšād, agā sizāl-pēdānd muštād (P. A., 1949)
'Pealt on ilusad, kuid seestpoolt mustad'.

Adverb -pēdānd on postpositsiooni ülesannetes. Haruldase ekstsessiivvormi on registreerinud P. Ariste. Keeletarvitusse kuuluvad instruktiivadverbid -pēdān ~ -pēdiñ ~ -pēñ.

tagān, tagānd 'taga, tagant'.

Tagān (lvSal tagan) nach, hinter, jenseit (LDW, 110);
Tagānd, tagāndõ (in Kl auch tagāndõst, lvSal tagantest) von-
hinten (LDW, 110); tām̄mān bikšād vēr̄zisti tagān (LW, 406)
'Tal värisesid püksid taga'; tagānt tu'l ikš laiñt (LW, 406)
'Tagant tuli laine'; un ta lekš pits riek-al'gā tagān (NLK, 169)
'Ja ta läks piki teeäärt järele'; se-lli tu'l str̄p̄ l-ep̄ tam ta-gān
(LT, 31) 'Selline tulijoon jääb järele'; astis tagāndõ tām̄mõn jūrõ
(EMÖ, 30) 'Astus tagant talle juurde'; ta pīlāb ra'i tagān (P. A.,
1949) 'Ta seisab pingi taga'; tulāb ra'i tagānd (P. A.,
1949) 'Tuleb pingi tagant'; ta tulāb tagānd / ta pīlāb siz vē'l
tagān (Kl) 'Ta tuleb tagant; ta seisab siis veel taga'; un aštūb
tagānd pālā (li) 'Ja astub tagant peale'; tu'l tagānd (Pz) 'Tuli
tagant'.

Adverbid tagān, tagānd on tuletatud soome-ugrilist päritolu sõnast tagā 'taga' (* < taka-).

vagān 'vagana'.

Sinnõn tulüb õigis ja vagān vuolda (LG, 332) 'Sul tuleb õig-
lane ja vaga olla'.

Adverb vagān leidub üksnes Sjögreni-Wiedemanni gramma-
tikas, olles tuletatud läänemeresoomelisest tüvest *vaka- (vt. ka
va'ggiž ~ vā'giž 'vaikselt, vagusi').

Kokku on 7 vaadeldavate liidetega tuletatud sõna (n-sufiksiga
6, nd-sufiksiga 4). Neist juhuslikult tarvitatud -pēdānd esineb
praegu postpositsiooni funktsioonis. Keeletarvitusse kuulub 5 sõna
(5 n- ja 3 nd-sufiksiga). Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus on
fikseeritud 5 sõna (n-liitelisi 5 ja nd-liitelisi 3). Kõik vaadeldud
sõnad on tuletatud genuinsetest tüvedest.

Liited -n ja -nd esinevad enamasti kõrvuti, sealjuures lähtub
-n essiivi-, -nd ekstsessiivilõpust. Varasemad kujud on niisiis
*-na > n (*kaukana > kougān, *kotona > k'o'nnā jt.) ja *-nta
> nd (*kauyanta > kougānd *kodonta > k'o'ndā jt.). Sõnas

-*pēdānd* on sufiks liitunud teiste sõnade analoogial instruktiivile, essiivikujuline adverb aga puudub.

6. -*n̄* ~ -*n̄ā* (-*n* ~ -*nā*).

Mõnes üksikus adverbis leidub *n̄* ~ *n̄ā*-liide, mille variandid on -*n*, -*nā*, -*n̄i*, -*n̄āz*, -*niz*.

sin̄ ~ *sin̄ā* 'sinna'.

Sin, *sin̄o*, *sien*, (*lvSal sinn*, *sinne*) hin, dahin; hier, da (LDW, 100); *sin* (*sin̄*), *sin̄ā(z)* (LW, 371) 'Sinna'; *ni na'dtā nu'olā'nəd sinā jū'rā* (NLK, 73) 'Nii on nad läinud sinna juurde'; *Ta lānd sin tuln_aigō* (LF, IV) 'Ta on läinud sinna tule äärde'; *sin̄ā ta lā'b* (KI) 'Ta läheb sinna'.

Adverb *sin̄* ~ *sin̄ā* (ka *sin̄āz*) on tuletatud pronoomenitüvest *sle* 'see'. Sufiks on pärit latiivilõpust (**sinnek* > *sin̄* ~ *sin̄ā*). Hajusalt esinev z-element on sekundaarne ega kuulu sufiksisse.

sōn̄ ~ *sōn̄ā* 'saadik'.

Sōni, *gewōhnl. sōnist* (*sanist*, *gewōhnl. sanis*, *lvSal sanist*, *lidz*) bis; seit (LDW, 103); *un sin mādlimi sugstō sugūd sanis* (LG, 405) 'Ja sinu mälestus põlvest põlve'; *sāniz* (KA) 'Saadik'; *ku mā'ddān um' tās jegā pāva bissimist siedā lindā pastar-pāuvā sāniz* (NLK, 338) 'Et me peame iga päev heitma seda lindu kohtupäevani'; *sōn̄ā*, *sōn̄*, *sōn̄āz*, *sōn̄i*, *sōn̄iz*, *sāniz* (LW, 377) 'Saadik, kuni'; *se-s pūold_iedā_sōn̄* (LT, 37) 'Siis poole ööni'; *ma lā'b ūrga sōn̄i mjer sōn̄i* (P. A., 1949) 'Ma lähen ojani, mereni'; *un sis_tul_tubāst sōn̄* (KI) 'Ja siis tuli majani'.

Adverb *sōn̄* ~ *sōn̄ā* on tuletatud latiivilõpust kujunenud liite varal läänemeresoomelisest tüvest **sānnik* > *sōn̄* ~ *sōn̄ā*. Variandis *sōn̄iz* leiduv z-element on sekundaarne.

tān ~ *tānā* 'siia'.

Tān (*lvSal*) *tānn* hierher (LDW, 112); *tān*, *tānā* (LW, 447) 'Siia'; *lekkāp_tān* (Lž) 'Hüppab siia'; *ne tu'lltā tānā* (KI) 'Nad tulid siia'.

Adverb *tān* ~ *tānā* on genuinselt tüvest tuletatud latiivilõpu varal: **tānnēk* > *tān* ~ *tānā*.

Kokku on 3 latiivadverbi, mis kõik väljendavad suunda. Kõik kuuluvad keeletarvitusse ning leiduvad ka Sjögreni-Wiedemanni

sõnaraamatus. Tuletamisel aluseks olevad tüved on genuiinsed. Häälikuline areng latiivilõpu kujunemisel sufiksiks on reegli-pärane: **-nnek* > *-n* ~ *nā*. Juhuslikult tarvitata *z*-element on sekundaarne ega kuulu liitesse (*sīnāz*, *sōhāz*, *tānāz*).

7. *-niz* ~ *-nāz*.

Vähestes sõnades leiduv *niz-* ~ *nāz-*liide väljendab seisundit või olukorda.

amnā³.mniz ~ *amnā³.mliz* 'alatiseks'.

un ma vutāb tānda tais nei iš amnamnis taggis (LG, 471) 'Ja ma võtan teda jälle niisamuti alatiseks tagasi'; *Amnamnis* insgesammt, Alles zusammen (LDW, 4); *am³nāmniz* (KA); *a³mnā³.mniz*, *amnā³.mliz* (LW, 9) 'Alatiseks'; *leb₁amnā³.mniz* (Ii) 'Jääb alatiseks'.

Adverb *amnā³.m³iz* ~ *amnā³.mliz* on tuletatud haruldasest läänemeresoome keelte tüvest **hama*, mille soomekeelne vaste on L. Kettuse etümologiseeringu järgi ka Renvalli sõnaraamatus.¹² Liide *-niz* sisaldab possessiivsufiksi ja varasema sufiksi **-isin*. Variandis *amnā³.mliz* on toimunud metatees.

igāniz ~ *igānāz* 'iialgi, iganes'.

Amšti kovālnikist, kis igānis ma ilma pāl umāt jelānqd (LG, 460) 'Kõikidest tarkadest, kes iganes on maailmas elanud'; *Igānis* überall; jemals (LDW, 21); *igā³nis* (KA) 'Iganes'; *un kus set igāniz um³ lā³nd* (NLK, 155) 'Ja kuhu vaid iganes on läinud'; *kušs₁igānās₁sa lā³d* (LW, 69) 'Kuhu sa iganes lähed'; *syskiz, kus iganiz tāma pūtiz jūrō* (Līvli, 11, 1939) 'Torkas, kuhu ta vaid iganes juurde sattus'; *igāniz* (Pz) 'Iganes'; *tie kui sa iganez tād* (LE) 'Tee, kuidas sa iganes tahad'.

Adverb *igāniz* ~ *igānāz* on eesti laen, mida kasutatakse suhteliselt vähe.

iškšniz ~ *iškš³.gnāz* 'üksinda, üksnes'.

Ukšnis einzig, allein (LDW, 125); *ku ni Lātsqr ukšnis Abraām suls istüks* (LG, 458) 'Kui siis Laatsarus üksnes Aabrami süles istuks'; *ükšū³gniz* (KA) 'Üksnes'; *iškš³.gnāz* (LW, 69) 'Üksinda'; *iškš³.gnās₁tāmā* (Kl) 'Üksnes tema'.

¹² L. Kettunen, LW, lk. 9.

Adverb *ikšniz* ~ *ikši-gnāz* (varemini *üksniz*) on tähenduslikult lähedane instruktiivsele *ikšlgiñ* 'üksi'. Liide *-niz* ~ *-nāz* pärineb varasemast possessiivsufiksist (vrd: e. *üksnes*, sm *yksinen-sä*).

jarāndiz ~ *jerāniz* 'ära'.

Jerānis, Kl *jerānqs*, Pz *jerāndis* weg, fort, getrennt (LDW, 26); *un ta jagis sie vil'a jerānis* (LG, 355) 'Ja ta jagas varanduse ära'; *jarāndiz* (LW, 84) 'Ära'; *jarānts*, *jarāndiz*, *jārandiz* (LW, 99) 'Ära'; *um lānd jarāndāz* (Va) 'On läinud ära'.

Adverb *jarāndiz* ~ *jerāniz* on edasimoodustis genuiinsest sõnast *jerā* 'ära'. Sufiks *-ndiz* ~ *-niz* on vaadeldavas adverbis sekundaarne.

kogūniz ~ *kogināz* 'koguni'.

Kogūnqs od. *kogūnqs* durchaus (LDW, 40); *ne Jūdilist seda kogūnis is kāndatqt* (LG, 457) 'Juudalased ei kannatanud seda koguni'; *kogūnāz*, *kogūniz*, *ko'gniz* (KA) 'Koguni'; *kogin*, *koglināz* (LW, 143) 'Koguni'; *koginās t'ol* (Kl) 'Koguni teine'.

Adverb *kogūniz* ~ *kogināz* on eesti laen, mis häälikuliselt on kohanenud *niz-* ~ *nāz-*liiteliste sõnadega.

Liivi keeles on 5 *niz-* ~ *nāz-*sufiksilist adverbi, mis kõik kuuluvad üldisse keeletarvitusse. Ka Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus on kõik käsitletavad sõnad registreeritud. Viie adverbi hulgas on kaks eesti laenu, nimelt *igāniz* ~ *igānāz* ja *kogūniz* ~ *kogināz*.

Sufiks *-niz* ~ *-nāz* pärineb *n-*element varasemast possessiivsufiksist, *-iz* ~ *-āz* aga liitest **-isin*. Sõnas *jarāndiz* ~ *jerāniz* on liide sekundaarne.

8. -z ~ -ž.

Seisundit, olukorda või viisi väljendavad *z-* ~ *ž-*liitega moodustatud adverbid.

a'mtiz vt. *ā'mtiz*.

v'ttiz 'ühesuguselt'.

Adv. ütis, *ütist* (*auch ütsti*, *loSal ütiši*) gleich, gleichmässig, einerlei; einig (LDW, 126); *v'ttiz* (LW, 83) 'Ühesuguselt'; *v'ttiz un t'olstiz* (Va) 'Ühe- ja teistsuguselt'.

Adverb *rttiz* on tuletatud genuiinsest numeraalist *ikš* 'üks', mille genitiivi tüvele on liitunud **-isin*.

meittiz ~ *muittiz* 'teisiti; muidu'.

Adv. *muitis* (*lvSal mükis, muješi, muišiš, muišiši*) anders, sonst, um- (LDW, 64); *lie mierqks, muitis ma laeb jera* (LG, 298) 'Jää rahulikuks, muidu lähen ära'; *mijttiz* (KA) 'Muidu; teisiti'; *se um meittis ti'emāst* (LW, 221) 'Seda tuleb teisiti teha'; *si-s tān-da me-iltiz ab a-řštāt ku pu-niz lā-ŋgaks* (LT, 19) 'Siis teda teisiti ei ravitud kui punase lõngaga'; *muitis tēg ad vōitq touvq jelā-mizqs sōdq* (EMÖ, 13) 'Muidu ei või te saada taevasesse ellu'; *se muitis ab aja nānt kured ulz ku leb Beltsebul* (EMW, 43) 'See muidu ei aja kuradeid välja kui Beltsebuliga'; *meittiz um neļ* (KI) 'Muidu on nii'; *muittiz* (Pz) 'Muidu, teisiti'.

Adverb *meittiz* ~ *muittiz* on tuletatud soome-ugrilise päritoluga tüvest **mū-*. Liide *-z* pärineb varasemast kujust **-isin*.

sa'lliz 'salaja'.

salajist, sallis (*lvSal salliši*) heimlich, geheim, verstorhlen (LDW, 95); *Salai vōtab sallis* (LG, 295) 'Varas võtab salaja'; *slq ta sa'llis tel* (LW, 354) 'Seda tegi ta salaja'; *sa'lliz* (KA) 'Salaja'; *Sis kutsis Erōdqs ne kovāld sallis un kuzis nānt kadstq* (EMÖ, 4) 'Siis kutsus Herodes targad salaja ja küsis nende käest'; *nej Sallis naist kaectā Sōand* (LK, 375) 'Nii salaja naiste käest saanud'; *sa'lliz um neļ | ku mit ikš āp tledā s'iedā* (KI) 'Salaja on nii, et mitte üks ei tea seda'.

Adverb *sa'lliz* on tuletatud soome-ugrilist päritolu sõnast *salā* 'saladus'. Varasemaks kujuks on **salaisin*.

tā'giž ~ *taggiž* 'tagasi'.

Taggiš (taggis) od. tagiš (tagis, tais, lvSal tagis, taggis) zurück, nach hinten; wieder, abermals (LDW, 110); *Taga mup ma broutšqb taggiš sin* (LG, 295) 'Ulehomme sõidan ma sinna tagasi'; *taggiž* (KA) 'Tagasi'; *un siz tāmā nu'ovlž tām' sine tagiž* (NLK, 77) 'Ja siis viis ta tema sinna tagasi'; *tā'giž, taggiž* (LW, 411) 'Tagasi'; *si-z la-škizmā tā'giž* (LT, 16) 'Siis lasksime tagasi'; *tu'l tā'giž* (KI) 'Tuli tagasi'.

Adverb *tā'giž* ~ *taggiž* (vrd. e tagasi, sm takaisin, krjL tagaze) on samast tüvest sõnadega *tagān, tagānō* 'taga, tagant'.

teiz ~ *tegiž* ~ *täglz* 'taas, jälle'.

Tegis (*tagis*, *tais*) wieder, nochmals (LDW, 113); *un ma vōtāb tānda tāis nei iš amnamnis taggis* (LG, 471) 'Ja ma võtan teda jälle alatiseks tagasi'; *täglz*, *tä'lz*, *tä'iz*, *tegiž*, *te'iz*, *teiz* *teiz* (LW, 445) 'Taas, jälle'; *miŋgiz kū p,erāst ni veļ' kurē sak'ofrān eņtšān vā'ggā tegiž* (NLK, 195) 'Mõne kuu pärast oli kurat kogunud endale jälle väge'.

Adverb *teiz* ~ *tegiž* ~ *täglz* (vrd. sm *taas*, vps *tagaz*) esineb eri foneetilisel kujul. Etümoloogiliselt seostub adverbiga *tā'giž* ~ *ta'ggiž* 'tagasi'.

tikkiž 'kõik, ühtekokku'.

Tukkiš (*tukkis*) sämtlich, gänzlich, alle zusammen, all, zu Ende (LDW, 120); *tükkiz* (KA) 'Kõik'; *Sieda ma tüküş iz is tiedā* (LK, 377) 'Seda ma kõike ise ei teadnud'; *jumāl um tükkiž_lūgnō* (LW, 420) 'Jumal on kõik ühtekokku loonud'; *siz ne ā't nu'osātānād nānt munt tikkiž jerā* (NLK, 369) 'Siis on nad saatnud teised kõik ära'; *nu-okūolān ti-kkiž_jarāndāz* (LT, 66) 'Surnud kõik ära'.

Adverb *tikkiž* (varemini *tükkiz*) on tuletatud tüvest, mis esineb eesti sõnas *tükkis* (OS, 714). Tüvi pärineb saksa keelest.

va'ggiž ~ *vā'giž* 'vaikselt, tasa'.

Vaggiš (*vaggis*) still, sanft, leise, schweigend (LDW, 127); *va'ggiz*, *vā'giž* (KA) 'Vaikselt'; *va'ggiž rekkāndā* (LW, 464) 'Vaikselt rääkida'.

Adverb *va'ggiž* ~ *vā'giž* (vrd. e *vagusi*, sm *vakaisin*) on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *vagā* 'vaikne, vaga'.

valdiž 'lahti, vaba'.

Vāldis (LDW, 128) 'Lahti'; *ta um vāldiš_šittāt* (LW, 474) 'Ta on lahti seotud'; *vāldiš*, *vāldiņš* (KA) 'Lahti, vaba'; *un se sārli um' t'ēnd sie k'off vāldiž* (NLK, 99) 'Ja see eestlane on teinud koti lahti'; *jeittiz ukš vāldiž* (P. A., 1949) 'Jättis ukse lahti'; *ukš lekš vāldiž* (KI) 'Uks läks lahti'; *minā lekš un ma nei / ku tāma v'ol' vāldiž* (Sr) 'Ma läksin ja nägin, et see oli lahti'.

Adverb *vāldiž* on tuletatud germaani laensõnast *vālda* 'võim, jõud'.

ā'mtiz ~ *a'mtiz* 'mitmeti'.

āmtis auf allerlei Weise (LDW, 8); *Seltq vōib sieda āmtis* (RĀ, II, 65) 'Seletada võib seda mitmeti'; *siedā veļb_ā'mittis_kittā*

(LW, 513) 'Seda võib mitmeti ütelda'; *nēdi se'nēdi ne kittābād* *a'mtiz* (LW, 10) 'Neid sõnu ütlevad nad mitmeti'; *ä'mtis stš jo kittāB* (Pz) 'Mitmeti ju siin öeldakse'.

Adverb *ä'mtiz* ~ *a'mttz* on tuletatud tüvest *amā* 'kõik'.

Liivi keeles on 9 *z* ~ *ž*-sufiksilist seisundit, olukorda ja viisi väljendavat adverbi, millest *tā'giž* ~ *ta'ggiz* sisaldab ka koha- ja *teiz* ~ *tegiž* ~ *tā'giž* ajavarjundi. Kõik vaadeldavad adverbid kuuluvad keeletarvitusse ning esinevad Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Algupärasest tüvest on tuletatud 7, germaani tüvest üks, saksa tüvest üks adverb.

Sufiks *-z* ~ *-ž* pärineb varasemast instruktiivilõpust ning sellele eelnenud *s*-elemendist. Varasemaks kujuks saab taastada **-isin*. Sufiksi kujunemiskäigu esitab J. Mägiste.¹³

9. *-z* ~ *-zā*.

Uksiksõnades leidub *z* ~ *zā*-liide, millega tuletatud adverbid märgivad suunda.

ilzā ~ *ilz* 'üles'.

ulz (*lvSal julle, jull*) hinauf, herauf, empor, auf (LDW, 126); *ilzā, ildzā* (LW, 72) 'Üles'; *un kitāb, ku se frints um' vengd se ül'zā ratstāi mā'g pāl* (NLK, 270) 'Ja ütleb, et Frints on olnud mäele ratsutaja'; *ma nūzāb ilzā* (Kl) 'Ma tõusen üles'.

Adverb *ilzā* ~ *ilz* (varemini *ülzā*) on tuletatud genuiinsest tüvest **ül-*. Sufiks *-zā* ~ *-z* on varasem latiivilõpp.

kōgaz 'kaugele'.

Kōgas, kougas weit hin, in die Ferne (LDW, 40); *las kōgaz killag* (NLK, 55) 'Kõlagu kaugele'; *kōgaz* (KA) 'Kaugele'; *un ne-i ne ā-itā ra-istān jo kō-gaz* (LT, 24) 'Ja nii on nad ratsutanud kaugemale'; *Un ku ta sāld jo kōgas lekš* (EMÖ, 11) 'Ja kui ta sealt kaugemale läks'; *lekš jo kōgaz* (Kl) 'Läks kaugemale'.

Adverb *kōgaz* on tuletatud soome-ugrilisest tüvest, millele liitunud latiivilõpp *-s* andis kuju **kauyas* > *kōgaz*.

ulzā ~ *ulz* 'välja'.

Ulz aus, ab, hinaus, heraus, nacher aussen (LDW, 122); *ulz, uldzā* (LW, 451) 'Välja'; *nei' tul' uldz i'bdī i'bbi* (NLK, 106) 'Nii

¹³ J. Mägiste, Eräitä liiviläisiä possessiivisuffiksin jäännöksiä. — Virittäjä, XXXII, 1928, lk. 286.

tuli välja hõbedane hobune'; *tu'l ulzā p'ērīmlez* (Pz) 'Tule välja, peremees'.

Adverb *ulzā* ~ *ulz* on tuletatud genuiinsest tüvest ning koos latiivilõpuga saab varasemaks kujuks taastada *ulos.

Kokku on liivi keeles 3 *z* ~ *zā*-liitelist adverbi, mis väljendavad suunda. Kõik sõnad kuuluvad keeletarvitusse ning leiduvad ka Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus.

Sufiks *-z* ~ *zā* on varasem latiivilõpp. Varasemad kujud on *ülös, *kauyas ja *ulos.

10. *-stiz* ~ *-st*.

Arvukalt leidub sufiksiga *-stiz* ~ *-st* tuletatud adverbe, mis väljendavad viisi või aega.

äikstiz 'aegsasti, vara'.

Aigstis (*lvSal aigel, aigsmel*) bei Zeiten, zeitweilig (LDW, 12); *ta vīrgiz_äikstiz* (LW, 4) 'Ta ärkas vara'; *äikstiz_um nūzāmāst* (Kl) 'Aegsasti tuleb tõusta'.

Adverb *äikstiz* on tuletatud germaani laensõnast *äiga* 'aeg'.

amüstiz 'ammu'.

amustiz (KA) 'Ammu'; *amüst, amüstāz, amüstiz* (LW, 10) 'Ammu'; *ammustāz ma āb ūo veñd_īrēl* (P. A., 1949) 'Ammu pole ma olnud Irel'; *amüstiz_um sle / ku s'edā mit_īkš āp_tīeda* (Kl) 'Ammu on see, mida mitte keegi ei tea'.

Adverb *amüstiz* (ka *amüstāz, amüst*) on tuletatud ebareeglipäraselt: eesti keelest laenatud ajamäärsõnale *amū* 'ammu' liideti ajamäärsõnu tuletav sufiks *-stiz*, sest tüvi polnud tähenduselt küllalt ilmekas.

ārmstiz 'armsasti, armsalt'.

Adv. armstis, lieb, gnädig, zärtlich, trefflich (LDW, 6); *ku meig vaggis un armstis tām all vel kōgin vuiksmo jellō* (LG, 407) 'Et me vaikselt ja armsasti veel kaua tema all võiksime elada'; *ma pōlap_tēdi ārmstiz* (LW, 14) 'Ma palun teid armsasti'; *nel ārmstis_pōliz* (Va) 'Nii armsalt palus'.

Adverb *ārmstiz* on tuletatud germaani laensõnast *ārmaz* 'armas'.

a'rtiz 'põiki, viltu, kõveriti'.

Artis (*od. artis, lvSal artes, slipest*) schräge, quer (LDW,

6); *a'rtiz, a'rtiz* (LW, 15) 'Põiki, viltu, kõveriti'; *ve'gã tulãb_ a'rliz* (Va) 'Võrk tuleb põiki'.

Adverb *a'rliz* (oodatavalt *a'ristiz*) on tuletatud läänemere-soomelise tüvega sõnast *a'r* 'haru'.

bra'ngãst 'hästi, tublisti'.

Adv. *bra'ngist* (*luSal bra'ngest*), prächtig, herrlich (LDW, 11); *se viisã lä'p_ pañ pãl vã'ggi bra'ngist* (LW, 28) 'See vits läheb pangele väga hästi'; *um bra'ngãst ka'ldi* (Kl) 'On tublisti kalu'.

Adverb *bra'ngãst* on tuletatud läti sõnast *brangs* prächtig, herrlich, vortrefflich (LVV, I, 324).

dru'oššist 'julgesti, vapralt'.

Adv. *dru'ošist*, dreist, frech; verwegen, muthig; getrost (LDW, 14); *Le dru'ošist pides* (LG, 374) 'Mine julgesti mööda'.

Adverb *dru'oššist* leidub Sjögreni-Wiedemanni teoseis, olles tuletatud läti laensõnast *dru'oššã* 'vapper, julge', mille lätikeelne kuju on *druošs* mutig, dreist, zuverlässig, sicher (LVV, I, 508).

eristiz 'rõõmsasti, rõõmsalt'.

Eristist fröhlich, freudig (LDW, 16); *Siid ama nõgtub vägi eristiz* (RA, II, 52) 'Siin paistab kõik väga rõõmsalt'.

Adverb *eristiz* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus, kust võeti ka kirjakeelde. Sõna on tänapäeval tundmatu. Läänemere-soomeline tüvi leidub verbis *eristã* 'rõõmustada'.

erkist 'kiiresti'.

Erkist schnell (LDW, 16).

Adverb *erkist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus ning on tuletatud läänemeresoomelisest tüvest *erk* 'ärgas'.

elgist 'õigesti'.

Adv. *elgist, elgist*, recht, billig, gerecht (LDW, 138).

Adverb *elgist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tuletamisel on lähtunud genuinest tüvest **olk-* (vrd. *elgi* 'õige').

e'ldzãstãz 'säravalt, hiilgavalt'.

e'ldzãstãz (LW, 51) 'Säravalt'; *e'ldzãstãs_ pãistãb* (Kl) 'Säravalt paistab'; *e'ldzãstãs_ pãistãb mi'igi tul* (Va) 'Säravalt paistab mingi tuli'.

Adverb *e'ldzāstāz* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega ad-
jektiivist *e'ldzā* 'särav, helkiv'.

falšist 'valesti'.

Adv: *falšist*, falsch, fälschlich (LDW, 16); *falššist* (LW, 54)
'Valesti'.

Adverb *falšist* ei kuulu keeletarvitusse. Tuletamisel on lähtu-
tud saksa laensõnast *falš* 'vale'.

ikštiz 'siiski, ometi'.

Ukštis stets (LDW, 125); *jemā iz vėl lizān dañtš pāl lā'dā, ta*
ikštāz lekš (LW, 70) 'Ema ei lubanud Liisul tantsima minna,
ta siiski läks'; *Sañtidi um ukštis tad jūs, aga ma āb uo ukštis*
tād jūs (EMW, 105) 'Kerjuseid on siiski teie juures, kuid ma
pole ometi teie juures'; *ikštis ka kittāb* (Pz) 'Ometi ka õeldakse'.

Adverb *ikštiz* on tuletatud soome-ugrilisest numeraalist *ikš*
'üks'.

ja'mdāst ~ ja'mdistiz 'jämedasti'.

Adv. *jamdist*, frech, grob, tölpisch, plump; dick (LDW, 24);
jamdist (KA) 'Jämedalt'; *ja'mdāst, ja'mdāstiz, ja'mdistiz, ja'mdis-*
tāz (LW, 84) 'Jämedasti, jämedalt'; *ja'mdāstiz rekāndāb* (Kl)
'Jämedalt räägib'.

Adverb *ja'mdāst ~ ja'mdistiz* on tuletatud adjektiivist *ja'mdā*
~ ja'mdi 'jāme'.

jevīst ~ jevīstiz 'hästi'.

Juvist, juvist (LDW, 28) 'Hästi'; *Ma āb kūr juvist* (LG, 304)
'Ma ei kuule hästi'; *jūvīst, jūvist* (KA) 'Hästi'; *sie rištā jevist*
ūzvīta (NLK, 57) 'Seda risti võta hästi vastu'; *un ke-štār mū-oš-*
tiz jevīstis p'e-ltā (LT, 13) 'Ja köster oskas hästi petta'; *touvoš*
tadon sob kull jevīstō makstōd (EMÖ, 12) 'Taevast makstakse
teile hästi'; *mā'ddān amādān lā'b jevīst* (Kl) 'Meil kõigil läheb
hästi'; *juvist um | ju'vovā tledā tleno* (Pz) 'On hästi, head tööd
teinud'.

Adverb *jevīst ~ jevīstāz* (läänemurrakus *juvīst*) on tuleta-
tud soome-ugrilist päritolu adjektiivist *jevā* 'hea'.

joūdztist 'tugevasti, tugevalt'.

Adv. *joūdztist*, stark, kräftig, mächtig, nachdrücklich (LDW, 27);
joūdztist (LW, 92) 'Tugevasti, tugevalt, jõuliselt'; *joūdztist tēmbāb*
(Kl) 'Tugevasti tõmbab'.

Adverb *jõudzist* on tuletatud läänemeresoome tüvega adjektiivist *jõudzi* 'tugev, jõuline'.

jumalist 'jumalikult'.

Adv. jumalist (auch jumälis), göttlich (LDW, 270).

Adverb *jumalist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tüvi *jumäl* on soome-ugriline, kuigi pole välistatud laenamine indo-euroopa keeltest.

kañktist 'kangesti, kangelt'.

Adv. kañktist (luSal kañtest), steif, stark, streng (LDW, 31); *Ma ab kül juv̄st, kañktist um rokändomist* (LG, 304) 'Ma ei kuule hästi, räägin kangelt'; *k̄leuš_piläp_kañktist* (LW, 105) 'Kõis seisab kangelt'; *kañktist k̄ä'b* (Kl) 'Kangelt käib'.

Adverb *kañktist* on tuletatud läänemeresoomelisest adverbist *kañktä* ~ *kañkti* 'kange'.

ka'rdistiz 'karedasti, karedalt'.

ka'rdistiz (LW, 106) 'Karedalt'; *ka'rdistäz* (Kl) 'Karedalt'.

Adverb *ka'rdistiz* on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *ka'rdä* 'kare'.

ka'rrist 'kibedalt, mörult'.

Adv. ka'rrist, bitter, herbe (LDW, 4).

Adverb *ka'rrist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus ning on tuletatud adjektiivist *ka'rdä* 'kibe, mörü'. Sõna peaks ootuspäraselt esinema kujul *ka'rdist*.

kaž̄lnist 'kasinalt'.

Adv. kaž̄lnist, reinlich, sauber, ordentlich (LDW, 33); *kaž̄lnist* (LW, 109) 'Kasinalt'; *kaž̄lnist jeläb* (Va) 'Kasinalt elab'; *kaž̄lnist / ku äb_üo r̄d̄ä* (Kl) 'Kasinalt, kui ei ole raha'.

Adverb *kaž̄lnist* on tuletatud genuiinest sõnast *kaž̄ln* 'kasin'.

keväms̄tiz ~ *keväms̄tiz* 'kergesti, kergelt'.

Keväms̄tis s. keväm, adv. keväms̄tis (kebamstis) (LDW, 36); *Aga lamätöks vuol' vagi keväms̄tiz ulz pand̄od pūd pāl* (LG, 445) 'Võib-olla oli lõks väga kergelt üles pandud'; *keväms̄tis* (KA) 'Kergesti'; *se-š_sāb jo_kē.bams̄tiz_le.'b* (LT, 74) 'Siis saab kergemini läbi'; *ma tä'm sal keväms̄tiz_kä'ddä* (LW, 113) 'Ma sain ta kergesti kätte'.

Adverb *kebàmstiz* ~ *kevàmstiz* on tuletatud adjektiivist *kebàm* 'kerge'.

kērabist ~ *kērapstiz* 'kirjult, kirevalt'.

kērabstis (*kērabist*) bunt (LDW, 35); *kērabiz*, *kērapstiz* (LW, 117) 'Kirjult, kirevalt'; *kērabist lā'p_tāsà* (Kl) 'Kirevalt läheb siin'; *kērapstiz_jelābāw* (Va) 'Kirjult elavad'.

Adverb *kērabist* ~ *kērapstiz* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *kērabi* 'kirju, kirev'.

kezàstiz 'vihaselt'.

un nei' kizàstiz kitiz (NLK, 214) 'Ja nii vihaselt ütles'.

Adverb *kezàstiz* leidub Setälä kirjapanekuis. Tüvi *kezà* 'viha' on läänemeresoomeline.

kērkastiz ~ *kērkist* 'kõrgilt, uhkelt'.

Adv. *kōrkist* (*kūr̄kist*), lecker; prächtig (LDW, 51); *kus sa kirkastaz kã'd* (NLK, 38) 'Kus sa uhkelt käid'.

Adverb *kērkastiz* ~ *kērkist* leidub varasemais allikais, olles tuletatud genuinsest tüvest *kērka* 'kõrk'.

kī'bdistiz 'kibedasti, kibedalt'.

kibdistis (*lvSal kibdest*) eifrig (LDW, 36); *kī'bdist*, *kī'bdistiz* (LW, 122) 'Teravalt, kibedasti, südantlõhestavalt'; *kī'bdistiz_ikūb* (Va) 'Kibedalt nutab'.

Adverb *kī'bdistiz* on tuletatud läänemeresoomelise omadussõnast *kī'bdi* 'kibe'.

k'ērdist 'kergesti, kergelt'.

Adv. *kērdist* (*lvSal*) *kārdist*, *tardist*), behende, rasch, schnell, munter (LDW, 35).

Adverb *k'ērdāst* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus ning on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *k'ērdā* ~ *klerda* 'kerge'.

kī'ldzāstāz 'kõlisevalt, läbitungivalt'.

Adv. *kildzist* (*oder kildist*), laut, durchdringend (LDW, 37); *kī'ldzāstāz* (LW, 126) 'Kõlisevalt, läbitungivalt'; *kī'ldzāstāz_cūfāw* (Va) 'Läbitungivalt karjub'.

Adverb *kī'ldzāstāz* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *kī'ldzi* 'kõlisev'.

kitsästiz 'kitsasti, kitsalt'.

kitsästis eng, knapp; *tam um kitsästis kull* er hat es knapp genug (LDW, 38); *rändalist jeläbäd vä'ggä kitsästiz* (LW, 130) 'Liivlased elavad väga kitsalt'.

Adverb *kitsästiz* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *kitsáz* 'kitsas'.

knapłstiz 'napilt'.

Adv. knapłst, knap, knapp; karg, wenig; kaum (LDW, 39); *knapłstěz* (LW, 141) 'Napilt'; *knapłstěz_jeläbäd* (Kl) 'Napilt elavad'.

Adverb *knapłstiz* on tuletatud saksa laensõnast *knap* 'napp'.

knaššist 'ilusasti, kaunisti'.

Adv. knaššist; knašist, schön, artig, zierlich (LDW, 39); *knaššist* (LW, 141) 'Ilusasti, kaunisti'; *knaššist jeläbät k'o'nnä* (Va) 'Ilusasti elavad kodus'.

Adverb *knaššist* on tuletatud alamsaksa laensõnast *knaš* 'ilus'.

kõ'tstiz 'kaksiti, kahtepidi'.

kõ'tstiz (LW, 152) 'Kaksiti'; *kõ'tstis sõh aru* (Kl) 'Kahtepidi saab aru'; *kõ'tstis kittäb* (Va) 'Kahtepidi ütleb'.

Adverb *kõ'tstiz* on tuletatud soome-ugrilisest numeraalist *kaks* 'kaks'.

kurłst 'kurjalt'.

Adv. kurłst, böse, arg, übel, schändlich (LDW, 48).

Adverb *kurłst* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tüvi **kurja* on läänemeresoomeline.

la'ikstěz 'laial küljel'.

la'ikstěz (LW, 181) 'Laial küljel, lamedalt'.

Adverb *la'ikstěz* on kitsalt tarvitatud tuletis, märkides lesta asendit. Tüvi **lakja* (vrd. *laigälv* 'laialt') on läänemeresoomeline.

la'ipnist 'sõbralikult'.

Adv. laipnist, freundlich (LDW, 52).

Adverb *la'ipnist* on tuletatud läti sõnast *laipnigs* lautselig, freundlich (LVV, II, 410). Sõna ei ole tarvitusel.

lāiskastiz 'laisalt, laisasti'.

lāiskastiz *lāedā t'edā* (LW, 182) 'Laisalt tööd teha'; *lāiskastiz* *lā'v* (Kl) 'Laisalt läheb'; *lāiskastiz* *t'ev* (Va) 'Laisalt teeb'.

Adverb *lāiskastiz* on tuletatud balti laensõnast *lāiska* 'laisk'.

l'bdist 'libedalt'.

Adv. libdist, glatt, schlüpfrig; schmeichelnd (LDW, 54); *l'bdist* (LW, 191) 'Libedalt'; *l'bdist* *rekāndāv* (Kl) 'Libedalt räägib'.

Adverb *l'bdist* on tuletatud läänemeresoome tüvega adjektiivist *l'bdī* 'libe'.

lālamstiz 'raskesti, raskelt'.

tam laeb slikt, lālamstiz, sañtistiz (LDW, 53) 'Tal läheb raskesti, sandisti'; *lālamstiz* (KA) 'Raskesti'; *vā'ggā lālamstiz* *lā'b* *lvādān* (LW, 213) 'Väga raskesti läheb liivlastel'; *m'nnān lā'b* *lālamstiz* (Kl) 'Mul läheb raskesti'; *lālamstiz* *jelābāv* (Kr) 'Raskesti elavad'.

Adverb *lālamstiz* on tuletatud läänemeresoome tüvega adjektiivist *lālam* 'raske'.

madālist 'madalalt'.

ku ne madālist lindabāv, lib *v'v'mā* (LW, 281) 'Kui nad madalalt lendavad, tuleb vihma'; *madālist lindabāv* (Kl) 'Madalalt lendavad'.

Adverb *madālist* on tuletatud läänemeresoome tüvega adjektiivist *madāl* 'madal'.

mā'distiz 'ebaselgelt, segaselt'.

mā'distiz (LW, 240) 'Ebaselgelt, segaselt'; *rekāndāv* *mā'distiz* (Kl) 'Räägib segaselt'; *mā'distiz* *rikāndub* (Pz) 'Ebaselgelt räägib'.

Adverb *mā'distiz* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega verbist *mā'dā* 'segi minna'.

nigrāmstiz 'lohakalt, vastikult'.

Adv. nigrāmstiz, lüderlich, widerlich (LDW, 68).

Adverb *nigrāmstiz* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tuletamisel on lähtunud omadussõnast *nī'gār* ~ *nigrām* ~ *nī'grāmāz*, mis pärineb läतिकeelsest *nigrs* heftig, böse, widrig, ekelhaft (LVV, II, 747).

nägantāst 'kurjalt, tighedalt'.

Adv. lvSal nāgantest, böse, boshaft (LDW, 67).

Adverb *nägantāst* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tuletamise aluseks on omadussõna *nāgantis*, mis pärineb läti-keelsest *negantigs* schrecklich, furchtbar, unbändig, ruchlos (LVV, II, 712).

nālgastiz 'vaevaliselt, armetult'.

Nālgastis kümmerlich (LDW, 67); *nālgastiz* (KA) 'Vaevaliselt'.

Adverb *nālgastiz* leidub Sjögreni-Wiedemanni ja Setälä kirjanepankuis. Tüvi **nālkā* (vrd. lv *nāлга* 'nālg') on läänemeresoomeline.

obāstiz 'hilja'.

Adv. obās, obāstis spät (LDW, 72).

Adverb *obāstiz* on tuletatud soome-ugrilisest tüvest, mille läänemeresoomeliseks kujuks on **hupa*.

o'ūvzist 'suurepäraselt'.

Adv. o'ūvzist, herrlich, vortrefflich (LDW, 74).

Adverb *o'ūvzist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tuletamisel on aluseks läänemeresoomelise tüvega adjektiiv *o'ūvzi* 'ülev, pidulik'.

ovārstiz 'avarasti, avaralt'.

ovārstiz (LW, 265) 'Avarasti, avaralt'; *ovārstis_tīedāt* (KI) 'Avaralt tehtud'.

Adverb *ovārstiz* on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *ovār* 'avar'.

ō'dāstiz 'ahtasti, ahtalt'.

Adv. o'dōstis (adōstis), eng, schmal (LDW, 72); *tēlpad_aitā o'dāstis_ku'psā* (LW, 266—267) 'Tulbad on ahtalt koos'; *ō'dāstīs_pāndāt* (KI) 'Ahtalt pandud'.

Adverb *ō'dāstiz* on tuletatud balti laensõnast *ō'dāz* 'ahas, kitsas'.

ōrastiz 'harva, harvalt'.

Adv. o'rastis, o'rald (arastis), selten (LDW, 73); *ōrastāz, o'rastiz* (LW, 268) 'Harva'; *ōrastiz* (KA) 'Harva'; *mū-dā ka'llā tā-šs*

um ve-ittä | *vä'gg_ōrastāz* (LT, 42) 'Muud kala on siin vähe, väga harva'; *ōrastās_tulāb randā* (Kl) 'Harva tuleb randa'.

Adverb *ōrastiz* on tuletatud soome-ugrilise tüvega adjektiivist *ōra* 'harv'.

parāmstiz ~ *parīmstiz* 'paremini'.

Adv. *paramsti*, *parāmstis*, *parīmsti*, *parīmstis* (auch *parāmist*, *lvSal* *paremist*), besser; lieber (LDW, 77); *Parāmist tāmpo äb ku ūomdo* (LG, 410) 'Paremini täna kui homme'; *parāmstāz*, *parāmist*, *parāmiz*, *parīmstāz* (LW, 275) 'Paremini'; *Legid parimstis jedspeidi un opigid, mis se um* (EMÖ, 29) 'Minge parem edasi ja õppige, mis see on'; *Aš Tē minnān middagid Soatād Se wōlks minnān paramstās luštān* (LK, 375) 'Kui te mulle midagi saadate, see meeldiks mulle paremini'; *parāmstiz* | *mēg lēdam* | *sle um jevā* (Kl) 'Paremini, meie leiame, et see on hea'; *parāmist nei* (li) 'Paremini nii'; *tā'mmān lā'p_parāmstiz* (Pz) 'Tal läheb paremini'.

Adverb *parāmstiz* ~ *parīmstiz* on tuletatud soome-ugrilise tüvega adjektiivist *parām* 'parem'.

pīemdistiz 'pehmesti, pehmelt'.

Adv. *piemdist*, weich... zärtlich (LDW, 81); *pīemdist* (KA) 'Pehmelt'; *pīemdist*, *pīemdist(iz)* (LW, 287); *pīemdistās_tīedāt* (Kl) 'Pehmelt tehtud'.

Adverb *pīemdistiz* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *pīemdist* ~ *pīemdi* 'pehme'.

pienāstiz ~ *pienāst* 'peenesti, peenelt'.

Adv. *pienist*, fein, dünn, schlank, zart, klein (LDW, 81); *se um piēnāst(āz) tīedāt* (LW, 287) 'See on peenelt tehtud'; *sle um piēnāstiz* (Va) 'See on peenelt'.

Adverb *piēnāstiz* ~ *piēnāst* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *piēnāst* 'peen'.

pū'distiz 'puhtasti, puhtalt'.

pū'distiz, *pū'dāst* (LW, 320) 'Puhtasti, puhtalt'; *pū'distiz_jelābāp* (Va) 'Puhtalt elavad'; *pū'distās_kletāp* (Kl) 'Puhtalt keedab'.

Adverb *pū'distiz* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *pū'dāz* 'puhas'.

rikāstāz ~ *rikāst* 'rikkasti, rikkalt'.

Adv. *rikāst*, od. *rikkas* (*lvSal* *rikas*) (LDW, 92) 'Rikas'; un-

a-mäd vq'lttā ri-kkāstās tā-dāt si-emn-äigaks (LT, 50) 'Ja kõik olid rikkalt täidetud toiduga'.

Adverb *rikāstāz* ~ *riklšt* on tuletatud germaani laensõnast *rikāz* 'rikas'.

salājist 'salaja'.

Adv. *salājist*, *sallis* (*lvSal* *salliši*), heimlich, geheim, verstohlen (LDW, 96).

Adverb *salājist* on tuletatud soome-ugrilisest sõnast *salā* 'sala, salajane' ning leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus.

sāntistiz 'halvasti, sandisti'.

tam laeb slikt, lālamstis, sāntistis es geht ihm schlecht, schwer, kümmerlich (LDW, 53); *m'nnān lā'p sānttistiz* (LW, 356) 'Mul läheb halvasti'; *sānlīstāz jelābāḍ* (Kl) 'Halvasti elavad'.

Adverb *sāntistiz* on tuletatud sõnast *sānl* 'sant', mida peetakse ladina laensõnaks.

s'eldāst 'selgesti'.

Adv. *šeldist* (*lvSal* *saldest*), rein, klar, hell (LDW, 98); *siel-dist* (KA) 'Selgesti'; *s'eldāst* (LW, 372) 'Selgesti'; *s'eldāst rekāndābāḍ* (Kl) 'Selgesti räägivad'.

Adverb *s'eldāst* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *s'eldā* 'selge'.

sitāstiz 'sitasti'.

siitāstāz (LW, 368) 'Sitasti'; *m'nnān lekš siitāstāz* (Kl) 'Mul läks sitasti'; *sitāstis kiitāḍ* (Sr) 'Sitasti öeldakse'.

Adverb *sitāstiz* on tuletatud soome-ugrilise tüvega sõnast *sitā* 'sitt'.

sliktist 'halvasti'.

Adv. *sliktist*, schlecht, schlimmer, arg, böse (LDW, 102); *sliktist* (LW, 374) 'Halvasti'; *sliktist ti'edēt* (Kl) 'Halvasti tehtud'.

Adverb *sliktist* on tuletatud alamsaksa päritolu läti laensõnast *slikt* 'halb'.

sādzist 'sobivalt, viisakalt, sündsalt'.

Adv. *sādzist*, schicklich, anständig, recht (LDW, 97).

Adverb *sādzist* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *sādzi* 'sobiv, sünnis'.

sällstiz 'süüdlaslikult'.

jellõs äbsyllistiz amad pandõkst ja lzand sädmõd pierrõ (UT, 108) 'Elades süütult kõigi käskude ja Issanda tahtmiste järgi'.

Adverb *sällistiz* leidub kirikukirjanduses eitusliitega kujul *äbsyllistis*. Tuletamisel on lähtunud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *sili* 'süüdlane'.

tazlstiz 'mahedalt, kombekalt; tasakesi'.

Adv. tazistis, sanft, sittsam (LDW, 111).

Adverb *tazlstiz* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tuletamisel on lähtunud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *ta'zzi* 'tasane, mahe'.

teüristiz 'kallilt'.

Adv. tçuristis, theuer, kostbar, schätzbar (LDW, 121); *Ne ainad vqikst sadq tçuristis jera müdõd un sahtidõn jagdõd* (EMW, 104)

'Need rohud võidaks kallilt ära müüa ja kerjustele jagada'; *ta um teürästaz vqstän* (LW, 415) 'Ta on kallilt ostnud'; *tiürstiz vqstã* | *midã ka* (Pz) 'Kallilt osta, müüa ka'.

Adverb *teüristiz* on tuletatud germaani laensõnast *teürãz* 'kallis'.

teväst 'sügavalt, sügavasti'.

tqvast vqts (*tuvãst votõ*) grübeln (LDW, 121); *Nit lunkad at tuvãstis ved al* (LG, 342) 'Madalad niidud on sügavalt vee all'.

Adverb *teväst* on tuletatud soome-ugrilisest adjektiivist *tevä* 'sügav'.

t'erãbãst 'teravasti, reipalt'.

t'erãbãst (LW, 425) 'Teravasti, reipalt'; *t'erãbãst vaãtlãb* (K1) 'Teravalt vaatleb'.

Adverb *t'erãbãst* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *t'erãb* ~ *t'erãbi* 'terav'.

t'odãst 'tõeliselt, kindlalt'.

Adv. todist, tuodist, wahr, gewiss, wahrlich (LDW, 115).

Adverb *t'odãst* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus. Tuletamisel on lähtunud algupärase tüvega sõnast *t'olã* 'tõsi'.

t'olstiz 'teisiti'.

Adv. tuoistis, toistis (*lvSal toistiõi*), anders, anders beschaffen

(LDW, 119); *tuoistiz* (KA) 'Teisiti'; *se tilalōda t^oistiz um p^anmist* (LW, 444) 'See pōrandalaud tuleb teisiti panna'; *t^oistiz ap. sō* (KI) 'Teisiti ei saa'.

Adverb *t^oistiz* on tuletatud genuiinsest tüvest **toi-* (vrd. lv *t^ool* 'teine').

t^ozīnāst ~ t^otstiz 'tōsiselt'.

t^ozīnāst, t^otstiz (LW, 444) 'Tōsiselt'; *t^otstiz ma kittāb* (Pz) 'Tōsiselt ma ütlen'; *t^ozīnāst ma ka meļlāb* (KI) 'Tōsiselt ma ka mõtlen'.

Adverb *t^ozīnāst ~ t^otstiz* on tuletatud algupärasest sõnast *t^oiz* 'tōsi'.

ūdist 'hābistavalt'.

Adv. *ūdist*, schändlich (LDW, 121).

Adverb *ūdist* on tuletatud läänemeresoomelisest adjektiivist *ūdi* 'hābiväärne'.

ūllistiz ~ ūlastiz 'hullusti, lollisti'.

Adv. *ūlastis*, toll, unbändig, unsinnig, wild (LDW, 122); *ūlastiz* (KA) 'Hullusti'; *tāmmān um ūllistiz lā'nd* (LW, 451) 'Tal on hullusti läinud'; *ūllistiz ti'eb* (KI) 'Hullusti teeb'.

Adverb *ūllistiz ~ ūlastiz* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *ūl* 'hull'.

ūsklist 'usklikult'.

Adv. *ūsklist*, treu; gläubig (LDW, 125).

Adverb *ūsklist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus ning on tuletatud algupärase tüvega adjektiivist *ūskli* 'usklik'.

ūsktābist ~ ūstāblist 'ustavalt'.

Adv. *ūstāblist*, freundlich (LDW, 124); *ku ne mād keizaron ūsktābist dienābāqā* (LG, 408) 'Et nad meie keisrit ustavalt teenivad'.

Adverb *ūsktābist ~ ūstāblist* on tuletatud algupärase tüvega adjektiivist *ūsktāb ~ ūstāb* 'ustav'.

ūzinist 'varsti, kohe; kiiresti'.

ūzinist, ūšinist (lvSal *uži, užin, užinest*) bald, sogleich; schnell; hurtig (LDW, 124).

Adverb *ūzinist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus ning on laen eesti sõnadest *usin* ja *usinasti*.

ūlastiz vt. *ullistiz*.

ūtstiz 'uuesti'.

Adv. *ūdstis*, neu, frisch; *ūdst* von Neuem, wieder (LDW, 124); *un ūdstis parkērat* (LG, 476) 'Ja uuesti kirjuta ümber'; *siz lā'nād ūdstiz ra'dlām* (NLK, 307) 'Siis läinud uuesti raiuma'; *siġ u'm ūstis ti'emāst* (LW, 462) 'Seda tuleb uuesti teha'; *kunš ma tadkōks ūdstis jūob mīn iza valikstōksōs* (EMW, 106) 'Kuni ma teiega uuesti joon oma isa võimuses'; *siz lā'nād ūstiz radlām* (Sr) 'Siis läinud uuesti raiuma'; *ūtstiz jūob* (Pz) 'Uuesti joob'.

Adverb *ūtstiz* on tuletatud soome-ugrilisest adjektiivist *ūž 'uus'*.

va'imāst 'teravalt'.

Adv. *vaimist*, scharf, schneidend (LDW, 127); *va'imāst, va'imist* (LW, 465) 'Teravalt'; *kittāb va'imāst* (KI) 'Ütleb teravalt'.

Adverb *va'imāst* on tuletatud läänemeresoome keelte lõunarühmas tuntud tüvega adjektiivist *va'imā~va'imi* 'terav'.

vanāst ~ vanāstāz 'vanasti'.

vanāst (LW, 469) 'Vanasti'; *vanāstāz selli mulki sal pi'ddāt nōla pierāst* (Sr) 'Vanasti peeti sellist narri nalja pärast'; *vanāst | vanāsti āigastiz* (Ii) 'Vanasti, vanadel aegadel'.

Adverb *vanāst ~ vanāstāz* on tuletatud soome-ugrilise tüvega adjektiivist *vanā* 'vana'.

vāldištāz 'lahtiselt, vabalt'.

ma vēļb vāldištāz likkā (LW, 474) 'Ma võin vabalt liikuda'; *vāldištāz bro'utšā* (KI) 'Vabalt sõita'.

Adverb *vāldištāz* on edasituletis germaani päritolu sõnast *vāldiñ* 'lahti, valla'.

veġištāz 'tugevasti, jõuliselt'.

veġištāz (LW, 475) 'Tugevasti, jõuliselt'.

Adverb *veġištāz* on individuaaltuletis Kostrōgi külast ega kuulu keeletarvitusse. Tüvi **vāki-* (vrd. lv *vāc* 'jõud, võim') on läänemeresoomeline.

vērāstāz~vīristiz 'võõralt, võõrasti'.

vērāstāz, vērstiz, vīristiz (vūristiz) (LW, 484) 'Võõralt, võõ-

rasti'; *rekāndābhād_vērāstāz* (Kl) 'Räägivad vööralt'; *viristis_kittāb* (Pz) 'Vööralt ütleb'.

Adverb *vērāstāz~viristiz* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *vērāz~virāz* 'vööras'.

viltigist 'valelikult, petlikult'.

Adv. *viltigist*, falsch, betrügerisch (LDW, 134).

Adverb *viltigist* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus ning on tuletatud lätikeelsest sõnast *viltigs* betrügerisch, listig, falsch (LVV, IV, 596).

virgzist 'virgsalt, poolunes'.

virgzist (LW, 489) 'Virgsalt, poolunes'; *magūb_virgzist* (Kl) 'Magab virgsalt'.

Adverb *virgzist* on tuletatud algupärase tüvega adjektiivist *virgi* 'virge, ärgas'.

višistiz ~ višist 'tugevasti, tugevalt'.

Adv. *višist*, *višistis*, fest, stark, tapfer (LDW, 134); *viššist*, *viššis.āz* (LW, 490) 'Tugevasti, tugevalt'; *siz je'ddāv'edāi drūh'kiz mīk nei' višistiz la'g'iz ūlzā* (NLK, 407) 'Siis isamees torkas oma mõõga tugevasti üles lakke'; *višstāz_um* (Kl) 'On tugevasti'; *višistiz* (Pz) 'Tugevasti'.

Adverb *višistiz ~ višist* on tuletatud saksa laensõnast *viš* 'tugev'.

vizāstiz 'kindlalt, tugevalt, tugevasti'.

Adv. *vizāstis*, fest, hart; streng (LDW, 135); *mī'ermī'en um vizāstiz_akkāmēst* (LW, 490) 'Meremees peab tugevasti alustama'; *vizāstis_sittāt* (Kl) 'Tugevasti seotud'.

Adverb *vizāstiz* on tuletatud algupärasest adjektiivist *vizā* 'visa'.

vivistiz vt. *vērāstāz*.

vō'ilistiz 'vaevaliselt, nõrgalt'.

vō'ilistiz (LW, 499) 'Vaevaliselt, nõrgalt'; *vō'ilistiz_jelābhād_dūoniksā* (Kl) 'Vaevaliselt elavad Dundagas'; *lā'b_vō'ilistāz* (Va) 'Läheb vaevaliselt'.

Adverb *vō'istiz* on tuletatud germaanitüvelisest adjektiivist *vō'iti* 'nõrk, lahja'.

võjastiz 'vaevaliselt, armetult'.

Adv. *võjastis* (*vajastis*), kläglich, elend, jämmerlich (LDW, 135).

Adverb *võjastiz* leidub Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus ning on tuletatud germaani laensõnast *võja* 'vaev'.

võndzistiz 'õnnelikult'.

Adv. *võndzist*, glücklich, selig (LDW, 136); *sa ni ve'id je'llä võndzistiz* (LT, 59) 'Sa võid siis elada õnnelikult'; *võndzistäz jeläbäd* (Kl) 'Õnnelikult elavad'.

Adverb *võndzistiz* on tuletatud läänemeresoomelise tüvega adjektiivist *võndzi* 'õnnis'.

vändist 'viltu, viltuselt'.

vändist (LW, 508) 'Viltu'; *ta vanlāb vändist* (Kl) 'Ta vaatab viltu'.

Adverb *vändist* on tuletatud genuinse tüvega adjektiivist *vändi* 'köver, viltune'.

äblistiz 'häbistavalt, teotavalt'.

äblistis (*uidist*) schimpflich, schandbar (LDW, 8).

Adverb *äblistiz* on tuletatud eesti laensõnast *äbi* 'häbi'. Tänapäeval pole *äblistiz* tarvitusel.

ädäst z 'läbematumt, hädasti'.

Adästis nothgedrungen, durchaus (LDW, 8); *m'nnän um ädästiz vajäg vadä n.euzi* (LW, 512) 'Mul on hädasti vaja noodaköisi'; *ädästiz um šte / mis um silma pilk vajäg* (Kl) 'Hädasti on see, mida on silmapilk tarvis'.

Adverb *ädästiz* on tuletatud läänemeresoomelisest sõnast *ädä* 'häda'.

Liivi keelest on registreeritud 87 *stiz*-~*st*-sufiksilist adverbi. Nendest on tänapäeval tarvitusel 54 sõna, passiivseks on muutunud 33 adverbi. Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus leidub 65, puudub 22 sõna. Algupärasele tüvele on sufiks liitunud 63 juhul, laenule 24 juhul. Etümoloogiliselt jagunevad laenatud tüved järgmiselt: 7 germaani (*äikstiz*, *ärmstiz*, *rikästäz* ~ *rikist*, *teüristiz*, *väldistäz*, *võ'llistiz*, *võjastiz*), 1 alamsaksa (*knaššist*), 3 saksa (*falšist*, *knaplštiz*, *višlštiz* ~ *višist*), 1 ladina (*sānlīstiz*), 2 balti (*lāiskastiz*, *ō'dāstiz*), 7 läti (*bra'ngāst*, *dru'oššist*, *la'ipnist nig-*

rämstiz, nägântäst, sliktist, villtigit), 3 eesti tüve (amüstiz, užinist, abüstiz).

Sufiksi *-stiz* ~ *-st* päritolu on selgitatud. Kokkuvõtlikult esitab selle L. Hakulinen, märkides, et *st*-element pärineb elatiivist ning varasem *k*-element latiivist — seega **-stik*.¹⁴ Liivi keeles on see andnud kuju *-st*. Paralleelselt esinev sufiks *-stiz* sisaldab ka kolmanda isiku possessiivsufiksi ning varasemaks kujuks osutub **-stansak* ~ **-stänsäk*.¹⁵

*

Vaadeldud adverbiliidetega sõnu on liivi keelest registreeritud 212. Neist on 211 adverbid ja üks sõna muutunud postpositiooniks. Kaasajal on tarvitataavad või küsitlemisel mõistetavad 155 sõna, tundmatuks muutunud aga 57 sõna, s. o. enam-vähem üks neljandik. Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus leidub 150 adverbi, s. o. pisut vähem keeletarvituses olevatest sõnadest.

Sufiks on liitunud nii algupärastele tüvedele kui ka laenule. Algupäraste tüvesid on 162, laene 50, s. o. rohkem kui üks neljandik. Neist on 1 indo-euroopa, 14 germaani, 4 alamsaksa, 2 slaavi, 8 balti, 3 saksa, 6 eesti, 2 vene, 9 läti ja 1 ladina tüvi. Laenud viitavad liivi keele vanadele suhetele germaani ja balti keeltega, hilisemale alamsaksa ja saksa keele mõjule. Adverbide puhul on väike slaavi ja vene tüvede arv. Eesti ja läti tüved on liivi keelde tulnud suhteliselt hilja: läti tüved kahe keele tiheda kontakti tõttu alates käesoleva sajandi algusest, eesti tüved aga kirjakeele kaudu Esimese maailmasõja järgseil aastail.

Adverbisufiksitate vormilist külge analüüsides selgub, et olulist osa etendavad elemendid **t*, **n*, **s*, **i*, **l*. Adverbiliiteis leidub varasemate possessiivsufiksitate jälgi, eriti aga käändelõppude rudimenteerumist ning kinnistumist teatud sõnadesse. Nii on adverbiliiteis varasema instruktiivi, essiivi, ekstsessiivi, ablatiivi ja latiivi lõppude jälgi.

Ka adverbide loend on enam-vähem täielik, sest uusi sõnu saab moodustada üksnes väliskohakäändelõppudest kujunenud liiteist sel juhul, kui kõneleja valdab eesti või soome keelt ning nende eeskujul kasutab vastavaid vorme. Liivi keeles endas ei kasutata rohkem vaadeldavate adverbiliidetega sõnu, kui on eespool käsitluses esitatud.

¹⁴ L. Hakulinen, SKRK, lk. 214—215.

¹⁵ J. Mägiste, Eräitä liiviläisiä possessiivisuffiksin jäännöksiä. — Virittäjä, XXXII, 1928, lk. 286—287.

Adverbisufiksids

Sufiks	Kokku	Algupärastest tüvedest	Laenatud tüvedest									Adverbid	Postpositioonid	Aktiivsed	Passiivsed	Sjögreni-Wiedemanni sõnaraamatus	
			Indoeur.	Germaani	Alamsaksa	Slaavi	Balti	Saksa	Eesti	Vene	Läti						Ladina
1. -hā	57	39	1	4	3	1	4	—	1	2	2	—	57	—	45	12	34
2. -kūd ~ -kist	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	7	3	8
3. -ID	17	16	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	17	—	11	6	12
4. -lüz	14	11	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	14	—	13	1	6
5. -n, -nD	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	5	2	5
6. -h ~ -hš	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	3
7. -niZ ~ -nšZ	5	3	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	5	—	5	—	5
8. -Z ~ -Z	9	7	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	9	—	9	—	9
9. -Z ~ -Zš	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	3
10. -šilZ ~ -st	87	63	—	7	1	—	2	3	3	—	7	1	87	—	54	33	65
	212	162	1	14	4	2	8	3	6	2	9	1	211	1	155	57	150

KASUTATUD KIRJANDUSE JA ALLIKATE LÜHENDID

- EDW — F. J. Wiedemann, Ehstnisch-Deutsches Wörterbuch, St. Petersburg 1869.
- EMW — Das Evangelium Matthäi in den westlichen Dialect des Livischen übersetzt von dem Liven J. Prinz und dessen Söhnen P. Prinz und J. P. Prinz, London 1863.
- EMO — Das Evangelium Matthäi in den östlichen Dialect des Livischen zum ersten Male übersetzt von dem Liven N. Pollmann, London 1863.
- F — ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nim. Riikliku Kirjandusmuseumi käsikirjade osakonna liivi keele fondid.
- FUV — B. Collinder, Fenno-Ugric Vocabulary. An Etymological Dictionary of the Uralic Languages, Stockholm 1955.
- GLL — L. Posti, Grundzüge der livischen Lautgeschichte, Helsinki 1942.
- HLF — L. Kettunen, Hauptzüge der livischen laut- und formengeschichte, Helsinki 1947.
- JL — P. Damberg, Jemakiel lugdöbräntöz sküol ja kuod pierast, I, Helsinki 1935.
- KA — E. N. Setälä käsikirjaline liivi ainestik (Helsingis).
- KKI — ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi materjalid.
- KKS — Karjalan kielen sanakirja, I, Helsinki 1968.
- LDW — F. J. Wiedemann, Joh. Andreas Sjögren's Livisch-deutsch und deutsch-livisches Wörterbuch. — Joh. Andreas Sjögren's Gesammelte Schriften, II_{II}, St. Petersburg 1861.
- LE — F. Linnuse käsikirjaline liivi etnograafia. (J. Linnuse valduses.)
- LF — ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nim. Riikliku Kirjandusmuseumi rahva- huuleosakonna fondid.
- LG — F. J. Wiedemann, Joh. Andreas Sjögren's Livische Grammatik nebst Sprachproben. — Joh. Andreas Sjögren's Gesammelte Schriften II_I, St. Petersburg 1861.
- LS — J. Kujola, Lyydiläismurteiden sanakirja, Helsinki 1944.
- LT — J. Mägiste, Liiviläisiä tekstejä, Helsinki 1964.
- LVL — Livlist vaimli loulräntöz, Helsinki 1939.
- LVV — K. Mülenbachs, Latviešu valodas vārdnīca, I, Rīgā 1923—1925; II, Rīgā 1925—1927; III, Rīgā 1927—1929; IV, Rīgā 1929—1932.
- LW — L. Kettunen, Livisches wörterbuch mit grammatischer einleitung, Helsinki 1938.
- ЛЯ — Э. Вьяри, Ливский язык. — Языки народов СССР, III, Финно- угорские и самодийские языки, Москва 1966, lk. 138—154.
- M — ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nim. Riikliku Kirjandusmuseumi käsikirjade osakonna fondide mapid.
- MEL — Püwa Matteus Ewangelium lihbiščki, Pehterburgs 1880.
- MS — ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi murdesektori materjalid.
- M. Z. — Mari Zaitsevalt saadud vepsa ja karjala keele materjalid.
- NLK — E. N. Setälä, Näytteitä liivin kielestä, Helsinki 1953.
- NS — Nykysuomen sanakirja, Porvoo-Helsinki 1966.
- NVK — L. Kettunen, L. Posti, Näytteitä vatjan kielestä, Helsinki 1932.
- P. A. — ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi soome-ugri keelte sektoris asuvad P. Ariste kirjapanekud vadja keelest.
- P. A., 1949 — Tartu Riikliku Ülikooli soome-ugri keelte kateedris asunud P. Ariste liivi keele materjalid 1949. aastast.
- PK — Piški katkismus, Helsinki 1938.
- RA — Rändalist Äjgarantöz 1933 äjgaston (I); Livod Rändalist äjgarantöz 1934 äjgaston (II).
- SKES — Y. H. Toivonen, Suomen kielen etymologinen sanakirja, I, Helsinki 1955; Y. H. Toivonen, E. Itkonen, A. J. Joki, Suomen kielen

etymologinen sanakirja, II, Helsinki 1958; E. Itkonen, A. J. Joki, Suomen kielen etymologinen sanakirja, III, Helsinki 1962; E. Itkonen, A. J. Joki, Suomen kielen etymologinen sanakirja, IV, Helsinki 1969.

- SRS — E. Lönnrot, Suomalais-Ruotsalainen Sanakirja, I—II, Helsinki 1874—1880.
SU — ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi soome-ugri keelte sektori kogud.
ULS — L. Kettunen, Untersuchung über die livische sprache, Tartu 1925.
UT — Ož testament, Helsinki 1937.
VKAH— L. Kettunen, Vätjan kielen äännehistoria, Helsinki 1915.
VL — O. Loorits, Volkslieder der Liven, Tartu 1938.
WS — P. Ariste, Wotische Sprachproben — Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft, 1933, Tartu 1935, lk. 1—85.
OS — Oigekeelsuse sõnaraamat, Tallinn 1960.
AH — E. N. Setälä, Yhteissuomalainen äännehistoria, Helsinki 1899.

KEELTE JA MURRETE LÜHENDID

- e — eesti keel
eL — lõunaeesti murre
Kl — Kolka küla murrak
Kr — Koströgi küla murrak
krj — karjala keel
krjA — karjalaaunuse murre
krjL — lüüdikarjala murre
lv — liivi keel
lvSal — liivi keele salatsi murre
Pz — Piza küla murrak
sm — soome keel
Sr — Sikrögi küla murrak
Va — Vaide küla murrak
vdj — vadja keel
vps — vepsa keel

ГЛАГОЛЫ С СУФФИКСОМ *-l-* СО ЗНАЧЕНИЕМ ФРЕКВЕНТАТИВНОСТИ И ВЗАИМНОСТИ И НАРЕЧИЯ С ИСКОННЫМИ СУФФИКСАМИ В ЛИВСКОМ ЯЗЫКЕ

Э. Вяри

Резюме

I

В ливском языке зарегистрирован 71 глагол с суффиксом *-l-*, большая часть которых фреквентативы, но некоторые и со значением взаимной деятельности. В числе зафиксированных глаголов 54 имеются в словаре Шегрена-Видеманна. В настоящее время в живой речи мы находим 47 глаголов с суффиксом *-l-*, среди которых 42 глагола восходят к исконным корням, 2 же относятся к германским, 2 к латышским, 1 к голландским заимствованиям.

Исконными глаголами являются: *a'ilā* 'бегать', *amīlā* 'зевать', *eilā* 'бороться', *erīlā* 'раздражать', *i'ukslā* 'пищать', *ka'idlā* 'жалеть', *klerlā* 'вращаться', *leūglā* 'скользнуть', *louglā* 'стать на дыбы', *ma'ikslā* 'чмокать', *metlā* 'мыслить', *mu'idlā* 'усмехнуться', *mā'dlā* 'помнить', *peišlā* 'загорать', *piekslā* 'шляться', *plerslā* 'подпускать', *pušlā* 'бодать', *radlā* 'рубить', *rešlā* 'кашлянуть', *re'udlā* 'рыгать', *rintlā* 'протягиваться', *ruñdžlā* 'метаться', *señtšlā* 'бранить', *seuolā* 'чесаться', *sipšlā* 'капать', *sitlā* 'обвинять', *sārslā* 'хвастаться', *sādlā* 'договариваться', *zi'ekslā* 'ринуться', *taplā* 'бороться', *tekslā* 'бить, дубасить', *temlā* 'тянуться', *teṃslā* 'дергаться', *tikslā* 'топнуть', *tuñtšlā* 'познавать', *tākslā* 'рубить', *umblā* 'шить', *vañtlā* 'смотреть', *veikslā* 'бить об заклад', *veitlā* 'бороться', *v'entlā* 'вытягивать', *v'ogdlā* 'ожидать'.

Из числа названных глаголов *rešlā* и *ruñdžlā* сомнительного происхождения, так как они не имеют определенных адекватов. Германскими заимствованиями следует считать *kōplā* 'торговать' и *riđlā* 'ссориться, бранить', латышскими оказываются *brakšlā* 'отвориться', *kurkslā* 'квакать' и наконец, голландское заимствование — *l'oilā* 'вуалировать'. В пассивные превратились из них 24, сведения о которых имеются в более ранних источниках.

Сравнивая фонды глаголов в словаре Шегрена-Видеманна с глагольным составом современного ливского языка, выясняется, что в наши дни глаголы с суффиксом *-l-* употребляются реже (54:47). Современный ливский язык характеризуется тем, что посредством названного суффикса нельзя образовать новые глаголы таким образом сфера применения этого суффикса ограничена только приведенными выше глаголами.

II

Слов с адвербиальными суффиксами из ливского языка зарегистрировано 212. В настоящее время из них активно употребляются в речи 155, пассивными стали 57. В словаре Шегрена-Видеманна встречается 150 рассматриваемых наречий. В 162 случаях адвербиальный суффикс присоединился к первооснове, к заимствованному слову в 50 случаях. Из заимствований 1 индо-европейского, 14 германского, 4 ниже-немецкого, 2 славянского, 8 балтийского, 3 немецкого, 6 эстонского, 2 русского, 9 латышского и 1 латинского происхождения.

В становлении адвербиальных суффиксов существенное значение имеют ранние элементы **t*, **n*, **s*, **i* и **l*. Некоторые суффиксы имеют зачатки ранних possessивных суффиксов.

Перечень наречий, образованных с помощью рассматриваемых суффиксов является более или менее полным. Новые наречия в настоящее время получают с помощью заимствования, первичные суффиксы перестали быть словообразовательными элементами.

VERBEN MIT FREQUENTATIVEM UND REZIPROKEM SUFFIX -I UND ADVERBIEN MIT ORIGINELLEN SUFFIXEN IM LIVISCHEN

E. Vääri

Zusammenfassung

In der livischen Sprache haben sich mit dem Suffix -I 71 Verben feststellen lassen, von denen die meisten frequentative, einige aber reziproke Verben sind. Von diesen Verben treten 54 in Sjögren—Wiedemanns Wörterbuch auf. 47 Verben mit dem Suffix -I kommen in der Gegenwart im aktiven Sprachgebrauch vor. 42 dieser Verben weisen einen ursprünglichen Wortstamm auf, 2 Verben sind Entlehnungen aus dem Germanischen, 2 aus dem Lettischen und 1 aus dem Holländischen.

Ursprünglicher Abstammung sind folgende Verben: *a'ilā* 'laufen, rennen'; *amīlā* 'gähnen'; *eīllā* 'hin und her werfen'; *erīlā* 'reizen, necken'; *i'ukslā* 'winseln, böse schreien'; *ka'idlā* 'sorgenvoll nachsuchen; bedauern'; *kīerlā* 'umdrehen'; *leūglā* 'stolpern; gleiten; fallen'; *louglā* 'sich bäumen'; *ma'ikslā* 'schmatzen'; *meīlā* 'denken'; *mu'idlā* 'lächeln'; *mā'dlā* 'gedenken, sich erinnern'; *pei'slā* 'sich wärmen'; *piekslā* 'sich herumtreiben, sich durchschlagen'; *pie'slā* 'furzen'; *pu'slā* 'mit den Köpfen oder Hörnern stoßen'; *radlā* 'hauen, hacken; beißen'; *re'slā* 'räuspern, husten, röcheln'; *re'udlā* 'rülpsen'; *rinīlā* 'sich rekeln, sich recken'; *ru'ndžlā* 'hin und her springen'; *se'ntslā* 'Worte wechseln'; *se'ulā* 'jucken'; *sip'slā* 'tropfen, triefen'; *sītlā* 'richten'; *sūrslā* 'prahlen'; *sād'lā* 'einrichten, ordnen'; *zī'ekslā* 'stechend schmerzen'; *ta'plā* 'sich schlagen; sich prügeln'; *te'kslā* 'klopfen; springen'; *tg'mlā* 'sich herumreißen; sich herumschlagen'; *te'mslā* 'hin und her reißen'; *tī'kslā* 'unruhig auf der Stelle trampeln'; *tu'ntslā* 'erkennen wollen'; *tā'kslā* 'mit dem Beile spielend allerhand anhauen'; *umblā* 'nähen'; *van'tlā* 'sehen, schauen'; *ve'ikslā* 'in den Kräften sich messen'; *ve'īllā* 'kämpfen'; *vie'nīlā* 'sich rekeln'; *vu'odlā* 'warten, erwarten'.

Fraglicher Abstammung sind die Verben *rešlā* und *ruñdžlā*, da sie in den verwandten Sprachen keine bestimmten Entsprechungen haben. *kōplā* und *rīdlā* sind aus dem Germanischen entlehnt worden, *brakšlā* und *kurkšlā* aus dem Lettischen und *l'oiļā* aus dem Holländischen. 24 Wörter spielen im zeitgenössischen Livischen eine nur passive Rolle, wobei sich ihr Vorhandensein nur auf Grund früherer Sprachquellen bestätigen läßt.

II

Aus dem Livischen hat man 212 Wörter mit Adverbiensuffixen registriert. 155 Wörter von ihnen werden heute aktiv gebraucht, 57 sind passiv geworden. Im Wörterbuch von Sjögren—Wiedemann sind 150 von den behandelten Adverbien registriert. In 162 Fällen hat sich das Adverbiensuffix an den ursprünglichen Stamm angeschlossen, in 50 Fällen an das Lehnwort. Von den Entlehnungen sind 1 indoeuropäischer, 14 germanischer, 4 niederdeutscher, 2 slawischer, 8 baltischer, 3 deutscher, 6 estnischer, 2 russischer, 9 lettischer und 1 lateinischer Herkunft.

In der Entwicklung der Adverbiensuffixe spielen ältere Elemente **t*, **n*, **s*, **i* und **l* eine bedeutende Rolle. Mehrere Suffixe enthalten Reste älterer Possessivsuffixe.

Die Liste der Adverbien mit den behandelten Suffixen ist mehr oder weniger vollständig. Heute bekommt man neue Adverbien durch die Entlehnung, ursprüngliche Suffixe haben die Funktion der Ableitungselemente eingeübt.